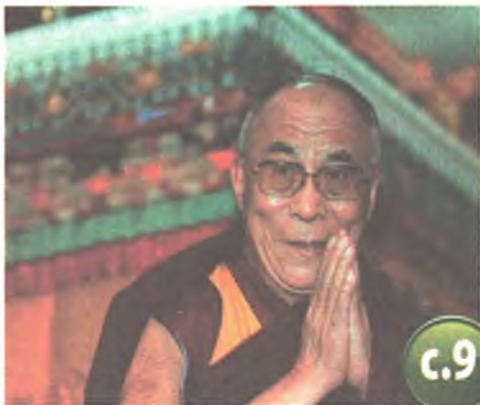

**ИЮЛИН 6-ДА
ОПЕРО БОЛОН
БАЛЕДЭЙ ТЕАТР СОО
ГЭГЭЭН ТҮРЭЛТЭ
ДАЛАЙ ЛАМЫН
76-ТАЙ БОЛОН
УШАРААР ХАЙНДЭР
ҮНГЭРГЭГДӨӨ.**

с.9

МОНГОЛОЙ ОРДЕН – БАЯРМА РАДНАЕВАДА

үгтбэ гэхэн мэдээсэл бидэниие, журналистнуудые, ехэтэ баясуулба. Улаан-Баатарта «Наадам» гэхэн үндэһэн хайндэрэй урда тээ Монго-лой үндэр шагналда – Үүрэй солбоной ордендо хүртгэһэн БГТРК-гай журналист Баярма Раднаевае халуунаар амаршалнабди.

15 жэлэй туршада Монголой телеканалнуудтай харилсаанай ёһоор зохёохы ажалаа хамта бүтээдэг журналист, илангаяа «Уулзалгын баяр» («Радость встречи») гэхэн уласхоорондын телепроект «Бурятия» ГТРК-гайнгаа канал дээрэ бэлүүлдэг бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ 6 жэлэй туршада хоёр оронойнгоос бэе бэеһээ таһарһан, бэе бэеэ гээһэн түрэл зуу гаран зонини уулзуулжа, дэмбэрэлтэй, гүн удхатай хэрэг хэһэн габьяа-тай. Үшөө ехэ зохёохы амжалта, хайн хайханиие Баярма Дондоковнадаа хүсэе!

Людмила ОЧИРОВА.

1921 оной
декабриин
21-һээ гарана

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Буряад Үнэн Дүхэриг

Бүгэдэ арадай сонин

2011 оной
июлийн 14
Четверг

№27
(21824)
№27 (739)

Зунай һуулынш
хүхэгшэн хонин
һарын 14
гарагай 5

ТАМЧЫН ДАСАНАЙ ОЙН БАЯР

Праздник „Цам“ в Гусиноозерском Даланг.

БАЙГАЛАЙ МЭДЭЭСЭЛЭЙ ФОРУМ МҮНӨӨДЭРҮӨӨ АЖАЛАА ЭХИЛБЭ

Байгалай мэдээсэлэй III форум Улаан-Үдэдэ дүрбэн үдэрэй туршада үргэлжэлхэ юм. СМИ, оньһото мэдээсэлээр хангаха арга боломжо тогтоолгын асуудалнууд, номой сангуудай ажал ябуулга - иимэ гурбан секци хүдэлхэ гэжэ мэдээсэлэй политикин болон олонийтэй холбоонуудай талаар РБ-гэй Президентын болон Правительствын Захиргаанай хүтэлбэрилэгшын орлогшо И.Смоляк тэмдэглээ.

Форумдо Россиин хэлхэе холбооной болон зам харилсаанай министр И.Щеголев хабаадаха. Оперо болон баледэй театр соо дэлгэгдэһэн үзэсхэлэн хэблэлнүүдэй, телерадиокомпанинуудай, «Ростелеком», «Искра», «Дискавери», «Мегафон» болон бусад эмхинүүдэй арга шадал харуулха.

Олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй секцин хүдэлмэри хоёр талаа боложо хубааранхай: хэблэмэл болон электрон СМИ. «Российская газета» сониной уласхоорондын проектын хүтэлбэрилэгшэ В.Пули хэблэмэл мэдээсэлгын хэрэгсэлнүүдэй түлөөлгшэдтэй уулзаха. «Сибирьтэ болон Алас Дурнада цифровой телевидени хүгжөөлгын техникескэ арга боломжонууд», «Мэдээсэл ашаглалгын правительство» гэхэн «дүхэриг шэрээнүүд» үнгэргэгдэхэ.

Форумдо Сибирийн федеральна тойрогой бүхы регионууд, Краснодарска болон Ставрополийн хизаарнууд, Москва, Санкт-Петербург, Свердловск, Якутск, Ханты-Мансийск болон бусад хотонууд хабаадаха юм.

Номой сангуудай ажал ябуулгада зорюулагданан секцидэ Гүрэнэй нийтын түүхын номой сангай директор М.Афанасьева, тиихэдэ Челябинска, Курганска, Новосибирскэ, Томско болон бусад можонуудай түлөөлгшэд, мүн заншалта ёһоороо хүршэнэрнай хүдэлхэ.

Мүнөөдэр Буряадай Үндэһэтэнэй номой сангай хуралсалай түбтэ «Президентын номой сангай цифровой суглуулбари бүридхэлгын эрилтэ дүримүүд» гэхэн семинар үнгэргэгдэхэнь. Б.Н.Ельцинэй нэрэмжэтэ Президентын номой сангай мэргэжэлтэд энэ хэмжээ ябуулга хүтэлбэрилнэ. Үгөөдэр Гусиноозерск хотодо «Нютагай хамтаралнуудай соёлой-мэдээсэлэй оршом тогтоолго» гэхэн семинар эмхидхэгдэхэ.

Оперо болон баледэй театр соо дэлгэгдэһэн «Baikalinfo-2011» гэхэн мэдээсэлгын хэрэгсэлнүүдэй үзэсхэлэндэ манайшые хэблэлэй байшан хабаадаха. А.Батомункуевай зохёон бүтээһэн баннернууд сугларгашадые сонинууд, сэтгүүлнүүд болон номуудтайман танилсуулха. Понирхоһон хүнүүдэй захил хэхэдэ болохо.

Даржана ЦЕЛОВАЛЬНИКОВА.

Архадий ЗАРУБИНАЙ фото

Үнгэрһэн амаралтын үдэрнүүдтэ Сэлэнгын аймагта Тамчын дасанай 270 жэлэй ойн баяр тэмдэглэгдээ. Хэдэн зуугаад хүнүүд эндэ ерэжэ, бурхандаа мүргэжэ, найр наадануудта хабаадаа.

с.9

Р.-Н. БАЗАРОВАЙ фото

ШҮЛЭГҮҮД – БАГАШҮҮЛДА

Эрхэхэн бэшэ, бэрхэхэн хүүгэд эрдэм номдо һуража, эрхим боложо ябыг даа.

А. БАТОМУНКУЕВАЙ фото

с.16

**НАА СЭМЖЭД:
«УЛААН-ҮДЭ ДАХИН
ЕРЭНЭНДЭЭ ЗОЛТОЙБ...»**

с.9

ГҮРЭНЭЙ ШАН – ОЛОНОЙ ГАБЬЯА

Р.Н. БАЗАРОВАЙ фото

Республикын ажал хүдэлмэридөө габьяатай 11 хүн Россиин Федерацийн гүрэнэй шангуудта хүртэбэ. Буряад Республикын Президент Вячеслав Наговицын тэднине амаршалаад, шангуудые барюулаа.

- Иигэжэ найнаар ажаллажа ябахадаа, таанад залуушуудда жэшээ харуулнат. Танай жэшээгээр тэдэ үндэр туйлалтануудта эрмэлзэхэ ёһотой, - гэжэ Вячеслав Владимирович хэлэбэ.

Багшанар, соёлой ажалшад, хургуулиин хүтэлбэрлэгшэд болон бусад олон шангуудые абаа.

«Россиин Федерацийн соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэхэн нэрэ зэргэдэ Гусинозёрскын хүүгэдэй искусствын хургуулине хүтэлбэрлэгшэ Лариса Халбазарова, Буряад Республикын хореографическа колледжын хатарай комиссийн түрүүлэгшэ Татьяна Муреева, Х. Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын театрай литературна таһагыне даагша Николай Шабеев, ВСГАКИ-гай «режиссура» гэхэн кафедрын доцент Виктор Русинов, Баргажанай соёлой-амаралтын нэгэдэлэй уран найханай хүтэлбэрлэгшэ Людмила Оленникова, ВСГАКИ-гай доцент Светлана Танхасаева,

энэл дээдэ хургуулиин культурологийн кафедрые даагша Виктор Назаров гэгшэд хүртөө. Россиин Федерацийн габьяата багшын нэрэ зэргэ Нархатын 2-дохи дунда хургуулиин математикын багша Сэндэма Цыбиковада үгтөө.

«Эсэгэ оронойнгоо үмэнэ габьяатай байһанай түлөө» гэхэн орденый медаль «Юктэ» гэхэн хүүгэдэй экологическа түбэй хүтэлбэрлэгшэ Анна Делбонова «Сибирин угольна энергетическэ компаниин» Тугнуйска филиалай машинист Евгений Миронов хоёрто олгогдобо. Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхэ орлогшо Иннокентий Егоров Хүндэлэлэй ордендо хүртөө.

- Буряад Республикын Президент Вячеслав Владимировичта баяраа хүргэнэб. Энэ шан ганса минии бэшэ, мүн Буряад Республикын Правительствын олоной шан гэшэ, - гэжэ Иннокентий Егоров тэмдэглэ.

- Сугтаа ажалладаг нүхэдтөө, компанидаа ехэ баяртайб. Саашадаа иигээд лэ найнаар ажаллажа ябахаб, - гэжэ машинист Евгений Миронов хэлэбэ.

Дарья СИБИРЯКОВА.

ХЭЛСЭЭГЭЭ БОЛЮУЛБА

Омск хотын дулаасуулгын компани Улаан-Үдын захиргаантай хэлсээгээ болюулба. Энээн тухай пресс-конференци дээрэ хотын мэр Геннадий Айдаев хөөрөбэ.

Тус саарһан дээрэ Омскын дулаасуулгын компаниин, «ТГК-14» гэхэн предпрятиин ба Улаан-Үдын захиргаанай түлөөлэгшэд гараа табья. Харин хүүлшын шийдхэбэри Буряад Республикын Арбитражна сүүд гаргаха. Хотын

халуун уһанай сетнүүдээр хэн хүтэлбэрлэхэб гэжэ баһал сүүд тогтоолго гаргаха ёһотой.

«ТГК-14» баһал ударидагша болохо гэжэ хананабди. Шэнэ конкурс эмхидхэхын тула саг бага байна. Хүйтэн болохын урда тээ заһабарилгын ажалнуудаа үнгэргэжэ үрдихэгүйбди», - гэжэ мэр тэмдэглэ.

Зунай хоёр нара соо Омскын дулаасуулгын компани ТГК-14 хоер Улаан-Үдын дулаа үгэлгын ры-

нок дээрэ ажаллахын тула эрхэ буляалдаа. Энээнһээ боложо, хотын ажаһуугшад халуун, хүйтэн уһанайнгаа түлөө хэндэшые мүнгэ түлэнгүй байгаа. Харин мүнөөнэй гол асуудал хадаа: «Ерэхэ үбэлдөө хото бэлдэжэ үрдихэ гү?»

«Үрдихэ ёһотой», - гэжэ Геннадий Айдаев тэмдэглэнэ. Омско компанида түлэһэн мүнгөө хотынхид гэдэргэнь абаха аргатай.

Эржена БАТОВА.

ТОБШОХОНООР

Буряадай Президент Вячеслав Наговицын Татарстан Республикын Президент Рустам Миннихановта сахилгаан бэшэг эльгээгээ. «Булгария» теплоходтой болоһон гэнэ усалда орожо наһа бараһан хүнүүдэй түрэлхид болон дүтынхидтэ шаналал гашуудалаа мэдүүлэ.

Буряад Республикын дүрбэ-дэхи зарлалай Арадай Хуралай ээлжээтэ 23-дахи сесси 2011 оной сентябрийн 24-дэ үглөөнэй 10.00 сагһаа Улаан-Үдэдэ зарлагдахань. Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.М.Гершевич энээн тухай тусхай тогтоол июлиин 8-да абаа.

Турци хотодо үнгэргэгдэһэн Европын чемпионатта боксоор Хэжэнгэ нютагай хүбүүн Бэлиг Галанов мүнгэн медальда хүртөө һэн. Июлиин 15-да Хэжэнгэ тосхондо үнгэргэгдэхэ зунай найрта үндэр шагналда хүртэһэн залуу боксерые нютагаархидынхүндэлэн ёһолхо юм.

НА НАТАЙШУУЛАЙ СПАРТАКИАДА

Яруунын аймагта июлиин 13-14-нэй үдэрнүүдтэ пенсионернүүдэй зунай спартакиада үнгэргэгдэхэнь.

Республикын 18 аймагуудай болон Улаан-Үдэ хотын пенсионернүүд спортын долоон зүйлөөр хоорондоо мурьсэхэ юм. Жэшээлхэдэ, тэдэ волейбол, шатар, теннис наадаха байна. Команда бүхэн 12 спортсменүүдхээ бүридэхэ, 55 болон дээшэ наһатай эхэнэрнүүд, 60 гү, али дээшэшые наһатай эршүүл мурьсэхэ болоно.

Тэрэниие Буряад Республикын Правительствоо эмхидхэжэ үнгэргэнэ. Росси гүрэнэй бүридэлдэ Буряад ороной ороһоор 350 жэлэй ойдо зориулагдаһан спартакиадын эмхидхэлэй хорооние социальна хүгжэлтын талаар Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Баир Бальжиров толгойлно.

ЁОХОРОЙ ҺУНИ

Забайкалийн арадуудай Этнографическа музейдэ «Ёохорой һуни» гэхэн фестиваль июлиин 15-16-най үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэхэнь.

«Байгал» гэхэн дуу, хатарай театр тэрэниие эмхидхэнэ. Буряад арадай хатарай, дуунай онсо шухаг баялгыне бүрин зандань үлөөхэ, дэлгэрүүлхэ зорилготойгоор тэрэ үнгэргэгдэхэнь.

Заншалта болоһон энэ фестиваль республикын хэмжээндэ гурбадахи жэлээ эмхидхэгдэнэ. Ниислэл хотын ажаһуугшад, айлшад тэрээндэ хабаададаг, ехэ һонирходог болонхой.

Эльвира ДАМБАЕВА.

«НҮҮДЭЛШЭДЭЙ ДУУН» ДАХИНАА ЗЭДЭЛХЭНЬ

Июлиин 19-һөө 22 болотор Улаан-Үдэдэ «Нүүдэлшэдэй дуун» гэхэн уласхоорондын III фестивал үнгэргэгдэжэ, оперо болон баледэй театр урданай болон мүнөөнэй сагай хүгжэмэй уулзуур болохонь.

Бельгийн Антверпен хотын цыгануудай оркестр, Австри гүрэндэ ажаһуудаг тува яһанай дуушан Саинхо Намчылак, «Хуун-Хуур-Ту» гэхэн Тувагай бүлгэм, Хитадай Дотор Монголой «Эзэн» ансамбль, Японин аину арадай бүлгэм болон фестивалиин бусад хабаадагшад үе сагуудай гүн сооһоо ерэхэн дуу хүгжэмөө джаз, модерн, авангард мэтын шэнэ «бүрэхэндэ» оруулан гүйсэхэдэ. Жэшэнь, мэдээжэ дуушан Саинхо бага байхадаа, хүгшэн эжынгээ үлгын дуунуудые зүрхэ сэдхэхэдэ шэнгээн хадагалжа, мүнөө арадынгаа аялгыне бүхы түби дэлхэйгээр суурхуулжа ябана. Гадна хэлэшгүй найхан, онсо шухаг, дабташагүй хоолойгоороо шагнагшадые гайхуулдаг юм.

Дыжит МАРХАДАЕВА.

АЖАЛ БЭДЭРЭЛГЫН БИРЖЭ ТУ НАЛАА

Һүүлэй хэдэн нара соо Павел Гладышев ажал бэдэржэ байгаа. Бармен мэргэжэлтэй залуу хүбүүн олон газар ошожо, ажал тухай хөөрөлдэһэн байна. Харин хэрэгтэй ваканси олодогүй.

«Ажал бэдэрэлгын агентствнүүдтэ хандажа үзөөгүйб. Тэндэ 500-700 түхэриг түлэхэ ёһотой байгаа. Тиин тэдэнэр ажал заал наа оложо шадаха гэжэ хэлэхээр бэшэ», - гэжэ Павел хөөрэнэ.

Залуу хүбүүн Томскын гүрэнэй университетэй Буряадай филиал дүүргэһэн юм. Ха-

Авторай фото

рин үшөө оюутан ябахадаа, тэрэ барменээр ажалладаг байгаа.

«Бултадаа экономист, юристээр ажаллаа хаамнай, юун болохоб? Намда минии мэргэжэл найшаагдана», - гэжэ Павел тэмдэглэнэ. Тиин ажал бэдэржэ байхадань, тэрэнэй нүхэр хүбүүнийн «Социальная биржа труда» гэхэн газарта ошожо, хүдэлмэри нурыш гэхэн байна. Иимэ ажал бэдэрэлгын биржэ хаяхана Улаан-Үдэдэ нээгдэнхэй.

«Бидэнэр Интернет соо вакансинуудай бааза байгуулаабди. Хэдэн нара соо ажал-

лажа байнабди. Мүнөө эндэмнай 1200 ваканси бии», - гэжэ проектын хүтэлбэрлэгшэ Эрдэм Намжилов хэлэнэ. Тус проект социальна гэжэ нэрэгтэй юм. Иишээ хандаа наа, ганса 100 түхэриг түлэхэ болоно. Павел Гладышевта эндэ 20 ваканси олоод үгөө. «Тэрэ үдэртөө дуратай ажалаа олооб», - гэжэ бармен хэлэнэ. bt777.ru гэхэн сайт дээрэ бүхы вакансиууд тухай мэдээсэл байна. Мүнөөдөр худалдаанай менеджэр ба хүдэлмэришэдэй мэргэжэлтэд эгээл хэрэгтэй байна.

Эржена БАТОВА.

Наталья Эрдынеева

Р.Н. БАЗАРОВАЙ фото

2012 ондо Лондондо үнгэргэгдэхэ Олимпийн наадануудта манай хур харбагшад Наталья ЭРДЫНЕЕВА болон Инна СТЕПАНОВА хабаадаха болобо: хаяхана Италийн Турин хотодо эмхидхэгдэһэн дэлхэйн чемпионатта һайн дүнгүүдые харуулжа шадаа.

БУРЯАД БАСАГАД ОЛИМПИИН НААДАНУУДТА ХАБААДАХА!

Бүхыдөө 41 гүрэнһөө 144 эхэнэр мэргэн харбалгаар хаба шадалаа туршалсаа юм. Мурьсөөнэй эхин шатада Россиин эхэнэрнүүдэй команда 10-дахи һуурида гараад, саашадаа олимпийн наадануудта ошохо эрхын түлөө Великобританийн шанга командатай нилээд тулалдажа, амжалта туйлаа.

Зүгөөр эршүүлэймнай команда Лондон ошохогүй. Поригшод дэлхэйн эгээл мэргэн харбагшад нэгэн болохо Буряадаймнай сууга Бальжинима Цыремпиловые командын бүридэлдэ оруулангүй, ехэ алдуу гаргаа гэжэ ханагдана. Наталья Эрдынеева

Борис БАЛДАНОВ.

Инна Степанова

Р.Н. БАЗАРОВАЙ фото

БУРЯАДАЙ ПРЕЗИДЕНТ:

«ТҮЙМЭРЭЙ АЮУЛТАЙ ХАНАДА НАМАРНАА БЭЛДЭХЭ»

Ой модоной ажахын республиканска агентствын мэдээснээр, июлиин 10-да республика дотор гансал Хэжнгийн аймагта 2 гектар талмай дээр ой түймэр үзэгдөө. Тиихэдэ тус сүүдхын туршада хамта дээрээ 13,8 гектар талмай дээр гурбан түймэр сарагдаһан байна.

Түймэрэй шалтагаанууд гэхэдэ, сахилгаанай залин болон нютагай зоной болгоомжогүй ябадалнууд болоно. Мүнөө түймэрнүүд үгы, бүхы аймагуудта онсо аюулта байдалай гурим болжолалдаа, зүгөөр 11 аймагта түймэртэ эсэргүүсэлгын тусхай гурим тогтоогдонхой гэжэ Агентствэдэ тэмдэглээ. Түймэрэй аюултай хаһын эхилһээр, республика дотор ой модоной 1148 түймэр тохёолдоо, бүхыдөө 67,9 мянган гектар талмайда ой модон шатаа. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэй

энэл хугасаада орходоо нилээд ехэ юм.

Буряадай Президент Вячеслав Наговицын түсэблэлгын зүблөөн дээрэ энэ жэлэй дүй дүршэл саашадаа хараада абтаха ёһотой гэжэ онсолоо. Хамгаалгын зурууд газарнууды тойруулан хахалалга, ойн талмайнууды эсбэрлэлгэ мэтын хэмжээнүүды саг болзор соонь дүүргэхэ, түймэрэй аюултай ханада намарнаа эхилэн бэлдэхэ шухала гэжэ тэрэ хэлээ. 2012 ондо нимэ байдалай дабтагдаа наа, ой модоной ажахын республиканска агентство харюусаха, мүн түймэр табигшад шанга хэһээлгэдэ орохо юм. Тохогдоһон 5,65 миллион түхэригэй ялые нэхэжэ абаха хэрэгтэй гэжэ республикын толгойлогшо тэмдэглээ.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын Хэблэлэй албан.

ДАША НАМДАКОВ – КОРОЛЕВЫН АЙЛШАН

Үсэгэлдэр Лондон хотодо Буряадай суута скульптор Даша НАМДАКОВ Букингемскэ ордон соо Великобританиин королева Елизавета II болон тэрэнэй бүлын тусхай урилгаар үдэһын сайлалгада айлшан боложо хүндэлүүлээ.

Дээдэ зэргын нимэ хүндэлэлгэдэ буряад угсаатанһаа Даша Намдаков эгээн түрүүшынхээ хүртэбэ гэшээ. Юуб гэхэдэ, угаа бэлигтэй манай скульпторай нэрэ бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ болонхой ха юм.

Букингемскэ ордон соо дэлхэйн уран бүтээлнүүдэй эрхим зүйлнүүд хэдэн зуун жэлнүүдэй туршада суглуулагдаһан хадань, тэндэхи скульптура болон зурагуудые хараха дуратай байһанаа Даша Намдаков Лондон мордохын урда тээ манда хэлээ нэн.

- Нёдондо Англиһаа түлөөлэгшэд намда ерээжэ, Лондон хотодо Чингис хаанай скульптура бодхоохо тухай мэдүүлээд, Лондоной түб газарта оршоһон мастерской намда үгэхэмнай, тэндэ бүтээлнүүдэ урлагты гэжэ уряа бэлэй. Би Чингис хаанай скульптура бүтээгээд, хүлэр-бронзоор шудхажа байнаб. Хаанай мантан скульптура Лондоной түб талмайнуудай нэгэндэ 2012 оной январь нарада бодхоогдохо юм, - гэжэ Даша Намдаков тайлбарилна.

Нютагайманай уран бүтээлшые Хитадай Арадай Республика урижа, Шанхай хотые шэмэглэхыень гуйба. США-гай суута «Свобода» статус мэтэ мантан скульптура бодхоохые захина.

Николай НАМСАРАЕВ.

Д.Намдаковой бүтээлнүүд.

Р.Н. БАЗАРОВАЙ фото

ГЭНТЫН УШАРНУУДНАА ЯАГААД ХАМГААЛХАБ?

Ажалладаг зоние элдэб гэнтын ушарнуудһаа яагаад хамгаалха хэрэгтэйб болон бусад асуудалнууд һаяхана семинар-совещани дээрэ табигдаа. Социальна хүгжэлтын Россин министрствын түлөөлэгшэд, Алас-Дурна зүгэй болон Буряад Республикын министрствын болон үйлэдбэринүүдэй түлөөлэгшэд энэ ажалда хабаадалсаба.

Ажалладаг хүнүүдэй ажабайдал болон бэсын элүүрые сахиха гэшээ мүнөөдэрэй шухала асуудалнуудай нэгэн юм.

- Энэ семинар дээрэ ажалые хамгаалалгын асуудалнууд табигдаа. Тус асуудал экономикхо хүгжөөлгэдэ тон шухала. Юундэб гэхэдэ, үйлэдбэрин хүгжэлтэ дээшлүүлгэ, хубилалта ажалай шанартай холбоотой юм, - гэжэ Буряад Республикын экономикын министр Татьяна Думнова хэлээб.

Министрэй онсолхоор, респу-

бликада 2010 ондо олон хүн зон үйлэдбэридэ гэмтээд, 15 мянган үдэр гээһэн байгаа. Гэнтын ушарай һүүлээр гү, али үйлэдбэридэ мэргэжэлэй үбшэнтэй болоһон хүн бүхэн 52 үдэр ажалдаа үгы байгаа. Үнгэрһэн жэлдэ 253 хүн гарзатаһан байна, тэдээн сооһоо 17 хүн наһа бараба.

Удаань Татьяна Думнова нэгэ жэшээ хөөрөжэ үгэбэ. Нэгэ предприятия дээрэ ажалайнгаа үедэ нэгэ ажалшан гараа гэмтээгээ. Тэрэ хүнийе эмнээ, пособи, пенсия үгөө. Энэ ажалшанда предприятия 150 мянган түхэриг халгаа. Мүн предприятия үйлэдбэриэе багаар ябуулһан байгаа, тиимэһээ ехэ мүнгэ халгаа. Пүүлэй һүүлдэ үйлэдбэри ехэ яла түлэбэ. Саг соогоо станогоо заһаа наа, оройдоол хоёр мянган түхэриг түлэхэ байгаа. Мүн тиихын орондо 85 дахин ехэ мүнгэ халгааһан болоно.

- Энэ ушарай һүүлээр ажалшан нэн түрүүн эрэмдэг бээтэй болоһон байна. Хоёрдохёор, үйлэдбэридэ хохидол хээ, гурбадахаар, тэрэ үедэ хэдэн ажалшад хажуу тээшээ хадуураа, дүрбэдэхээр, үйлэдбэришые саг соогоо ябуулагдаагүй.

- Элдэб ушарнуудай болохогүйн тула социальна хэлсээнүүдые нэбтэрүүлхэ ханаатайбди. Энэ гурим мүнөө бии болоод байна. Тэрээнэйнгээ ашаар бидэ предприятия дээрэ боложо байһание харахадди, мүн хэрэгтэй мэдээсэл абажа, элдэб онол арга бэлүүлхэ аргатайбди, - гэжэ Татьяна Думнова тэмдэглээ.

Ажал хамгаалалгын талаар элдэб хубилалтанууд, шэнэ нормативна хуулинууд болон бусад ондоо асуудалнууд тухай семинарта хөөрөлдэһэн байна.

Дарья СИБИРЯКОВА.

Хото хүдөөгэй һонин

ҺҮРЭГӨӨ ОЛОШОРУУЛБА

Кабанскын аймагай «Рубин» гэхэн хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэм һүтэй, хара эрэн зүһэтэй 100 толгой эбэртэ бодо мал Эрхүү тойрогһоо худалдажа абанхай.

Гүрэнһөө мүнгэ урьһалжа, эдэ үхэрнүүдые худалдажа абаа. Урид энэ ажахы 70 толгой үхэртэй байгаа. Энэ жэлһээ эхилжэ тус ажахы һү ехээр хаадаг болонхой. Үдэр соо 50 центнер һү наана. Үйлэдбэрилһэн һүе һү абадаг пунктнуудта тушаана. Энэ ажахы республикын ажаһуугшадые сагаан эдээгээр элбэгээр хангалгада өөрынгөө хубита оруулна.

ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАДТА – АНХАРАЛ

«Восточно-Сибирский» гэхэн гахайн комплексын болон Байгалай агропромышленна компаниин түлөөлэгшэд Загарайн аймагта номууды суглуулжа, аймагай библиотекеын жасада тушааба. Тэдэ хамта 8 мянга үлүүтэй номууды суглуулаа.

- Манай библиотекэдэ 20 мянга гаран номууд тоологдодог. Тэрэнэй жаса үнинэй шэнэлэгдээгүй, нэмээгдээгүй байгаа. «Восточно-Сибирский» гэхэн гахайн комплексын, Байгалай агропромышленна компаниин хүдэлмэрилэгшэд эдэ номууды суглуулжа, хүн зоной эрдэм мэдээсэ дээшлүүлгэдэ ехэ туһатай хэрэг хэбэ гэшээ, - гэжэ Загарайн аймагай толгойлогшо Надежда Блиновская хэлээ.

Олзын хэрэг эрхилэгшэдэй энэ үүсхэлые Буряад Республикын Хүдөө ажахын министерство дэмжэһэн байна. Саашадаашы хүдөө ажахын халбарыда болон агропромышленна комплексдо хабаатай мэргэжэлтэд хүдөөгэй зоной сүлөө сагые эмхидхэхэ, ном уншажа, эрдэм мэдээсэ дээшлүүлгэдэнь туһалха хараатай.

ҮЙЛЭДБЭРИНЬ ҮРГЭДЭНЭ

«Захааминай мяханай комбинат» гэхэн хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэм һайн шанартай продукци үйлэдбэрилдэг байһаараа суутай байһан юм. Энэ заншалаа хэргээжэ, нютагай зонһоо мяха тушаажа абаад, мяханай зүйлнүүдые үйлэдбэрилнэ.

Захааминай аймагай магазинуудһаа гадна Улаан-Үдын дэлгүүрнүүдтэ үйлэдбэрилһэн продукцияа наймаанда табидаг болонхой. Мүнөө үедэ «2009-2012 онуудта Буряад Республикада мяханай мал хүгжөөлгэ» гэхэн программа бэелүүлэгдэнэ. Шанаха болотор бэлэн болгогдоһон мяханай эдээн наймаанда эрилтэ ехэтэй болонхой. Республикын 50-яад шахуу эмхинүүд, предприятинууд шанахаар болгогдоһон мяханай зүйлнүүдые үйлэдбэрилнэ. Бууза, пельмээн хүнүүд дуратайгаар худалдажа абадаг. Тиимэһээ мяханай мал үдхэдэг захааминайхид нютаг дээрээ мяхаа буйлуулхдаа, хээзэшбегүй баришатай байхань лабтай.

Э.ДАМБАЕВА.

ЗАЛУУ ОЛЗО ЭРХИЛЭГШЫН ХҮСЭЛ

Һаяар Улаан-Үдэдэ эхэнэрнүүдэй хубсаһа оёлгын цех нээгдэхээр хараалагдана. Хотын ажаһуугшад таниха болоһон «Made in China» гэхэн этикеткын орондо «Улаан-Үдэдэ бэлдэгдээ» гэхэн этикеткэ хараха.

Хотын дэлгүүрнүүд соо элдэбын хитадай хубсаһа худалдана. Республика дотор хубсаһа оёдог үйлэдбэри үгы юм. Багахан ательеһүүд ажалаа ябуулна. Харин тэндэ оёгдоһон хубсаһан тиимэшы дэлгэрэнгы бэшэ юм.

Залуу олзо эрхилэгшэ Мария Цырендондопова эхэнэрнүүдэй хубсаһа оёлгын цех нээхэ ханаатай. Тэрэ «Подийон» гэхэн багахан үйлэдбэри нээгээ. Басаганай тэмдэглэһээр, тэрэнэй үйлэдбэри республика дотор хубсаһа оёлгын түрүүшын цех болохо.

Олон хүн этигэнгүй, харин Мария заал наа хүсэлөө бүтээхэ гэжэ оролодо. Паяхана тэрэ «Россиин залуу олзо эрхилэгшэ» гэхэн Бүхэроссиин конкурсын региональна шатын илагша болоо. Октябрь нарада Мария Цырендондопова Новосибирск хотодо ошожо, Сибириин округой шатада хабаадаха. Тэрэнэй урда тээ тэрэ залуу олзо эрхилэгшэдэй хургуулида хуралсал гараха. Тус хургуули «Россиин залуу олзо эрхилэгшэ» гэхэн Бүхэроссиин конкурсын Буряадай эмхидхэгшэд байгаа. Хэдэн жэлэй саана тээ Мария элдэбын юмэ худалдажа эхилээ. Худалдажа байгаад, тиин эндэхи рынок шэнжэлжэ туршадаг байгаа.

«Хүнүүд ямар юмэ эгээл һайнаар худалдажа абанаб гэжэ шэнжэлдэг байгаа. Эдэ жэлнүүд соо өөрын худалдан абагшадтай болообди. Харин хүнүүд Хитадай муу шанартай, Турци, Италиин үнэтэй хубсаһа абахая ханаагүй. Манай цех нээгдээ наа, үнэгүй, һайн шанартай хубсаһа оёжо худалдажа байгаабди, - гэжэ Мария хэлэнэ.

«Грек хэлһээ «Подийон» гэхэн үгэ «һуури» гээд оршуулагдана. Бидэ нэр Улаан-Үдэдэ оёгдожо гаргагдаһан хубсаһанай һуури боложо үгэхээ хананабди, - гэжэ олзо эрхилэгшэ хэлэнэ. Түрүүшын хубсаһанууды байгша оной намар оёжо гаргаха гэжэ хараалагдана. Республика дотороо худалдагдаха. «Манай проект онсо илгаатай юм. Юундэб гэхэдэ, манай цех соо эрэмдэг хүнүүд ажаллахаар хараалагдана, - гэжэ Мария хэлэнэ.

«Подийон» гэхэн үйлэдбэри 2010 оной июль нараһаа ажалаа ябуулна. «Таврический» гэхэн худалдаанай түб соо тэдэнэй салон ажаллана. Эжы абынгаа хүсөөр Мария шэнэ түхээрлэгэ худалдажа абаа. Хубсаһа оёлгын цех Восточный тосхондо байгуулагдахаар хараалагдана. Эндэ түрүүшээр 23 хүн ажаллаха.

Эржена БАТОВА.

М.Цырендондопова

АВТОРАЙ фото

БУРЯАДАЙ ПРАВИТЕЛЬСТВО: ҮДЭР ҮДЭРЭЙ АЖАЛ ХЭРЭГҮҮД

2011 оной июлиин 4-8

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын уялганууды дүүргэлгшэ Иннокентий Егоров үнгэрэгшэ долоон хоногто республикын гүйсэдхэхы засагай зургаануудтай түсэблэлгын зүблөө, РБ-гэй барилгын болон ЖКК хайжаруулгын министрэй орлогшонортой хүдэлмэрийн уулзалга үнгэргөө; Эрхүү хото албан хэрэгээрээ ошоо; Омск хотодо эмхидхэгдэн СФО-до РФ-гэй Президентын Бүрин этигэмжэтэ түлөөлэгшын дэргэдэхи Со-ведэй болон «Сибирийн хэлсээн» гэхэн регионуд хоорондын эблэлэй соведэй зүблөөндэ хабаадаа.

Экономическа хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Чепик РБ-гэй Арадай Хуралда түсэблэлгын зүблөөндэ, РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын уялганууды дүүргэлгшын хүтэлбэрлэн зүблөөнүүдтэ, «Санкт Петербург – Россиян далайн ниислэл» гэхэн уласхоорондын III конференцидэ хабаадаа; РБ-гэй Правительствын экономика бүлэгэлэй түсэблэлгын зүблөө хүтэлбэрлөө; эрхэтэдэй хубинь асуудалнуудаар уулзаа; РФ-гэй Промышленностиин болон худалдаа наймаанай министрствын Ой модоной болон хүнгэн промышленностин департаментын директорэй орлогшо В.А.Прилиповтэй хүдэлмэрийн уулзалга, Миграционно политикин талаар Правительствена комиссийн зүблөө үнгэргөө.

Социальна хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Баир Бальжиров социальна бүлэгэлэй түсэблэлгын зүблөө, Хальмаг республикын түлөөлэгшдэй хүдэлмэрийн уулзалга, элүүры хамгаалгын муниципальна эмхи зургаанууды республикын мэдэлдэ дамжуулха талаар хүдэлмэрийн бүлэгэй зүблөө хүтэлбэрлөө; РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын уялганууды дүүргэлгшын түсэблэлгын зүблөөндэ, «Арадай фронтын» зохилдуулгын соведэй зүблөөндэ хабаадаа; Москва хото албан хэрэгээрээ ошоо.

Инфраструктура хүгжөөлгын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Николай Зубарев «Сэлэнгын аймаг» муниципальна байгууламжын толгойлогшын тушаал эзэлх баяр ёһололдо хабаадаа; залан хүтэлбэрлэдг министрствэнүүд болон албан зургаануудайнгаа түсэблэлгын зүблөө, 2011-2012 онуудай дулаасуулгын хагада бэлдэлгын талаар республиканска штабай зүблөө, «Заһабарилгын-ашаглалгын управлени» ОАО-гой фи-

лиалай директор С.А.Еловских гэгшэ-тэй хүдэлмэрийн уулзалга үнгэргөө; «Колонна №9» ООО-гой муу шанартай хангалганууды үзүүлдэг тухай хандалганууд, Дээдэ Онгостойе таһалгаряагүйгөөр дулаагаар хангалга, Улаан-Удын Терешковагай үйлсын гэр байрын барилга түгсэхлэг, «Такси тухай» РБ-гэй хуули болон бусад асуудалнуудаар хүдэлмэрийн зүблөөнүүды хүтэлбэрлөө.

РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Анатолий Лехатиновтэй толгойлдог РФ-гэй Президентын дэргэдэхи Бүрин этигэмжэтэ түлөөлэгшэтэ эмхи зургаанай мэргэжэлтэд Москва хотодо Буряад Республикын үдэрнүүды үнгэргэлгэ, республика дотор зайн галай бөөнгөөр болон жэжэ наймаанай дэлгүүрнүүдэй ажал ябуулгын онсо шэнжэнүүдэй хүсэндөө байха болзор хунаалга, Култук-Моондо автомобил-ийн харгын участок барилга, «Россиин Федерацида дотоодын болон гадааһаа оролгын аяншалга хүгжөөлгэ» гэхэн ФЦП-дэ республикын хабаадалга, Аяншалгын талаар Байгалай уласхоорондын форум үнгэргэлгэ мэтын асуудалнуудаар ажал ябуулаа.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо - Буряад Республикын Президентын болон Правительствын Захиргаанай Хүтэлбэрлэгшэ Петр Носков Захиргаанайнгаа байгуулгын халбаринуудай хүтэлбэрлэгшэдтэй хүдэлмэрийн зүблөө эмхидхээ; Байгалай мэдээсэлгын форумдо бэлдэхлэй ажал эрхилээ; 2011 оной декабрь нарада үнгэргэгдэхэ Гүрэнэй Дүүмэдэ хунгалтануудта бэлдээ; федеральна засагай зургаануудта хүдэлмэрлөө.

Захиргаанай байгуулгын халбаринуудта РБ-гэй Президентын болон Правительствын ажал хэрэгүүды олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ толилох ажал эмхидхээ; Байгалай мэдээсэлэй форумдо бэлдээ; гүрэнэй болон муниципальна хангалганууды үзүүлэхдээ, албан хоорондын харилсаа холбоонуудта шэлжэн орохо талаар туршалгын проектын бэлүүлгэ дээрэ хүдэлмэрлөө; «Баянголой хүүгэдэй гэр – ухаагаар эрэмдэг хүүгэдэй интернат» хүрөө; муниципальна хангалганууды электрон түхэлдэ шэлжэн оруулха талаар мэдээсэл согсолоо; эвенк арадай Больдёр хайндэр бэлдэн үнгэргэлгэдэ, Тамчын дасанай хайндэртэ хабаадаа; «350 лет с Россией: сборник статей» номой хэлбэлгэдэ туһалаа; хасагуудай соёлой III фестиваль эмхидхэлсээ.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын Хэблэлэй албан.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИЙН ТҮСЭБ

2011 оной июлиин 11-15

**I. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ
ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ
М.М.ГЕРШЕВИЧЭЙ ДЭРГЭДЭ
ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН**
11.07 11.00 Бага танхим
**II. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРА-
ДАЙ ХУРАЛАЙ ХЭРЭГҮҮДЫ
ЭРХИЛЭГШЭ-АППАРАДАЙ
ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ В.Б.ЭРДЫНЕЕВЭЙ
ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИЙН
ЗҮБЛӨӨНҮҮД**

11.07 13.30 Бага танхим
**БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ
ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДА**
Буряад Республикын Арадай Хурал Гүрэнэй байгуулалтын, нутагай өөһэдн хүтэлбэрин, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.С.Скоцырская)

«Эрхэтэдэй хунгаха эрхэнүүды хангадаг арганууды хайжаруулгын тула Россиин Федерацийн зарим хуули ёһоной актуудта хубилалтанууды оруулха тухай» 2011 оной июниин 14-эй 143-ФЗ дугаарай федеральна хуулийн абтаһан ушарһаа Буряад Республикын зарим хуули ёһоной актуудта хубилалтанууды оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

11.07 14.00 каб.322
1. «Россиин Федерацида түлбэригүи юридическэ туһа тухай» 566817-5 дугаарай федеральна хуулийн түлэб тухай

2. «Россиин Федерацида түлбэригүи юридическэ туһа тухай» федеральна хуулийн абтаһан ушараар Россиин Федерацийн зарим хуули ёһоной актуудта хубилалтанууды оруулха тухай» 566836-5 дугаарай федеральна хуулийн түлэб тухай

12.07 10.00 каб.323
Буряад Республикын Арадай Хурал
Газарай асуудалнуудай, аграрна политикин болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)

«Буряад Республикын газарай харилсаануудта хабаатай зарим хуули ёһоной актуудта хубилалтанууды оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай 12.07 10.00 каб.119

«Газар тухай» Буряад Республикын Хуулине эдилгэ абалгада эсэргүүсэлгын асуудалай талаар шэнжэлгэ үнгэргэлгэ тухай

14.07 10.00 каб.119
«Зүгы үдхэлгэ тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

15.07 10.00 каб.119
Буряад Республикын Арадай Хурал
Регионууд хоорондын холбоонуудай, яһатануудай асуудалнуудай, залуушуулай политикин, ниитын болон шажан мүргэлэй нэгдэлнүүдэй талаар хороон (түрүүлэгшын орлогшо А.Г.Самаринов)
«Хариин гүрэнүүдэй эрхэтэдэй болон харьяатанай шэнжэгүи нюурнуудай Буряад Республи-

кын дэбисхэр дээрэ байлгын дүрим тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай» 1995 оной ноябрийн 22-ой 220-I дугаарай Буряад Республикын Хуулине хүсээ буураһанда тоолохо тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

12.07 10.00 каб.212
«Хариин гүрэнүүдэй эрхэтэдэй болон харьяатанай шэнжэгүи нюурнуудай Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ байлгын дүрим тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай» 1996 оной сентябрийн 25-ай 388-I дугаарай Буряад Республикын Хуулине хүсээ буураһанда тоолохо тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

13.07 10.00 каб.212
Буряад Республикын Арадай Хурал
Социальна политикин талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)

1. «Гүрэнэй эрдэмэй академинүүдэй болон тэдэндэ мэдэлтэй эмхинүүдэй ажал ябуулгада хабаатай Россиин Федерацийн зарим хуули ёһоной актуудта хубилалтанууды оруулха тухай» 556529-5 дугаарай федеральна хуулийн түлэб тухай

2. «Россиин Федерацида уялгата медицинскэ страховани тухай» федеральна хуулийн 50-дахи статьяда хубилалта оруулха тухай» федеральна хуулийн түлэб тухай

11.07 14.30, 15.00 каб.218
Нүүдэл хүдэлмэрийн зүблөөн:
«Буряад Республикада хүүгэдэй амарха болон элүүржүүлэгдэхэ эрхэнүүды хангаха тухай» Буряад Республикын Хуули бэлүүлгын ябаса тухай (зүбшэлгын ёһоор)

Буряад Республикын Арадай Хурал
Экономическа политикин, байгааалин нөөснүүды ашаглалгын болон оршон тойронхи хамгаалгын талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Г.Ирильдеев)

«Буряад Республикын социально-экономическа хүгжэлты гүрэнэй талаһаа уридшалан багсаамжалга болон программанууд тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

12.07 14.00 каб.203
«Сэрэгэй алба хаагшадэй зэргэ тухай» 1998 оной майн 27-ой 76-ФЗ дугаарай федеральна хуулитай болон «Сэрэгэй алба хаагшадэй зэргэ тухай» федеральна хуулида хубилалтанууды оруулха тухай» 2010 оной декабрийн 8-ай 342-ФЗ дугаарай федеральна хуулитай зохилдуулан, эрхэтэдэ түлбэригүигөөр гү, али социальна хүлһэлэлгын хэлсээнүүдэй үндэһөөр гэр байра үгэлгын болон тэдэндэ гэр байра худалдан авахын гү, али барихын тула нэгэ дахин үгтэдэг мүнгэн туһаламжа үзүүлгын дүрим болон зарим бүлэгэй эрхэтэды гэр байраар хангалга тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

14.07 10.00 каб.203
«Сэрэгэй алба хаагшадэй зэргэ тухай» 1998 оной майн 27-ой 76-ФЗ дугаарай федеральна хуулитай болон «Сэрэгэй алба хаагшадэй зэргэ тухай» федеральна хуулида хубилалтанууды оруулха тухай» 2010 оной декабрийн 8-ай 342-ФЗ дугаарай федеральна хуулитай зохилдуулан, эрхэтэдэ түлбэригүигөөр гү, али социальна хүлһэлэлгын хэлсээнүүдэй үндэһөөр гэр байра үгэлгын болон тэдэндэ гэр байра худалдан авахын гү, али барихын тула нэгэ дахин үгтэдэг мүнгэн туһаламжа үзүүлгын дүрим болон зарим бүлэгэй эрхэтэды гэр байраар хангалга тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

ШУХАЛА ХУУЛИ АБТАА

«Үншэн хэнээ хүүгэды түрэлхидэй харууһа үргэмжэгүи үлэһэн хүүгэды үргэжэ абahan эрхэтэдэ нэгэ удаагай пособи түлэхэ тухай» Хуули Буряад Республикын Арадай Хуралда үнгэрһэн жэлэй декабрь нарада абтаһан байна. Энэнь хадаа 250 мянган түхэриг болоно. Үхибүү үргэжэ абahanайнь һүүлээр гурбан жэл болоод үгтэхэ ёһотой. Хэрбээ ондоо бүлэдэ үргэмжэдэ үгтэхэн үхибүү муу харууһатай байгаа хаань, энэ мүнэг үргэһэн гэртэхиинийнөөр бусаажа үгэхэ ёһотой гэжэ энэ хуули соо бэшгэдэнхэй.

Республикын гэр бүлын болон хүүгэдэй хэрэгүүдэй талаар агентствын мэдээгээр, Буряад орондо 226 мянга гаран хүүгэд тоологдоно. Тэдэний 6 мянганинь үншэн хэнээ хүүгэд. Эхэ эсэгын муу ябадалһаа боложо, харууһагүй, үргэмжэгүи үлэһэн үхибүүд хангай гэрнүүдтэ олон байна.

Буряадта хүүгэдэй 27 эмхи зургаанууд тоологдоно, тэрэ-нэй 8-ниинь - хүүгэдэй бай-

шангууд, 19-ниинь - социальна элүүржүүлгын түбүүд. Тулюур байдалтай, гуримгүй гэртэхинтэй, али үншэрһэн үхибүүд хангай эдэ байшангуудта хүмүүжүүлэгдэнэ. Тиимэһээ нимэ хангай байшан гэрнүүды үсөөрүүлхэ, үншэрһэн гү, али эрхэ бэшэ ядаралда ороһон үхибүүды газардуулангүй, хайн, түни гэр бүлэдэ үгэжэ, хүмүүжүүлхэ гэхэн ябуулга гүрэнэй талаһаа хэгдэнэ. Тиимэ дээрэһээ нимэ хүүгэды хүмүүжүүлхэ гэр бүлэнүүды олошоруулха, хэрэгтэй хуули ёһонууды абажа, тэдэниие дэмжэхэ хэрэгтэ манай республикадашые ехэ анхарал хандуулагдана.

Үхибүүды үргэжэ абahan гэр бүлэнүүдтэ нимэ тэдхэмжэ үгтэдэг гэжэ республикын бүхы ажадуугшад мэдэхэгүи байна гэжэ «Буряадай эхэнэрнүүд» гэхэн республикын ниитын эмхиин Прибайкалийн аймагай Турунтаево тосхондо үнгэргэгдэхэн суглаан элишэлээ.

Тиихэдэ гэр бүлэдэ үгтэхэн үхибүүн бүхэндэ 4800 түхэриг посо-

би түлэгдэнэ гэшээ. Үхибүү үргэжэ абahan түрэлхидэй нэгэндэнь манай республикада эды шэнээн салин түлэгдэдэг. Зарим мого нутагуудта гэр бүлын эзэдтэ хоюулан-дань салин түлэдэг шадалтай байна гэжэ байдал харуулна.

Паяхан үхибүүды гүрэнэй тэдхэмжэтэйгээр гэртээ үргэмжэдэ, харууһан доро абahan бүлэнүүдэй дунда үнгэргэгдэхэн конкурсын үедэ тэдэнэй заримантайнь уулзажа, хэрэг байдлаарнь һонирхожо, хөөрлэдхэн байнабди.

2009 ондо үнгэргэгдэхэн конкурсдо илажа гараһан Хориин аймагай Булам нутагай Георгий, Надежда Намдаковтон хоёрдохи конкурсдо хабаадагшадые амаршалаа. Өөһэдөө 4 үхибүүтэй айл үшөө 3 үхибүүды үргэжэ абанхай. Түрэнхэн үхибүүдхэ дутуугүй хүмүүжүүлнэ, ехэ буян хэнэбди гэжэ тоолон.

Тэрэшэлэн Хориин аймагай Улаан-Одон гэжэ тосхондо 7 гэр бүлэ хангай газарта үхибүүды үргэжэ абанхай. Сергей, Дари-

Үхибүүды үргэжэ абahan бүлэнүүдэй конкурсдо хабаадагшад

ма Жигжитовтэнэй бүлэ 4 томо үхибүүдтэй, 3 аша эзэнэртэй болонхой. Хоёр ород хубүүды, нэгэ буряад басагханниие тэдэ үргэжэ, өөрынгөө хайн хүсэлөөр хаража байнхай.

Юһэтэй, найматай, зургаатай болоһон үхибүүдын туһада оронхой. «Олоной ольһотой гэжэ гэр тойронхи ажал хүдэлмэрээ сагтаа хээд лэ байдагбди, зугаатай, хухуутэй», - гэжэ гэрэй эзэн эхэнэр Дарима Прокопьевна Жигжитова хөөрэнэ. Гэбэшье гүрэнэй тэдхэм-

жэ үшөөл багашаг байна гэжэ тэрэ наһамжална.

Гүрэн түрын талаһаа энэ хэрэгтэ ехэ ханалаа табижа, тусхай программа абажа, үншэн гү, али түрэлхидэй харууһагүй үлэһэн үхибүүды ёһоор гэр бүлэтэй, аха дүүтэй болгожо, дүрбэн тэгшээр, дутуу бэшэ, дүүрэн ханаан сэдхэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ гэхэн оролдого гаргажа, яһала урагшатайгаар бэлдүүлжэ байна гэжэ саг харуулна.

Э.ДАМБАЕВА.

Окинский район граничит на севере и востоке с Иркутской областью, на северо-западе — с Республикой Тыва, на западе и юго-западе — с Монголией, а на юге примыкает к Тункинскому району. Площадь района — 26 012 км².

Значительная часть площади района - 43,8% - покрыта лесом. Район отличается чрезвычайно суровыми условиями, труднодоступностью и богатством недр. Имеет резко расчлененный рельеф с колебанием высот от 700 до 3400 метров над уровнем моря.

Климат резко-континентальный с продолжительной и суровой зимой, безветренной и малоснежной. Лето короткое и теплое.

Большая часть территории района покрыта горами, поэтому его часто называют Горной Окой.

Этим летом неожиданно исполнилась давняя мечта – побывать в Окинском районе. Довольно много читала о суровой красоте этих мест, запомнилось, что профессор Имихелов называл Окинский район красивейшим в Бурятии.

Началом путешествия в Оку можно считать остановку недалеко от Монд в сакральном месте «Тамхи баряаша», или по-русски «Трубка Гэсэра», ведь в Оке 12 мест, связанных с рождением и деяниями героя эпоса «Гэсэр». Поэтому этот край с первозданной природой еще называют Землей Гэсэра. Поэт **Баир Дугаров**, выходец из Окинского района, защитил диссертацию по этим местам. Как выяснилось позже, нам предстояло увидеть некоторые из них.

ПУТЕШЕСТВИЕ ПО ВОСТОЧНЫМ САЯНАМ

Дорога на Орлик гравийная, построенная совсем недавно, в 1993 году, для предприятий горнодобывающей промышленности. В Окинском районе разведано более двух десятков месторождений золота, редких металлов, бокситов, фосфоритов, асбеста, графита, нефрита, кварцита и т.д. Из них несколько крупнейших по запасам в России.

Незабываема встреча, устроенная на границе района сотрудниками администрации, на удивление артистичными, голосистыми, обаятельными. Мы назвали их командой «ТриЗ» - ведь сопровождали Зоригто Урбаев, Зоя Самаева и Зоригто Цыбикиов.

Дорога от стелы на границе района до райцентра - села Орлик уже представляет маршрут «По Восточным Саянам». Первая остановка - на ритуальном месте поклонения Бурин-Хану, у подножия Мунко-Сардыка. Непривычное оформление - ленточки завязываются не на деревьях, а на жердях, собранных в виде пирамид. Это было предложено Федором Самаевым, считавшим такой способ более экологичным. Несколько смотровых площадок, откуда открывается изумительный вид - далеко внизу красивое русло стремительной реки, за нею покрытые лесом суровые горы. Там - граница с Монголией, она же проходит через вершину Мунко-Сардыка, высочайшую в Восточной Сибири. Южный, как говорят, пологий склон - Монголия, а северный, крутой, - Россия.

В прошлом году Оку посетил президент Монголии. Его интерес понятен - возрождение монголов, их расселение по Центральной Азии после поражения от тюрков началось на Окинском предгории.

С будущего года межрегиональный фестиваль массового восхождения на Мунко-Сардык, на который собираются свыше 5000 человек со всех уголков России, станет международным - со своей стороны будут подниматься монголы.

В этом году на горный фестиваль впервые приехал зампред Правительства РБ по социальному развитию **Баир Бальжиров**. Он был в восторге от энергетики этих мест и на будущий год собирается покорить вершину. А команда окинцев, возглавляемая главой администрации района **Баиром Шарастепановым**, установила на вершине памятный символ в честь 350-летия вхождения Бурятии в состав России и флаг партии «Единая Россия».

Следующие остановки - у водопада и обзорной площадки, откуда открывается величественная горная панорама. Ее забыть невозможно, она до сих пор стоит перед глазами. Взгляд с высоты птичьего полета на ущелье Тэмэлик, в недалеком прошлом дорогу жизни для окинцев...Путь от Монд до Орлика на вьючных лошадях занимал несколько дней. Обозчики поклонялись Бурин-Хану и его 33 нагруженным сокровищами

СОВЕТ: прежде чем отправиться в дорогу, обратитесь в Пограничное управление ФСБ по РБ на пр. Автомобилистов, для оформления пропуска в погранзону. Говорю об этом потому, что на обратной дороге ночью нас остановили для проверки пограничники.

белым слонам. Один из них находится напротив. В скале четко просматриваются хобот, уши, глаза, да и все тело. Из левого глаза вытекал родник и слон как будто плакал во время репрессий 30-х годов, в военные годы и в лихие 90-е. Сейчас родник исчез, а на том месте выросли несколько лиственниц. Слон больше не плачет и это вселяет веру в окинцев, что в ближайшем будущем все сложится хорошо для России.

(Позже мы любовались на каменный цветок - причудливый узор на скале).

Тропою Гэсэра

ТРОПОЮ ГЭСЭРА

После обеда в Орлике ждет новый маршрут - «Тропою Гэсэра».

Поразительно ровная местность на фоне гор рядом с закрытым аэропортом Ока в урочище Сенцы-Тала. Здесь, под кровительством священной горы Хан-Уула, встречались хонгодоры, они собираются через четыре года, каждый раз на новом месте. Память о той встрече - коновязи всех пяти районов: Тункинского, Закаменского, Окинского, Аларского и вырезанная из дерева фигурка бурята, ухватившегося за лебедь, пра-матерь хонгодоров.

На самой вершине Хан-Уула находится 20-метровой длины гладкий камень. Считается, что это окаменевший меч Гэсэра. Если мужчине удастся увидеть его отблеск, то это хороший признак.

Виден мыс Кропоткина, пониже его - гряда невысоких гор. На одной из них находится каменная плита с изображением Белой Тары. Кто-то в конце 30-х, в годы начавшихся гонений на религию, унес ее в горы и спрятал ликом ниц. Через десятки лет наткнулись случайно на плиту пастушки. Тайком вплоть до 1992 года поднимались к Богине окинцы. Федор Самаев считал, что ее явление имеет отношение к России, ведь, начиная с Екатерины Второй, в канон Белой Тары возводились все царствующие Романовы.

Далее нас ждал лунный ландшафт. На 70 километров - только лава. Как-будто вспаханное поле, только с крупными глыбами темно-серого цвета. Лишь изредка пробиваются молодые деревца, но на окраинах густой лес и, как говорят, много ягод. Застывшие лавовые потоки считают развалинами дворца Гал Дулмэ-хана, сгоревшего во время его сражения с Гэсэром.

А до этого мы видели Стрелу Гэсэра. Камни, глубоко сидящие в земле, в форме огромной стрелы упираются прямо в гору. О чем свидетельствует эта стрела, о чем напоминает? Здесь море для бурной фантазии. Почему-то все сразу думают о кладе или могиле Чингисхана.

До Долины вулканов мы так и не доехали. Самая последняя точка в нашем долгом и таком краткосрочном путешествии - Сайлакский водопад. Представьте на ровной местности провал диаметром примерно 40 метров, в форме копыта, с черным базальтовым каньоном. Говорят, что это след копыта Гэсэра. При взгляде вниз слегка кружится голова, видно, что с 20-метровой высоты падают потоки талой воды ледника. Купание под ними - это очищение во всех смыслах слова. Сверху хорошо видно небольшое озерцо, образовавшееся в месте падения водопада. Спускаться к нему тяжело по камням, но гидроудар, так окинцы называют купание под водопадом, того стоит.

Напротив этого удивительно красивого места, одного из самых любимых окинцами и туристами, - золотодобывающее предприятие, официальное открытие которого состоится в середине июля. Местное население беспокоит, насколько экологична применяемая здесь технология, как будут проводиться рекультивационные работы. Но уже сейчас уничтожен огромный пласт лесного массива, по горе протянута ниточка дорог. А предприятие еще не заработало в полную силу. Все это, конечно, наводит на грустные размышления.

Людмила ОЧИРОВА.

КОММЕНТАРИЙ

Зоригто ЦЫБИКОВ, главный специалист по туризму Администрации Окинского района:

«Тропою Гэсэра» - маршрут, занявший второе место в республиканском конкурсе «Лучший спортивно-оздоровительный туристический маршрут». По нему проводят всех гостей района. На выграванный грант плани-

руем построить на Сайлакском водопаде беседку в национальном стиле человека на 30, стол, скамейки, туалеты, а также оборудовать перила для спуска, ограждение вокруг провала из металлических труб, сетку над водопадом.

Такую же беседку планируем установить на границе района, а на обзорной площадке - оборудовать смотровую площадку.

Стоит отметить,

что маршрут «Оленеводы Восточной Сибири», объединяющий тофаларов Иркутской области, сойотов Тунки и Оки, дархатов Монголии и созданный совместно с Байкальским информационным центром «Грань», получил поддержку Всемирного фонда да природы. Представитель фонда, проехав по маршруту «Тропою Гэсэра», осталась довольна, но рекомендовала построить на Сайлакском

водопаде в первую очередь туалеты, причем в разных местах для мужчин и женщин, и обязательно оборудовать душевую кабину.

Еще один инвестиционный проект - «Стоянка сойотов». Планируем построить пять комплексов наподобие того, что видели в Сороках - по три чума и юрты, столовая.

Основное туристическое мероприятие - это горный фестиваль.

В эти дни проводится у подножия тайлган, выступает глава района, что придает национальный колорит. Нынче агентство по спорту, Федерация экстремальных видов спорта обещали выделить средства на биотуалеты и столовую.

В этом году принимали французов, у них интерес к Оке из-за графитовых рудников Алибера. В сентябре приедут голландцы.

Народ у нас приветливый, и хотим развивать сельский туризм. Но хотел бы отметить, что население против массового потока туристов с проблемами, которые он несет. Мы хотим работать с туристами четко по маршрутам. Развивая туризм, мы должны сохранить, а не разрушить нашу экологию потоками туристов.

ИИГЭЖЭ БЭШЭДЭГ БАЙГАА

1991 он

МУХАР-ШЭБЭРЭЙ РАЙОНОЙ
«ЛЕНИНЭЙ ЗАМ» ГАЗЕТЭ:
ЗУБ ХУБААРИ

- 1992 ондо хэблэгдэн гараха номуудыг хубаарилан абаха лотерейн наадан районой номой магазин соо үнгэргэгдэбэ. Тэндэ хариин ороноудай, ород болон совет литературын уран зохёолшодой номууд байгаа.

Районойтүбэйбольницынхүдэлмэрилэгшэ Людмила Петровна Федорова эгээл азатай хүн байшоо. Тэрэнэй худалдажа абахан 20 биледэй 8-ниинь шүүбэритэй биледүүд байгаа ха юм. Нааданда дүн хамта 94 хэһэг ном табигдахан байгаа.

«ЗЭДЫН ҮНЭН» ГАЗЕТЭ:
ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ
ОЛГОГДОО

Д.Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүдэй хамтын суглаан боложо, ажахын түрүүлэгшэ А.Ц.Идамжапов тоосоо хэһэн байна. Тоосоо хэһэнэйнгээ удаа нүхэр Идамжапов сугларагшадта хандажа, ондоо ажалда орохо болоһонтойнь дашарамдуулан, эзэлжэ байгаа тушаалһаа сүлөөлхыень гуйба. Тэрэнэй гуйлта хангагдаа. Шэнэ түрүүлэгшэ хунгагдаа. Харин тус ажахын түрүүлэгшэ байһан нүхэр А.Ц. Идамжаповта хамтын суглаанай шийдхэбэрээр колхозой хүндэтэ гэшүүнэй нэрэ зэргэ олгогдоһон байна.

ЗАЛУУ ГЭР БУЛЫН ТҮЛӨӨ

Районой «Универмаг» магазинда гэр бүл болохо залуушуулай тусхай салон нээгдэбэ. Иигэжэ арадай депутадуудай районно Советэй сесси дээрэ (февраль соо) абтаһан шийдхэбэри бодото дээрэ бээлүүлэгдэбэ.

Май һараһаа хүдэлжэ эхилһэн энэ салонһоо 20 залуу айл хэрэгтэй эд бараагаа абаад байна. Юуб гэхэдэ, тэдэнь үнгэтэ телевизор, холодильник, угаалай машина, бусад болоно ха юм.

Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар райгүйсэдкомой таһарһаа талон абтадаг юм.

МАШИНИЙГИ БУРУУГААР
ХУБААНА

Яруунын аймагин эд хэрэглэгчэдийн холбоон бол 1934 ондо уласта тарья худалдагчадта хүдөө ажалиин машинийги хэлтэгийгээр хубаасан байна. Үльдэргын сомон 3300 центнер тарья уласта тучаасан байхада, 1 хэсэг хагас сложно молотилка ба 1 мориний саялкэ үгэсэн байна. Хэндиин сомоний оройдоо 330 центнер тарья уласта тучаасан байхада, 1 хэсэг гүйсэд сложно молотилка, тарья өөрөө уядаг 2 хэсэг машина үгэсэн байха юм.

Машина зэбсэгийн хубаариинг энэ тухай хэлтэгийгээр хубааж байхада, аймагин намин ба советийн эмхинүүд огто хайхархагүй байханы гайхалтай.

Ушар иимэдэ машинийн хубаари хэлтэгийгээр хубааж байгаа тусхай зэмэтэнийги харюусалгада хабаадуулжа, машинийн хубаариинг тэгчи болгохо хэмжээ абахиинг зохихо газараас анхарха ёстой.

ТАЙГИЙН ЧОКО.

(Мартын 10).

МОНГОЛИЙН ТҮҮХЭ

СССР-эй Ленинград хотын Шинжэлхи ухаани Академиин Дорондохой байдалиинг шинжэлхэинститутда Казань хотос, Татариин республикийн архив дороос «Монголийн түүхэ» гэжэ гарчагтай, гараар бичсэн 1000 хуудасан хэблэлдэ толилогдоогүй бичэг олдосонийги мэдээсэбэ.

Энэ бичэг бол насанаас нүгчисэн айхабтар ехэ монголчо профессор О. Ковалевскийн бичсэн, одоо хаягдасан гэжэ тоологдожо байгаа. Монгол уласын түүхэ байгаа байха гэжэ шинжэлхи ухаани Академиин гэшүүн-корреспондент профессор Н.П.Поппе гэгчн бодомжолсон байна.

Тиимээс шэнжэлхи ухаани Академи бол тэрэ бичэгтэй танилсахын тула өөрынгөө шэнжэлхи ухаани хүдэлмэрилэгчэдые Казань хото ябуулба.

(Апрелин 16.)

ТҮҮХЫН ХУУДАХАНУУД
1935 онЗУРАЛТЫН АЖАЛ ЭХИЛСЭЭР
15 ЖЭЛИЙНГЭЭ ОЙ ГҮЙСЭСЭН
БУРЯД-МОНГОЛ АРАДИЙН УРАН
ЗУРАГЧА НҮХ. САМПИЛИЙНДЭ
ХАЛУУН БАЯР

Эрхим хани инаг нүхэр аа! Чинийнгээ уран зураг зурадаг боложо эхисэнээс хойшо 15 жэл гүйсэсэн энэ сайн үдэр Буряад-Монголийн совет уран зохёолчоний эблэлийн гэгчүүд бидэнэр үндэсний формотой социалист удхатай Буряад-Монголийн уран сайханийги байгуулха агуу ехэ хэрэгтэ зориггоо нэгдэхэжэ ябаа эрхим нүхэр чамдаа баясахалан хүргэнэмди... Элүүр энхэ ябажа, өөрынгөө ажалаар эрхим дээдэ шатада дэбжэхиигчн хүснэмди.

Буряад-Монголийн совет уран зохёолчидой эблэлийн правлени.

ДАМПИЛОН, ЗАНДАНИЙ,
СОЛБОНИЙ ТУЯА, Х.НАМСАРИЙН,
ДАШИНИМИЙН, ДОНДОБИЙН,
(Июнийн 24).

Дамба ДАШИНИМИЙН

УРАН БИИР (САМПИЛОВТА)

Эхэ найхан Совет ороний Эрэ суута хүбүүн, чадалаа Элбэгээр бадаруулан ургаад, Эршэтэй зурагаа задалаач, Молор уужам талын инагууд, Монголийн партизан сэргүүд, Алдар суута чиний хүлэгүүд Алдадгүй бултадаа ирагуу Ирагуу зурагийн уран биир... Ирэтэй тоб үгөөр чимэглээ Илдамаар зүрхынич баярийн Элирхэл гаргажа шүлэглээ.

(Июнийн 26).

СОНИНИЙ РЕДАКЦИДА
БИЧЭГ

Хүндэтэ нүхэр редактор!
Яруунын совхоз дээрэ 500 гаран хүдэлмэричэд ажал хүдэлмэридэ хүдэлжэ

байбач, эмнэлгийн ба аргалалгийн ябуулга тонч үгэй байдаг. Эдээн тухай Буряад-Монгол уласай Элүүриинг сахиха Аркомдо хэды хандабач, ёстой анхарал табижа, мэргэжэлтэй аргачанийги эльгээдэг үгэй байха юмэ.

С а а а р
эльгээ-
жэ бо-
лоно
г э ж э
с а н а а

амаруулсаар хоёр жэл болобо. Манай баса дахин «Буряад-Монголийн үнэн» сониний хуудасаар Элүүриинг сахиха Аркомдо хандах? Бидэндэ мэргэжсэн эмчи докторийн эльгээхнги хүснэмди.

Ж.БАЛДАНЖАБОН.

Яруунын мяханай совхозийн улас түрийн хэлтэсийн «Маха ба тосоной түлөө» гэжэ газетын редактор Ж. Балданжабоний бичэг бол БМР-ийн Элүүриинг сахиха Аркомдийн зүгээс сэхэ анхарал табихаар бичэг мүн.

500 гаран хүдэлмэричэдтэй ехэхэн совхоздо мүнөө хүрэтэр ядабаа нэгэ эмчин байха үгэй гэшэнь жэгшүүритэй үзэгдэл мүн. Энээн тухай тус совхозийн хүдэлмэричэний зүгөөс дохёо хүргэсэн байбач, Элүүриинг сахиха Аркомдийн зүгөөс хэрэгсээдэггүйн гайхалтай.

Одоо Элүүриинг сахиха Арком нүх. Бабушкина энэ чэгийн ёсоор эмчиний Яруунын совхоздо эльгэ тухай зохихо хэмжээ абаа бээ гэжэ редакци бата найдана.

Редаксаас.

(Октябрийн 11).

Д. ЖУГДУРОВА хэблэлдэ бэлдэбэ.

ТҮРЭЛ ХЭЛЭЕЭ ТҮҮРЭЭГШЭД

Бүгдэ Бурядай үндэһэн соёлой эблэлэй (ВАРК-ын) V съезд дээрэ «Буряад үнэнэй» 90 жэлэй ойдо дашарамдуулан, мүн БГТРК-гай (радионой 80 жэлээр, телевиденийн 50 жэлээр) өйн баяраар соёлой ажалшадые бултыетнай амаршалаад, үнэн зүрхэһөө халуун баярыг хүргэжэбди таанадтаа! Мүнөө үе сагта үндэһэн буряад хэлээ хүгжөөхэ, дэлгэрүүлхэ гэжэ тон зүб асуудал ВАРК-ын съезд дээрэ хэлсэгдэбэ. Бидэ, наһатайшуул, ветеранууд ехэ дэмжэн баярланабди. Энэ хэрэгээ нуларуулангүй, улам саашан үргэн дэлсэтэйгээр ябуулхыетнай хүснэмди. Мүнөө үеын радио, телевиденийн

дикторнууд ямар хонирхолтойгоор хүдэлнэ гэшэб! Сэбэр үндэһэн буряад хэлэн дээрэ бултадаа хэлэнэ, харахада, шагнахадашы урмайтай. Жэшээлхэдэ, «Буряад орон» гэжэ дамжуулга ямар хонир гэшэб?! Нютаг нютагта боложо байһан үйлэ хэрэгүүдые үрдижэ харуулха гэжэ оролдодог БГТРК-гай мэдээжэ журналистнууд, республикийн соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэд Баяр Дамбаринчинов Дарила Жамсоева хоёрто баярыг хүргэжэбди. «Толи» болон бэишэе дамжуулгануудые журналист Баярма Раднаева хонирхуулан, бэрхээр харуулдаг...

Б.Дамбаринчинов, Д.Жамсоева

«Сагай суурян» гэжэ дамжуулгаһаа мүнөө сагай ажабайдал, ноёд найдуудай түсэб ябуулгануудынь мэдэжэ абанабди. Светлана Жигжитовада баярыг хүргэн, улам саашан энэ ажалаа найн ябуулхыень хүснэмди. «Мүнхэ зула» гэжэ аргагүй хонирхолтой дамжуулга, илангаяа хүзэгтэй зоной, ябажа шадахаа болиһон үндэр наһатай хүгшэдэй гэртээ нуугаад, шажан мүргэлдөө зальбаржа нуухадамнай жаргал байна, хүгшэрхын далайе гэтэлэн.

Радио-дамжуулгада үнийнэй хүдэлдэг диктор Баатар Цыбеновтэ баярыг хүргэнэмди. Хамагта мэдээжэ Левитан шэнгээр гоёор дуугардаг. Эндэ наа телевизорээр хөөрөбэ, хайшан гэжэ Левитантай уулзаһыень ехэтэ хонирхон шагнаабди.

Үни удаан саг соо хүдэлһэн, мүнөө наһанайнгаа амаралтада байһан диктор Софья Гончиковада баярыг хүргэнэмди. Сэбэр найхан, гоё эхэнэрыг үдэр бүри урмашан шагнадаг байгаабди. Алишье хэлэн дээрэ сэбэрээр дуугархадань,

омогорходог бэлэйлди. Хэн хүүлдэнь хүдэлхэ юм гэжэ ханагша нэмди, тэрэмнай буруу байгаа. Мүнөөнэй дикторнууд дутуугүй

хүдэлнэ. Үнэндөө эдэнэймнай орондо хүдэлхэ дикторнууд бэлдэгдэдэг гү, али үгы юм гү?

Буряад хэлэн хадаа хүүлшын

Уншагшын һанамжа

В.Орбодоева, С.Бунеева

үедэ хургуулинуудта муугаар заагдана гэжэ хананабди. Оройдоол 1 час долоон хоног соо үгтэнхэй гэлсэдэг. Урдандаа 2 час байгша нэн, тийхэдэшые бага саг үгтэнэ гэжэ ханагдадаг бэлэй. Мүнөө ехэнхидэ ородоор хөөрэлдэхэ: гэртээшые, хаанашые. Эхэ, эсэгэнь өөһэдөө буряад хэлээ мэдэхгүй байхадань, яагаад үхибүүдээ хургахаб?! Буряад хэлэн дээрэ мультфильмүүд гарадаг болонхой.

Мүн баһа «Мүнгэн сэргэ» дамжуулга, гарагай долоон, нэгэнэй үдэрнүүдтэ хүлээн байжа харанабди. Даша-Доржо Болотов сэбэр гоё буряад хэлэн дээрэ урданай сагай ажабайдал, уг гарбал тухай харуулна. Энэ найшаалтай дамжуулгата хэжэл, ябуулжал байха зэргэтэй.

1993-94 онуудаар минни аша

басаган Вика Орбодоева хүүгэдэй саадта ябадаг байхадаа, РСФСР-эй габьяата артистка Светлана Бунееватай сугтаа «Унтаахай» гэжэ дамжуулгада хабаададаг, наададаг нэн. Мүнөө тэрэ басагмни Москвагай искусствын институт дүүргээд, артистка болонхой, Сочидо ажаллана. Хүгшэн эжынэрын - Гыма Бадмаевна Акулина Ользоновна хоёр ерэхыень хүлэшэнхэйнууд байдагбди. Эдэ хонирхолтой дамжуулгануудые ябуулжа байдаг дикторнуудэ бидэ амаршалнабди: би, дүүнэрни - Александра Ользоновна, Зоя Ользоновна, Матвей Ользонович, худагымнай Гыма Бадмаевна гэгшэд.

Акулина ОРБОДОЕВА,
ара талын,
багшын ажалай ветеран.

Буряад ороной Росси гүрэнэй бүридэлдэ ороһоор 350 жэлэй ойдо

(Үргэлжлэл. Эхилинш юуниин 23-ай, 30-ай дугаарнуудта).

Тиигээд зарга нэхэбэрийн хэрэгтэе шийдхэхэ шэнэ дүрим зохёобо. Энээнхээ урагша эбэр номоор агнадаг байһанаа, энэ үеһөө ород винтоотой буу абажа, ан агнаха журам эхилбэ.

Ехэ дээдэ эзэн императрица 2-дугаар Екатериныин 1763 оной июлиин 4 гү, али 13-ай үдэрэй манифестын ёһоор, Зүүн-Сибирийн ясачна албатые эрьсэжэ үзэхөөр лейб-гвардийн секунд-майор Чернышев эльгээгдэбэ. Тэрээндэ үгтэһэн инструктаар Хориин зоной дунда генеральна бэшэлгэ хэгдэжэ, тэдэнэр 1763 онһоо хойшо хүдэлмэрийшэн дүүшын 3 түхэриг ясааг албые жэл бүхэндэ түлэдэг болоһон юм.

1764 ондо Хориин ламанар 41 болоод байгаа, тэдэнэй ахалагша Юмсэн гэлүн Лубсан-Дагба гэжэ байһан юм. Энэ үедэ сонгоолой ахалагша лама Заяагай гэгшэ бандида хамбын тушаалда Захын канцелярийн июлиин 25-ай үдэрэй 610 тоото тогтоолоор баталагдаба.

Хориин зоной дотор тангууд, монгол ламанар ламанарай компледэй тоондо ородог байһанаа, 1765 оной бэшэлгэ болоходо, Хориин мэдэлдэ хамжагдаһан юм.

Тэрэ оной сентябрийн 19-нэй үдэр Ехэ дээдын захиргаанһаа Ород гүрэн доторхи межевой хуулин манифест тунхаглагдажа, тус манифестын ёһоор, Хориин зон тэрээнхээ урагша эзэнэй грамотаар эзэлжэ хууһан өөрын түрэлхи газартаа дүүрэн эрхэтэй байһаниинь тодорхойлогдобо.

Энэ үеһээ бүхыдөө хажуураар үбнэ сабшажа, обооложо, хадагалха журам эхилбэ. Энэ үедэ Хориин ахмад тайшаа Ринчэн Шодын нүгшэжэ, мүн тэрэнэй нэгэдэхн хүбүүн зайсан Данчинван баһа нүгшэһэн байна, тиимэхээ Ринчэнэй хоёрдохн хүбүүн Юмсуван тэрэ оной ноябрийн 11-эй үдэр Захын зургаанай 959 тоото саазаар ахмад тайшаагаар баталагдаба.

Гүрэнэй хуули зохёохын тула бүгэдэ гүрэнэй зонһоо депутадууд хунгагдажа, тэдэнэр 1-дехи столица Москва город ерөжэ, хамтын комиссида хабаадаха ёһотой гэхэн дээдэ захиргаанай манифест 1766 оной декабрийн 14-нэй үдэр гараба. Байгалай үмэнэ зүгэй монгол-буряад буддын шажантан болон сэлэнгын отогүүд хадаа ахалагша лама бандида хамба Дамба-Даржаа Заяагай, хориин буряадай тайшаа Шодын аша зайсан Бандарагша Сондолун гэгшэдые депутадуудаар хунгажа, 1768 ондо тэдэниие Москва хото эльгээбэ.

Тэдэ Ехэ дээдэ эзэн императрица 2-дугаар Екатериныин үршөөлөөр гүрэнэй бүгэдэ шажантанда тэдхэмжэ үгтэһэн байна. Шажантанай зүгһөө депутадта баталагдаһан хамба лама Заяагай гэгшэ Ехэ дээдэ эзэнэй зүгһөө 50 түхэригэй шан хайрада хүртэһэн байна.

Тэрэ үедэ Хориин ахмад тайшаа Юмсуван Ринчэнэй нүгшэбэ. Тэрэнэй орондо дүү хүбүүниин Дамба-Дугар Ринчэнэй Хяагтын Захын зургаанһаа 1768 оной декабрийн 4-нэй үдэрэй 343 тоото аазаар тайшаада баталагдаба. Хориин буряадуудай депутат зайсан Сондолун гэгшэ дээрэ дурсагдаһан Хэжэнгын Шалсаанын эбэр гэжэ газарта, эшэгы дуганда хурал хуража, мүргэл хэдэг газарта, модон сүмэ барюулхын тулада Хэжэнгын баруун гартахи Хара нарһан гэжэ газарһаа модо отолуулаад байгараа, Москва ошоһон байна. Тэрэ эшэгы дуганай орондо баригдаһан модон сүмэнэ 1772 оной хабарай сагта эндүүгээр түймэрэй галда шатаагдаһан байна. Дээрэ дурсагдаһан тайшаа Шодо Болтирогойн 16 боти монгол «Юм» гэжэ ном тэрэ сүмэдэ байһанаа шаталһан байна. Энэ да-

санай шэрээтээр монголой үндэр гэлүн Лубсан-Дондуб гэгшэ байһан юм. Тэрэнэй шабинар гэхэдэ, дээрэхи тайшаа Шодын дүү Сүндүл Болтирогойн хүбүүн Ригдэл-Пүнсэг Сондолун, Дабаа Нурану, Шоймпол Түбүүшын, Гэндүн Гэбүүгын, баруун хуацайн Сүнрэб Сэлтэйн гэгшэд бэлэй.

Түрүүшынхын - ехэ алдартай номшо, хүүлшынхын - ехэ алдартай эмшэ болоһон юм. Дээрэхи депутат зайсан Сондолун бусаха замдаа Эрхүү хотодо наһа бараһан,

номой хургуули хэһэн, Хүлэн нуурта 1741 онһоо эхилэн эшэгы дуганда хурал хуража байһан лама юм.

1785 оной апрелин 21-дэ Ехэ дээдэ эзэн императрица 2-р Екатерина ясашигуудта шажанай сүлөө өөршлэбэ. Юрэнхы Ород гүрэндэ оршодог бүхы арадуудта өөр өөрын үбгэ эсэгийн шүтэлгэ болон элдэб хэлэн дээрэ шажанай номууд бии гээшэ. Тэндэ хэлэгдэһэнэй ёһоор, хамагые шаданга бурханиие, гүрэнэй хүсые дээшлүүлхын тула ямбалжа байха ёһотой гэбэ. 1786 оной апре-

тиймэхээ тэрэнэй ябадалай түүхэ үгы юм.

Худанай Мүнгэтын адаг гэжэ газарта дасан барихаа хүсэжэ байһанаа Хориин ахмад тайшаа Дамба-Дугар Ринчэнэй Эрхүүгэй гражданска губернатор Бриль гэгшэдэ зууршалга хэбэ. Бриль 1773 оной мартын 13 үдэр 606 номертой шийдхэбэри-тогтоол гаргажа, тайшаа Ринчэнэйгэ үгэбэ. Тэрэ зарлигаар Хориин зоной нютагай түб Дунда Худан голдо мүргэлэй модон дасан барихые зүбшөөгдэжэ, хэрбээ хэрэгсэлэй болоо наа, нютаг болгоной нэгэ-нэгэ эшэгы гү, али модон дасангуудые барижа болохо гэхэн байна. Зүгөөр тэдэ дасангуудые өөһэдэньгөө нютагай түб дунда бариха эрхэтэй боложо, харин хилэ шадар барижа болохогүй байгаа. Худанай Мүнгэтэ гэжэ горхонной адагта 1775 ондо Даши Лхунбулин гэжэ нэгэ модон дасан, дэргэдэнь нэгэ модон сүмэ баригдаба. Тэрэнэй шэрээтэнь монгол лама Лубсан-Шираб гэгшэ болоһон юм. Энэ лама 14 жэлдэ шэрээтэ хуугаа. Энэ дасанда 4 комплед, 79 ламанартай байһан.

Бандида хамба Заяагай гэгшын наһа барахада, орондонь сонгоолой соржо лама Содномпил Хэтэрхэйн хунгагдажа, Эрхүүгэй губернскэ правительстваһаа 1778 оной майн 31-нэй үдэрэй 1775-хи тогтоолоор баталагдаба. 1783 оной июлиин 6-да Дээдэ-Удын провинциальна канцелярийн Хориин тайшаа Дамба-Дугар Ринчэнэйгэ ябуулһан бэшгээр Худанай болон Сулхарын 2 дасанда 28 комплед ламанар баталагдаба. Нэрлэбэл, нэгэ-нэгэ шэрээтэ, нэгэ соржо, хоёр-хоёр гэгбгы, хоёр-хоёр унзад, хоёр-хоёр нирба, хоёр-хоёр тахилша, хоёр-хоёр дуганша, хоёр жимэ, гурбан сойбон хуврагууд - эдэ 28 штат ламанар урдын 150 штат ламанарай дотор тоологдобо. Зүгөөр тэдэнэр сонгоолой болон подгородно отогтой ламанарта мэдэлгүй, тусгаар мэдэлтэй байха гэхэн юм. Тиимэхээ тэрэ сагта Хориин ламанарай ахалагша Худанай дасанай шэрээтэ Лубсан-Шираб болгогдобо. Энэ ондо Сэлэнгын подгородно отогтой, монголой хатагтин яһанай Жимба Ахалдайн Сэлэнгын зүүн гарай 5 дасанай эрдэни шэрээтэ ламаар хүдэлжэ байһанаа, эдэ дасангуудай ахалагша хамба ламаар баталагдаба. Энэ лама хадаа Даа Хүрээндэ ошожо,

лиин 30-да Эрхүүгэй наместническэ правлениин шийдхэбэрээр хоёрдохн тайшаа Олборин орондо тэрэнэй дүү хүбүүн Павел Доржижабай баталагдаба.

Мүн тэрэ ондо Сулхарай горхонной хойто бээдэ, Зангина гэжэ газарта байһан модон дасанни Түгнын Галтай гэжэ горхонной адагта урилан абаашаба. Тиигээд-Даши Чойнхорлин гэжэ нэрэ үгэбэ, лама Сүнрэб Сэлтэйн шэрээтэ болобо. Энэ дасанда 6 комплед, 116 албанай ламанар байһан юм.

1690 ондо хатуу жэл боложо, Хориин буряадуудай нютагта зуд болобо. Энэ онһоо эхилэн Хориин зон Тельминскэ сэмбын фабрикада сэрэгэй хубсаһа оёхын тула жэл бүри нэгэ мянган пүүдэй хониной нооһо үргэдэг болобо. Энэ журам 20 жэл болоод зогсоогдоһон бэлэй.

Энэ үеһөө эхилэн Хориин зон ород гуримаар байһан гэр барижа хуудог болобо, тэрэшлэн литовкоор үбнэ сабшадаг журамтай болобо. 1792 ондо Худанай дасанай наһатай болоһон шэрээтэ лама Лубсан-Ширабай орондо Ригдэл-Пүнсүг Сондолун шэрээтэ боложо, 12 жэлдэ хууба. Энэ үедэ Хориин зондо эзэнэй санһаа талха тарилгын зэбсэгүүд үгтэжэ, талха тарья тарилга эхилбэ. Хориин ахмад тайшаа Дамба-Дугар Ринчэнэй эдэбхээр Анаа голдо, тэрэнэй гэрэй дэргэдэ Дондуб Дашилин гэжэ мүргэлэй модон сүмэ 1695 ондо баригдаһан байна. Энээнэй шэрээтээр Худанай дасанай нанса Дандар Хара-Нохойн болобо, тиигээд удангүй зогсоогдобо. Худанай дасанай шэрээтэ Сондолун тус тушаалые бээдээ даажа абаба.

Энэ ондо ахмад тайшаа Ринчэнэйгэ аша түрын үйлдэбэрийн зургаанай гэшүүн болобо гэхэн диплом үгтэбэ. Тэрэ ондо ревизийн бэшэлгэ болоходо, 1734 дүүшэ байба.

1797 оной мартын 18-да Эзэн император Павел Петровичой хаан шэрээдэ залархада, манифест тунхаглагдаһан юм, тэрээн дотор иигэжэ хэлэгдэнэ: «Миний харьяата зон, хэн юунгүй, өөр өөрын шүтэдэг шажан мүргэлдөө ямаршые хашалтагүй мүргэжэ бай». Энэнь дээрэ дурсагдаһан 2-дугаар Екатеринын шажанай арюун зарлигые дабтана.

Энэ оной мартын 17 гү, али 18-най үдэр тушаалдаа зүдхэмжэтэй

Шираб-Вини Хоёитүгдэ

байһандань, ахмад тайшаа Дамба-Дугар Ринчинэйгэ коллежскэ ассесор гэхэн хэргэм хүртээгдэбэ.

Хориин ахалагша лама Лубсан Ширабай нүгшэбэ. Орондонь Хориин зоной хунгалтаар соржо лама Пүнсүг Сондолун Эрхүүгэй наместническэ правлениин 1799 оной июниин 16-най үдэрэй 4166 номертой тогтоолоор баталагдаба. Энэ лама Худанай болон Анаагай хоёр да-

гэм хүртээгдэбэ. Эдэнь пергамента дээрэ бэшэгдэһэн гүрэнэй бага тамгатай, сенаторнуудай гар табилгатай грамотанууд байгаа. Тэдэнэрэй уринэрын мүнөө эрхэтэнэй тоодо байдаг. 1804 ондо ахмад тайшаа Ринчинэй гэгшэ нүгшэбэ. Дид тайшаа байһан Галсан Мардайн ахмад тайшаа болгогдобо. Баһа энэ ондо соржо лама Сондолун нүгшэбэ. Орондонь Худанай даса-

санда шэрээтэ байһан юм.

1799 оной октябрийн 17-ной үдэр эзэнэй нэрэхээ хуулига тогтоол Правительствующе сенадта үгтэбэ. Тэрээн дотор Нэршүү болон Хяагтын хоорондох газарые ород зондо нютаг болгон үгэхэ, Дээдэ-Удэ, Шэтэ хоёрой хоорондох газарые Хориин буряадууд эзэлжэ байдаг тула тэрээндэ ойронь хүрэхэгүй гэжэ хэлэгдэһэн байгаа. Энэ тогтоол гүрэнэй хуулиин түрүүшын суглуулгада 19957-дохи номероор оруулагдаба.

1800 ондо Хориин ахмад тайшаа Ринчэнэйгэ хүзүүндээ зүүхэ Аннын лентэтэй алтан медалиие Ехэ дээдын зарлигаар хүртээгдэбэ. Тэрэшлэн 1801 оной апрелин 7-ной Ехэ дээдын тогтоолоор элдэб эрдэнийн шулуугаар шэмэһэн алтан ооһортой часы хайрлагдаба. Тэрэ оной июниин 19-нэй үдэрэй патентээр надворно советник хэргэм хүртээгдэбэ.

Энэ оной майн 21-дэ Эрхүүгэй сэрэгэй губернатор тарьяан ажал эхилжэ, оролдолго гаргаһанай түлөө Хориин зондо дээдэ эзэнэй баяр баясхалан дамжуулан хүргэбэ. 1801 ондо дээдэ правительство хадаа Хориин зоной байдалай хүндэ хүшэр болоһон дээрэхээ Ара Минжын харуулые хараха албанһаа тэдэниие сүлөөлбэ. Тиигээд тэдэнэр нютаг доторхи элдэб ээлжээнэй повинностие ябуулжа байха болобо, Дээдэ-Удэһөө Шэтын острог хүрэтэр хамаг бүхы бэлдэхэлтэйгээр 15 хууриниие хүнэй хараһаар байтар түхээржэ, 6 паар хангай поошто барижа, гэмтэниие парти партяар ябуулжа байха, харгы замуудые заһабарилсажа байха болобо. Замуудые нэрлэбэл: Шэтын острогһоо Дээдэ-Удэ хүрэтэр, тэндэһээ Сэлэнгые уруудан, далайн зах хүрэтэр, Баргажанай замууд. Тарья тарилгые зүдхэмжэ оролдолго гарган эмхидхэһэнэй, бүхы зондоо туһатай үйлдэбэри хэһэнэй түлөө 1804 оной февралын 13-да Хориин ахмад тайшаа, надворно советник Ринчинэй ажа үйлдэбэрийн зургаанһаа Ехэ дээдын зарлигаар сэнхир лентэтэй хүзүүндээ зүүхэ, үнэтэй эрдэнийн шулуу шэнгэһэн алтан медалаар, тэрэ зургаанай тамга даранхай, арһан хабтаһатай, алтан хүрэтэй, мүнгэн ооһортой, сасагтай, магтаалай грамотаар шагнагдаба.

Баһа дид тайшаанар Галсан Мардайн, Павел Доржижабайда коллежскэ ассесорэй нэрэ зэргэ олгогдобо. 11 отогтой түрүү зайсангууд - галзууд отогтой Арсалан Мархайн, Данжан Буумалай, харганын Бадма-Цэрэн Гомбын, хуасайн Зандан Василиин, хүбдүүдэй Дэлгэр Шонхохойн, батанайн шүүлэнгэ Галша Омогтын, шарайдай Юмжаб Иванай, бодонгуудай Данжан Доржын, худайн шүүлэнгэ Галзууд Мүнхын, гушадай Цэдэн Манжын, сагаанай Мохуу Унаганай, хальбанай Эрхэдэг Үбгэний гэгшэдэ титулярна советнигэй хэр-

най шэрээтэ Лубсан-Содбо Даваа-Нуранай хунгагдажа, 16 жэлдэ хууһан юм. Мүн соржо ламын тушаалда Худанай дасанай гэгбгы лама Дансаран Цуваанай оробо. Нүгөө Анаагай дасанда Чоймпол Түбүүшын шэрээтэ боложо, хориин зоноор 3 дасанай ахалагша ламада хунгагдаад, 1805 ондо баталагдаба. Анаада Гандан Шаддублин гэжэ шулуун дасангые нүгшэһэн тайшаа Ринчэнэй ба нюураараа байһан тайшаа Мардайн гэгшэдэй хамтын зөөрээр баригдажа дүүргэһэнтэй дашарамдуулан, Хориин ахмад тайшаа Галсан Мардайн Эрхүүгэй гражданска губернатор действительнэ штатска советник ба кавалер Трескин 1806 оной майн 9-нэй үдэр баяр баясхалан хүргэбэ. Энээнхээ урагша Хориин зон Галтайн, Худанай хоёр дасанда мүргэлтэй байдаг байһанаа, гурбан дасанда мүргэлтэй болобо.

1802 ондо Байгалай урда нютаглаха болоһон поселенцүүдтэ газар бэдэржэ, Ехэ дээдын зарлигаар ябуулагдаһан штатска советник Лабын идхалгаар, 1804 оной апрелин 4-нэй засаг захиргаанай шийдхэбэрээр Хориин зон өөһэдэнь анханһаа эзэлжэ хууһан эрхим ургасатай Энгидэй гэжэ голһоо 105 мянган десятина газарые дээрэхи поселенцүүдтэ нютаглаха газар болгон үгөөд, тэрэнэй орондо Ононой саана Түүргэ, Бооржо болон Улирэнгэ гэжэ газарнуудһаа ганса малай үүсхэбэрийн газар абаха болоһон юм. Энэ эрхим ургасатай газарнуудаа шэнэ нютаглаха поселенцүүдтэ үгэһэнэй удаа, действительнэ штатска советник Лабын зууршалгаар Энгидэйн газарай агсаанда буряадуудта үгтэхэ болоһон газарай, Хориин зоной бүхы газарай хэмжэлгэ абтажа, бүридхэл хэгдэбэ. Хамнигдтай ба ородуудтай буряад зоной газарай буялдалгые нэгэ мүнэн таһалха гэжэ Ехэ дээдэ эзэн император 1-дехи Александр Правительствующе сенадта 1806 оной июниин 29-нэй үдэр тусхай зууршалга ябуулба. Удаань 1807 оной мартын 11-нэй үдэр Эрхүүгэй губернскэ правительстваһаа Хориин ахалагша тайшаа Мардайнда үгтэһэн хуулига тогтоолой ёһоор, Энгидэйһээ болон Шэтэһээ 105 мянган десятина газар шэнэ нютаглаха тарьяшадта үгтэбэ, тэрэнэй орондо 3 хэсэг газар хэмжэгдэжэ, Хориин зондо үгтэбэ. Энээнэй түлөө 14 мянган түхэриг мүнгэн түлэгдэбэ. Правительствующе сенадтай межевой департамент гүрэнэй тамгатай хэмжэлгын данса ном бэлдэбэ. Харин тус данса, хуулига тогтоол мүнөө болотор абтаагүй байна. Дээрэ дурсагдаһан 1806 оной хуулига сааза гүрэнэй хуулиин дүүрэн суглуулалтын 29-хи дэбтэртэ оруулагданхай.

«Буряадай түүхэ бэшэгүүд» гэхэн номһоо.

(Үргэлжлэлэньн хожом гараха).

Оюуна Тудупова

- Дээдэ һургуули орохоёо байгаад, артист болохо хүсэлөө эжы, абадаа хэлэхэдэшни, тэднэр юун гэб? Хөөржэ үгыш.

- Эдир наһанһаа минии эжы, аба намайгаа ходо дэмжэдэг хэн. Хатарааршые, математикааршые һонирхоходоми, намайгаа дэмжэжэ, ходоол һайн һургаал заабари үгэдэг хэн. Би олон юумээр һонирхолог байгаа. Бага наһандаа театр ошоожо, жүжэг хараад, артист болохо хүсэлтэй болооб. Эжы, абамни баяртай байгаа.

- Искусствада дуратай байнаш гэжэ яаж мэдэхээр байгаа?

- Минии эжы, аба намайгаа һайнаар хүмүүжүүлэ гэхэдэ болохо. Би эдир наһанһаа урданай дуунуудта, хүгжэмдэ дуратай. Тиин классическа хүгжэмөөр баһал һонирхологби.

- Шинии һанамжаар, актер байха гэжэ юун бэ: нимэ ажабайдал, мэргэжэл, сэдхэлэй һанаан бодол?

- Сэдхэлэй һанаан бодол. Би мүнөө театр соогоо бүхы сагаа һалгаанаб. Эндэ намда ехэ һонирхолтой байна.

- Буряад драмын театр соо табигдаһан өөрынгоо түрүүшын жүжэг тухайгаа хөөржэ үгыш?

- Би тиихэдэ гурбадахи курсың оюутан ябааб. Олег Юмовэй мэдэ-

Буряад драмын театр шэнэ жүжэг табиба. «Шүдэрлэгдэһэн зуун жэл» гэхэн жүжэг олоной һонирхол татажа, олон харагшадые сулуулаа. «Шүдэрлэгдэһэн зуун жэл» Хоца Намсараевай «Сэрэмнэл» зохеолой удха дээрэ бэшгэдэһэн байна. Мүнөө үеын драматург Геннадий Башкуев ёһотойл урданай байдал харуулан жүжэг бэшэжэ шадаа.

Үйлэ ябуулганууд буряадай талмай дээрэ үнгэрнэ. Эндэ 20-дохи зуун жэлэй эхин дээрэ боложо байһан түүхэтэ хэрэгүүд харуулагдана. Тиин энэ хүндэ сагта Должод Сэрэмнэл хоёрой дуран яажа хүгжэнэб, ямар хүндэ хаалтанууды гаталжа гаранаб гэжэ харагшад хараа.

Зүжэг соо мэдээжэ буряад артистнар наадана. Жэшэнь, Дамбадугар Бочиктоев, Олег Бабурев, Должин Тангатов, Баярто Ендонов, Цынге Ломбоев гээшэд. Гол Должодой роль ВСГАКИ дүүргэһэн залуухан артист Оюуна Тудупова наадаа. Һая буряад харагшадтай танилсажа байһан залуу артистка Оюуна Тудуповатай манай корреспондент хөөрэлдэбэ.

Оюуна Тудупова:

«МИНИИ ГЕРОИНЯ ҮНЭН СЭХЭ ҺАНААТАЙ, ЗОРИГТОЙ БАСАГАН ЮМ»

«ШҮДЭРЛЭГДЭҮН ЗУУН ЖЭЛ» гэхэн жүжэгэй премьерэ үнгэрөө

Р.Н. БАЗАРОВАЙ фото

эжэ болоһон «Максар. Степь в крови» гэхэн жүжэгтэ наадаһан байнаб. Минии герой – Долгеон. Мүнөөшье

болотор бүхы үгэнүүдыень һанаад байнаб.

- «Шүдэрлэгдэһэн зуун жэл»

гэхэн жүжэг табилгын бэлдэхлэй эхилжэ байхада, шамда заал һаа Должодой роль үгэхэ гээ гү? Үгы

һаа, ондоошье роль үгэхэе һанаа гү?

- Үгы, намда нэн түрүүн Должодой роль үгтөө. Тиимэһээ жүжэгтэй гол роль наадаха уялгада хүртэһэндөө баяртайб.

- Зүжэгтэй геройн образ соо яажа ороноби? Хүндэ бэшэ гү?

- Яһала хүндэ байдаг. Энэ ехэ гүнзэгы удхатай гэжэ би һанааб. Бүхы актернууд өөрынгоо роль ганса тайзан дээрэ наадана бэшэ, харин хэдэн репетициин үнгэрхэдэ, геройнгоо ажабайдалаар ажаһууха гэжэ ороллоно. Жэшэнь, би сайгаа уужа байхадаашье, роль тухайгаа һанажа байдагби. Минии героиня яагаад халбага баряад байнаб, юун тухай хөөрэнэб гэхэ мэтын бодолнууд түрэнэ.

- Шинии наадаһан Должод басаган шамда ямараар харагдааб?

- Минии героиня үнэн сэхэ һанаатай, зоригтой, бэрхэ басаган юм. Тэрэ үнэн сэхэ дуранда этигэ-нэ. Хүсэлөө заал һаа бэлүүлхэ гээд хэнһээшье айнгүй ябана. Энэ жүжэг ехэ гүнзэгы удхатай зохеол юм. Харагшад тэрэниие ойлгоо бээ гэжэ һанагдана.

- Мүнөө ши урдаа ямар зорилгонууды табиад байнаби?

- Олон жүжэгүүдтэ гол рольнууды наадаха зорилгонууды табинайб. Пайн хани нүхэртэй болохо гэхэн хүсэлтэйб.

ХҮДӨӨГЭЙ ЗАЛУУ УДАРИДАГШАДЫЕ БЭЛДЭХЭ

Хүдөө нотагуудта урагшаа һанаатай, эрмэлзэлтэй залуу мэргэжэлтэд дуталдана гэжэ мэдээжэ. Бага нотагуудые өөднэ бодхоохо хүнүүд олдоногүй. 29 наһатай нийтын ажал ябуулагша, БГУ-гай химическэ факультетэй деканай орлогшо Солбон ХОБРАКОВ энэ гүнзэгы удхатай асуудал тухай һанаагаа зобоно.

Тэрэнэй хэлэһээр, хүдөө нотагуудта талаан бэлигтэй залуушуул байгааһье һаа, тэднэр хэрэгтэй һуралсал үгы байна. Солбон Хобраков БГУ дүүргэһэнэй һүүлээр Москва хотодо аспирантурада орохоёо ошоһон байна. Тэндэ урагшаа һанаатай буряад хүбүүн Буряадай залуушуулай нэгэдэлнүүдэй Москвагай бүлгэмые байгуулхада, ехэ нүлөө оруулһан байна. Россиин Президентын дэргэдэхи гүрэнэй албанай Россиин академидэ табан жэл соо һуража, амжалтатайгаар кандидаттай ажал хамгаалаа. Тэрэнэй һүүлээр Солбон түрэл Буряадтаа бусажа ерэхэн байна.

«Би Москва хотодо үлэжэ, тэндэ ажаллахаа һанаагүйб. Москвагай дээдэ һургуулиин аспирантурада һуража, кандидаттай нэрэ зэргэдэ хүртэхэ гэхэн зорилготой ганса байгаа. Заал һаа Буряадтаа

ажаһуужа, түрэл нотагаа дээшнэ бодхоохо хэрэгтэй», - гэжэ Солбон хэлэнэ.

Мүнөө тэрэ багшын ажалда абтагдажа, сүлөө сагтаа нийтын ажалаар һонирхоно. Хүдөөгэй залуушуулай дунда урагшаа һанаатай, бэлигтэй хүбүүд, басагадые бэлдэжэ, хүдөө нотагуудые хүгжөөхэ гэхэн зорилго урдаа табья юм.

«Создай мир вокруг себя» гэхэн проектээр хүдөө нотагуудай ерээдүйн түрүүлэгшэныерые бэлдэхээр хараалагдана. Мүнөө үеын технологиныуды хэрэглэн, хүдөөгэй ударидагшадые бэлдэхэ.

Проектдэ 25-30 наһатай хүдөөгэй ажаһуугшад хабаадаха аргатай. Жэшэнь, залуу багшанар, агрономууд, эмшэд, олзо эрхилэгшэд. 144 час соо һуралсалай курса гарахаар хараалагдана.

«Тус проект гурбан шатаһаа бүридэнэ. Нэгэдэхи шатада нотагуудай түлөөлэгшэднөө захянууд суглуулагдана. Хэдэн мянган хабаадагшад байха гэжэ түсэлбөөбди. Эндэ БГУ-гай социальн-психологическа факультетэй багшанар психодиагностическа тестнүүдые үнгэрэгхэ. Тэрэнэй дүнгүүдээр, ударидагшын шадалтай хүнүүд элирүүлэгдэхэ.

Хоёрдохин шатада залуушуул курсануудта һурана. Харин һүүлшын шатада өөрын проект бэлүүлгэ болон. Хэрэгтэй һуралсал гаража, бэлигтэй хүбүүд, басагад гэртээ бусажа, ямар бэ даа социальна проект бэлүүлнэ», - гэжэ Солбон Хобраков хөөрэнэ.

Нийтын ажал ябуулагшын хэлэһээр, залуушуул өөртөө ондоогоор хандажа эхилхэ ёһотой. Тэднэр өөһэдтөө этигэнэгүй. Үглөөдэр юун болохоб гэжэ тэднэр мэдэнэгүй.

«Москва хотодо буряад залуушуулай нийтын нэгэдэл эмхидхэхэдэ, биднэр юуншьегүй дээрһээ эхилэбди. Бэе бэетэйгээ танилсаха, нүхэсэхэ, туһалалсаха зорилготой бүлгэм хэрэгтэй байгаа. Биднэр иимэ нэгэдэл байгуулжа шадаабди. Мүнөө тэрэ урагшатайгаар Москва хотодо ажаллаа ябуулна. Хүнүүд мааньда этигэжэ эхилэ. Тиин республикын хүдөө нотагуудта ажаһуужа байһан залуушуул баһал өөһэдтөө этигэжэ, саа-шадаа яажа хүгжэхэбиди гэжэ ойлгохын тула нимэ проект бэлүүлхэ һанаатайбди», - гэжэ Солбон тэмдэглэнэ.

Проектын гол удха хадаа хүдөөгэй залуушуул тойроод байһан

Шэнэ проект

Э.БАТОВАГАЙ фото

Нийтын ажал ябуулагша, БГУ-гай химическэ факультетэй деканай орлогшо Солбон Хобраков

дэлхэйе һайхан, сэбэр, дулаан болгохоёо оролдохо ёһотой. Жэшэнь, һайн харгы, сэбэр гэрнүүд, хашаанууд, дулаан хүүгэдэй сээр-лигүүд, амаралтын газарнууд. Тиин мүнгэнэй асуудалаар Солбон Хобраков ингэжэ хэлэнэ: «Залуушуулнай мүнгэн үгы гээд лэ хэлхэ дуратай. Харин үнэн дээрээ мүнгэн хэрэггүй байна. Захиргаанай түлөөлэгшэдтэй, олзо эрхилэгшэдтэй хөөрэлдэжэ, суг ажаллажа шадаха хэрэгтэй. Энэ шадабди-рида биднэр хургаха аргатайбди. Нуралсалай проект хүдөөгэй залуушуудта шэнэ мэдэсэ үгэхэ», - гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Политическэ, социальна, коммуникационно технологиныуды хэрэглэн, залуу ударидагшад хүдөө нотагуудта проектынүүды бэлүүлхэ. Конкурсын журинин гэшүүд илагшадые шэлэжэ, бэлгүүдые бариха. Тиин түрүүшын һуури эзэлгшэд Москва хотын дээдэ һургуулида нуралсалай дээшлүүлгын курсануудта һураха аргатай байха гэжэ хараалагдана.

«Энэ проект бэлүүлхын тула ехэ ажал ябуулха хэрэгтэй. Нэн түрүүн спонсорнууд», - гэжэ Солбон хэлэнэ.

Тус хуудала Эржена БАТОВА бэлдэбэ.

БУРЯАДТА ДАЛАЙ ЛАМЫН ТҮРЭНЭН ҮДЭР ТЭМДЭГЛЭГДЭБЭ

Июлиин 6-да опер болон баледэй театр соо Гэгээн түрэлтэ Далай ламын 76-тай болоһон ушаараар хайндэр үнгэргэгдөө. Иимэ хайхан заншал хүүлэй үедэ республикымнай нислэл хотодо тогтонхой юм гэжэ тэмдэглэе.

«Ногоон Дара эхэ» гэхэн буддын шажанай бүлгэм тус хэмжээ ябуулга эмхидхэдэг.

Буряадай гол театрай танхимаар дүүрэн хүн зон суглараа. Тайзан дээрэ – геше Джампа Тинлэй, Сарнатхадахи (Энэдхэг) Түбэд университетэй профессор, геше Наванг Сопа, Буряад Республикада ЮНЕСКО-гой кафедрэ даагша, ВСГТУ-гай Тогтууритай хүгжэлтын институтдай директор, профессор Вячеслав Мантатов, «Ногоон Дара эхэ» бүлгэмэй түрүүлэгшэ, гэсэлма Тензин Тендруп (И.С.Урбанаева).

Геше Джампа Тинлэй багшын Гэгээн түрэлтэ Далай лама тухай үгэ хэлэнхэй удаа профессор Вячеслав Мантатов, геше Наванг Сопа гэгшэд үгэ абажа, дэлхэйн олонхи гүрэнүүдэй хүтэлбэрлэгшэдэй болон олонингэ зоной мэдэрэн хүндэлхэн XIV Далай ламын эб найрамдалай түлөө горитой ажал ябуулдаг тухайн ханамжануудаараа хубаалдаа.

Геше Джампа Тинлэй болон геше Наванг Сопа Гэгээн түрэлтын ута наһатай байхын тула маани уншаа. Удаань опер болон баледэй театрай, буряад эстрадын, циркын, арадай ансамблнуудай бэлигтэй артистнар гоё хайхан концерт харуулаа. Энэ хайхан хайндэрые Дашадоржо Болотов болон Гунсыма Тудупова хүтэлбэрлөө.

Бато СЫМБЛЕЕВ.

Үнгэрхэн амаралтын үдэрнүүдтэ Сэлэнгын аймагта Тамчын дасанай 270 жэ-лэй ойн баяр тэмдэглэгдээ. Хэдэн зуугаад хүнүүд эндэ ерэнжэ, бурхандаа мүргэжэ, найр наадануудта хабаадаа.

Тамчын дасанай ойн баяр

НҮЗЭГШЭДЭЙ НАЙНДЭР НҮРӨӨТЭЙ ГОЁ

Хүдөөгэйхид ба эндэ ерэнхэн айлшад дасанаа тойроод гороо хэжэ, хайн хайхан байхын тула мүргэл хээ. Харин олонхи харагшад хонирхол «Мистерия Цам» гэхэн ламанарай хатар татуулаа. Энэ урданай хатар Ивалгын дасанай ламанар хатархан байна.

Тиин энэ хоёр үдэр соо үнгэржэ байхан үйлэ ябуулгануудые Болгар гүрэнэй журналистнар видеодо, фото-зурагта буулгаа. Тэдэнэр Тамчын дасан тухай кино буулгаха ханаатай.

Эржена БАТОВА.

«Мистерия Цам» хатар

Архадий ЗАРУБИНАЙ фото

«ЭРЫН ГУРБАН НААДАН»

Харбагшад дундаа Тамчын дасание түлөөлхэн олзын хэрэг эрхилэгшэ О.Цыбикжапов, мэдээжэ тамиршан Б.Цырепиллов, Хэрэнэй дасанай түлөөлэгшэ, Россиин габыята хоригшо Л.Халудоров гэгшэд шангай хууринуудые эзэлэ. Харин Хэжэнгын В.Лыгденов абсолютна чемпион болоо.

Мори урилдаанда дааган болон шүдэлэнгүүд хабаадаа. 7 модоной зайда урилдаан даагануудай дундаа тон

түргэн гүйдэлтэй Хээр түрүүлээ, унагань – Хяагтын В.Осеев. Удаань Анаагай дасанай Малыш, Ноёхоной Халтар ерээ. Шүдэлэнгүүд 14 модоной зайда хүсэ шадалаа туршажа, О.Бадмаевай унаган Хяагтын Хара Хээр соллодо хүртөө. Халюун Халтар хоёр удаадахи хууринуудые эзэлэ.

Бүхэ барилдаанай дүнгүүдые согсолоё. Эдир залуушуулай дунда Хурамхаанай А.Раднаев Ивалгын дасанда туйлахан амжалтатая дабтаханаа гадна абсолютна чем-

пион болоо юм. Тиихэдэ хэжэнгэрхид Н.Цыденжапов болон А.Гатаулин шангай хууринуудые эзэлэ. Эгээл багашуулай дундаа Д.Содномов шалгараа. Бусад шэгнүүрнүүдтэ илагшадые тоолобол, В.Раднаев, А.Будасев, В.Гурожанов, А.Хураков, Б.Доржиев. Ехэшүүлэй дундаа М.Табутаров, А.Раднаев, Ц.Максаров амжалта туйлаа. Ноёхоной З.Цырендондопов абсолютна чемпион болоо.

Валерий СЫДЕЕВ.

Наа СЭМЖЭД:

«УЛААН-ҮДЭ ДАХИН ЕРЭ НЭНДЭЭ ЗОЛТОЙБ...»

Наахан «Буряад үнэн» хэблэлэй байшанда уригдаһан Хитадай Үбэр Монголой буряад яһанай, олондо мэдээжэ поэтесса Намнан-Доржын Сэмжэдтэй (Наа Сэмжэд гэхэн литературна талааа нэртэй) хамта ерэнхэн Россиин габыята артист, БГАТД-гай бэрхэ директор ябаһан Д.Н.Сультимов зууршалан, шэнэ генеральна директор, ахмад редактор, социологиин эрдэмтэй доктор, БГУ-гай профессор Э.Д.Дзбаевтай, коллективэй бусад харюусалгата ажалтай зонтой танилсуулба, намтар тухайн богонихоноор хөөржэ үгэбэ.

Хүхэ номин хадагаар айлшантаяа ехэ зохидоор золгоһон Эрдэм Данзанович намтар тухайгаа хөөржэ үгэхыень дурадаха. «Шэтын областин Бооржооо гарбалтай үбгэ эсэгэмни 8-9-тэйдөө Хитад гараһан юм. 3 дүүтэйб, Хүх -хотодо тусхай мэргэжэл шудалааб, Хайлаар хотодо Манжуурнаа гарбалтай нүхэртээ ажаһуунаб. 24-25 жэл соо Үндэсэнэй соёлой, литературна ажалда буряад, монгол, эвенк, ороочон, олон яһатан соо амжалтатай хүдэлөөб, мүнөөшье олон жэлдэ үбдэбшье, зохёохы ажалаа, шүлэг, түүхээ яридаг, үргэлжлүүлэдэг байнаб. Тиин Хүлэн-Буирайнгаа газетэ, журналда хуушан монголоороо бэшэнэб. Үшөө оршуулагша, сэтгүүлэгшэ боложо, Хитадтаа хайн хүдэлнэб, дутуу дундагүй, ехэ салинтай, олон шагналтай, хайн ажаһуунаб гэхэ байнаб. Уран зохёолой «Үнэр сэсэг», «Хун галуун», мүн залуушуулай, хүүгэдэй, үдэр бүрийн сонинууд, сэтгүүлнүүд барлагдадаг. Хүлэн-Буирай, Шэлын, Ордыс сонинууд хэблэгдэнэ. Гүрэнэйшье, хубиншье ажал хэнэб. Залуу бэшгэшэд, мэдээжэ поэдүүд Халзайн Булад, Артай, Бадрээ, дүй дүршэлтэй Буяндэлгэр (эндэтнай ажаһуудаг) гээд олон даа. «Үнэниетнай» уншанабди, шэнэхээнхидэй эльгээхэдэ. Тиихэдэ «Мир и Бурятия» гэхэн теле-дамжуурлаар газетинтай һонинтой танилсанабди. 1000 хүнтэй «Холбоо» гэхэн сайтда

нэрэ, обогни байдаг, һонирхоһон 100 гаран хүн зохёолыемнай уншаһан юм. Тиин «Силан», «Соуху», «Гүүгэл», «Тоонто», бусад теле-дамжуулганууд монгол, буряад харагшадта зорюулагдана. «Алтарганада», Намжил Нимбуевай конкурсо долоо хабаададагби, Улаан-Үдэ 20 жэл соо айлшанаб, оло дахин ерэнхэндэ золтойб. «Тоонто» ансамблиетнай Хитадтаа угтаһамби. Хангаловай музей, «Тэнгэри» бөө шажантанай эмхи, Эгэтын дасан, Яруунын «Уянгын сэсэрлиг» («Сад камней»), Этигэлэй хамбые харааб, бараалхааб. Буряадай урданай зан үйлэ (заншал), жэшээлбэл, агнуурийн «Аба хайдаг», «Зэг (зэгээтэ) хайдаг», аянда (аян жэндэ) ябагшадтай үйлэ хэрэгүүд, ёһо гуримууд, хоморой зүйлнүүд һонирхуулна. Би өөртөө хамаатай, һонирхоһон материалнуудыетнай оршуулан, хубингаа ажалда хэрэглэхэб, сонинуудтай холбоо барисаа байгуулхаб» гэжэ олон шүлэгүүдэ «Үнэндэ», «Морин хурта» гаргаһан бэлигтэй поэтесса Наа Сэмжэд баяр хүргэн найдуулаад, «Буряад» гэхэн дуун болоһон шүлэгөө (Хитадай мэдээжэ дуушан Сээгмаа дууладаг) уран гоёор уншаба.

Хэблэлэйнгээ байшангай ажал, газетэ, журналнууд, номууд тухайгаа Э.Д.Дзбаев, «Бурятия» редактор Н.Д.Бадмаринчинов, «Үнэнэй» редакторай орлогшо Ц.Д.Б.Гуродармаева, «Морин ху-

Наа Сэмжэд уулзалгын үедэ.

Р.Н. БАЗАРОВАЙ фото

урай» редактор Ч.Ц.Гуруев, хэблэлэй түбэй дарга Д.Ц.Цыбикова гэгшэд хөөрөө. 20 жэлэй саана Шэнэхэндэ би өөрөө танилсана хадаа үшөө ехэ зохёохы амжалта Н.Сэмжэдтэ хүсэхэн, мүн 90 жэлэймнай ойн баярта («Буряад

үнэнэй») Хүлэн-Буирай сонинойхидто урилга хүргэхыень хандаһан байнабди. «Буряад» гэхэн дууень Далай ламын түрэнхэн үдэрэй концертдэ «Алтарганын» лауреат Цыден-Еши Бимбаев гоёор дуулаа. Бэлигма ОРБОДОЕВА.

БУРЯАД

Үгэнь
Намнан-Доржын Сэмжэдтэй
Хүгжэмэнь
Бабуудоржын Сээгмаагай

Наранай харгын үзүүр - буряад,
Жэлэй эрьесын хүрдэ - буряад,
Арюухан Ононой эхин - буряад,
Аба, эжын түрхэм - буряад.

Хун шубуунай хии морин - буряад,
Хуһан сэргын хүлдэ - буряад,
Баабай Саяанай орёл - буряад,
Байгал далайн сэгээн - буряад.

Буурал сагаан наһан - буряад,
Бурханда туласа буян - буряад,
Сэлмэг тэнгэрийн шарай - буряад,
Сээсэн мэргэдэй ухаан - буряад.

Хаан эзэнэй жэгүүр - буряад,
Хатан эжын сэдхэл - буряад,
Аян холын намтар - буряад,
Алтан шара шанар - буряад.

Амгалан байдалай төөрэг - буряад,
Аза жаргалай охин - буряад,
Буурал сагаан наһан - буряад,
Бурханда туласа буян - буряад.

Понедельник, 18

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00	"Доброе утро"
10.00, 10.10	13.00, 16.00 "Новости"
11.20	"Жить здорово!"
12.20	"Федеральный судья"
12.50	"Женский журнал"
13.20	"Модный приговор"
14.20	"Детективы"
15.00	"Другие новости"
15.20	"Понять. Простить"
16.25	"Хочу знать"
17.00	Т/с "Обручальное кольцо"
18.00	"ЖКХ"
19.00	"Новости с субтитрами"
19.15	Т/с "След"
19.55	"Давай поженимся!"
20.55	"Пусть говорят"
22.00	"Время"
22.30	Т/с "Последняя встреча"
23.30	"В сетях одиночества"
00.30	Т/с "Городские пиджоны". "Борджиа"
01.30	Х/ф "Нефть"

«РОССИЯ»

06.00	"Утро России"
10.05	"С новым домом!"
11.00	"О самом главном"
12.00, 12.30	15.00, 17.00, 21.00 Вести
12.30	15.30, 17.30, 21.30 "Вести-Бурятия"
12.50	Т/с "Кулагин и партнеры"
14.00, 14.50	23.50 Т/с "Тайны следствия"
16.05	Т/с "Ефросинья. Продолжение"
17.50	Т/с "Все к лучшему"
18.55	Т/с "Институт благородных девиц"
19.55	"Прямой эфир"

Вторник, 19

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00	"Доброе утро"
10.00, 10.05	13.00, 16.00 "Новости"
10.40	"Контрольная закупка"
11.50	"Федеральный судья"
12.50	"Женский журнал"
13.20	"Модный приговор"
14.20	"Детективы"
15.00	"Другие новости"
15.20	"Понять. Простить"
16.25	"Хочу знать"
17.00	Т/с "Обручальное кольцо"
18.00	"ЖКХ"
19.00	"Новости с субтитрами"
19.15	Т/с "След"
19.55	"Давай поженимся!"
21.00	"Пусть говорят"
22.00	"Время"
22.30	Т/с "Последняя встреча"
23.30	"Свидетели"
00.30	Т/с "Городские пиджоны". "Безумцы"
02.20	Х/ф "Поворот судьбы"

«РОССИЯ»

06.00	"Утро России"
10.05	"С новым домом!"
11.00	"О самом главном"
12.00, 12.30	15.00, 17.00, 21.00 Вести
12.30	15.30, 17.30, 21.30 "Вести-Бурятия"
12.50	Т/с "Кулагин и партнеры"
14.00, 14.50	23.50 Т/с "Тайны следствия"
16.05	Т/с "Ефросинья. Прод-е"
17.50	Т/с "Все к лучшему"
18.55	Т/с "Институт благородных девиц"
19.55	"Прямой эфир"
21.50	"Спокойной ночи, малыши!"
22.00	Т/с "Правила маскарада"

Среда, 20

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00	"Доброе утро"
10.00, 10.05	13.00, 16.00 "Новости"
10.40	"Контрольная закупка"
11.50	"Жить здорово!"
12.50	"Федеральный судья"
13.20	"Женский журнал"

21.50	"Спокойной ночи, малыши!"
22.00	Т/с "Правила маскарада"
00.50	"Городок"
01.45	"Вести +"
02.05	Профилактика

КУЛЬТУРА

08.00	"Евроныус"
11.00, 11.15	16.50, 20.30, 00.30 Новости культуры
11.25	02.00, 03.50 "Программа передач"
11.25	Х/ф "Административная власть"
13.10	Д/ф "Роберт Фолкон Скотт"
13.20, 13.45	22.50, 03.25 "Великие романы XX века"
13.45	Д/ф "Московские усадьбы. Сцены из старинной жизни"
14.10	"Линия жизни"
15.05	"Великие театры мира"
15.30	Т/ф "Мартин Иден"
16.30, 17.00	00.10 Д/ф "Фес. Лабиринт и рай"
17.00	М/с "Незнайка в Солнечном городе"
17.35	М/ф "Месть кота Леопольда"
17.45	Х/ф "Приключения Петрова и Васечкина. Обыкновенные и невероятные"
18.55, 19.20	02.55 Д/с "Остров орангутанов"
19.20	"Незабываемые голоса"
20.00	"Век полета: виражи и судьбы"
20.45	"Острова"
21.30	Д/с "Как создавались империи. Греция"
22.20	Д/с "На фоне Пушкина... 1937"
23.15	"Оперные театры мира"
00.50	"Сферы"
01.35	Р. Штраус. "Четыре последние песни"
02.05	"Искатели"

00.50	"Вести +"
01.10	"Числюсь по России. Памяти Саввы Ямщикова"
02.00	"Профилактика"
03.10	"Горячая десятка"

КУЛЬТУРА

07.30	"Евроныус"
11.00, 11.15	16.50, 20.30, 00.30 Новости культуры
11.25	02.55, 03.50 "Программа передач"
11.25	Х/ф "Грошовая серенада"
13.20, 13.50	22.50, 03.25 "Великие романы XX века"
13.50	22.20 Д/с "На фоне Пушкина... 1937"
14.15	Д/с "Как создавались империи. Греция"
15.00	"Наследники Гиппократов"
15.30	Т/ф "Мартин Иден"
16.40	Д/ф "Поль Гоген"
17.00	М/с "Незнайка в Солнечном городе"
17.20	М/ф "Вот так Тигр!"
17.45	Х/ф "Приключения Петрова и Васечкина. Обыкновенные и невероятные"
18.55, 19.20	02.55 Д/с "Остров орангутанов"
19.20	"Незабываемые голоса"
20.00	"Век полета: виражи и судьбы"
20.45	"Больше, чем любовь"
21.30	Д/с "Как создавались империи. Греция. Эпоха Александра Македонского"
23.15	"Оперные театры мира"
00.10	Д/ф "Теруэль. Мавританская архитектура"
00.50	Х/ф "Клан Паскье"
02.30	"Музыкальный момент"

АРИГ УС

07.00	"Необъяснимо, но факт: тайны языческих капищ"
-------	---

Буряад үнэн - Дүхэриг

АРИГ УС

07.00	"Необъяснимо, но факт: волшебный голос"
08.00	М/с "Губка Боб"
08.25	"Улан-Удэ: инструкция"
08.55	"Иордания - страна чудес". 4 ч.
09.10	"Скамейка". Погода
09.30	Т/с "Тасманский дьявол"
10.25, 11.30	18.30, 20.30 Т/с "Универ"
12.40	М/с "Битлджус"
13.30	"Жизнь и приключения робота-подростка"
14.00, 14.20	19.00 "Улан-Удэ: инструкция"
14.30	М/ф "Дом-2. Live"
15.20	Х/ф "Бой с тенью"
18.00, 19.20	20.00 Т/с "Интерны"
5 ч.	"Иордания - страна чудес".
19.30	"Восточный экспресс"
21.00	Х/ф "Самый лучший фильм"
23.00, 23.35	00.30 "Восточный экспресс"
01.00	"Дом-2. Город любви"
	Х/ф "С широко закрытыми глазами"

ТИВИКОМ

06.30, 07.25, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 12.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.50, 00.25	"Зурхай"
06.35	Д/ф "Дорожные войны"
07.30	"Вкусно"
08.00, 08.05	21.25 "Городские истории"
08.35	"Вестник"
	"Ваше право"
	Профилактические работы с 08.50 до 10.50
11.00	Т/с "Виктория"
12.45	"Utumata"
13.00	Х/ф "Формула любви"
14.40	М/ф "Pro-обзор"
15.00	"10 самых"
16.05	М/с "Трансформеры"

08.00, 08.35	09.00 "Восточный экспресс". Погода
09.30	"Улан-Удэ: инструкция"
10.25, 11.30	Т/с "Тасманский дьявол"
12.40, 13.10	18.30, 20.30 Т/с "Универ"
14.20	Т/с "Счастливы вместе"
19.30	"Восточный экспресс"
13.10	М/ф "Эй, Арнольд!"
13.30	М/с "Эй, Арнольд!"
14.00, 14.20	19.00 "Улан-Удэ: инструкция"
5 ч.	"Иордания - страна чудес".
14.30	"Дом-2. Live"
16.00	Х/ф "Практическая магия"
18.00, 19.20	20.00 Т/с "Интерны"
21.00	"Точка зрения"
23.00, 23.35	Х/ф "Внутреннее пространство"
01.00	00.30 "Восточный экспресс"
	"Дом-2. Город любви"
	"Комеди-клуб"

ТИВИКОМ

06.30, 07.00, 07.30	08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 12.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.50, 00.25
"Зурхай"	
06.35, 07.00, 07.30	12.45, 20.00, 23.30, 02.30
"Середина Земли"	
08.00, 08.20, 08.30	09.30, 12.15, 19.30, 21.30, 23.00, 02.00 "Новости дня"
	"Горячая линия"
	"Про-новости"
	21.25 "Городские истории"
	"В погоне за драгоценными камнями"
10.05, 10.30	14.45 М/ф "Виктория"
13.05	Х/ф "Женщин обижать не рекомендуется"
15.00	"Звезды зажигают"
16.00	М/с "Трансформеры"
16.30, 17.30	22.00 Т/с "Последние дни Земли"
	"Капри"

22.00	"Время"
22.30	Т/с "Последняя встреча"
23.30	К юбилею актрисы. "Людмила Чурсина. Я - ничья"
00.30	Т/с "Городские пиджоны". "Белый воротничок"
01.20	Т/с "Городские пиджоны". "Калифрения"
01.55	Х/ф "Сорокалетний девственник"

14.07.2011

№ 27 (21824)

№27 (739)

16.30	Д/ф "Неизвестные битвы России"
17.25	"Капри"
18.25	"Самарские судьбы"
19.00, 19.30	23.30 "Горячая линия"
21.30, 23.00, 02.00	"Новости дня"
20.00, 20.30	02.30 "Середина Земли"
22.00	Т/с "Сокровища мертвых"
00.00	Т/с "Последние дни Земли"
03.00	"Топ-модель по-американски"
	"Ночной канал"

СТС «БАЙКАЛ»

06.00	М/с "Питер Пэн и пираты"
06.55	М/с "Смешарики"
07.00	"Новости"
08.00	Т/с "Светофор"
08.30	"Даешь, молодежь!"
09.00, 09.30	13.30 "Истории в деталях"
13.00, 14.00	23.50 "6 кадров"
	15.30 "Ералаш"
	М/с "Каспер, который живет под крышей"
14.30	М/с "Скуби Ду, где ты?"
15.00	М/с "Аладдин"
16.30, 17.30	18.30 Т/с "Папины дочки"
19.00	"Галилео"
19.30, 20.00	Т/с "Воронины"
20.00	00.00 "Детали"
21.00	Х/ф "Амазонки"
22.00	Т/с "Метод Лавровой"
00.30	Х/ф "48 часов"
02.45	Х/ф "Как я встретил вашу маму"
	Х/ф "Патрульный"
	Х/ф "Вызов"

НТВ

07.00	"НТВ утром"
09.30	Д/с "Кремлевские дети"
10.30, 11.00	16.30, 19.30 "Обзор. Чрезвычайное происшествие"
14.00, 14.30	17.00, 20.00, 00.15
"Сегодня"	
11.20	Д/с "Лихие 90-е"

СТС «БАЙКАЛ»

06.00	М/с "Питер Пэн и пираты"
06.55	М/с "Смешарики"
07.00	"Новости"
08.00, 09.00, 09.30	20.00 Х/ф "Амазонки"
10.30	13.30, 19.30, 00.00 "Детали"
12.20, 13.00	21.00 Т/с "Метод Лавровой"
14.00	Х/ф "48 часов"
14.30	23.50, 01.00 "6 кадров"
15.00	15.30 "Ералаш"
16.30, 17.30	М/с "Каспер, который живет под крышей"
19.00	М/с "Скуби Ду, где ты?"
22.00	М/с "Аладдин"
00.30	18.30 Т/с "Папины дочки"
	"Галилео"
	Т/с "Воронины"
	Х/ф "Другие 48 часов"
	Х/ф "Как я встретил вашу маму"

НТВ

07.00	"НТВ утром"
09.30	Д/с "Кремлевские дети"
10.30, 11.00	16.30, 19.30 "Обзор. Чрезвычайное происшествие"
14.00, 14.30	17.00, 20.00, 00.15
"Сегодня"	
11.20	Д/с "Лихие 90-е"
11.55	"До суда"
13.00	"Суд присяжных"
14.30	Т/с "Супруги"
17.30	Т/с "Возвращение Мухтара-2"
20.30	Т/с "Москва. Три вокзала"
22.30	Т/с "Час Волкова"
00.35	Т/с "Дело Крапивинных"
01.35	Д/с "Битва за Север"
02.30	"Кулинарный поединок"

«РОССИЯ»

06.00	"Утро России"
10.05	"С новым домом!"
11.00	"О самом главном"
12.00, 12.30	15.00, 17.00, 21.00 Вести
12.30	15.30, 17.30, 21.30 "Вести-Бурятия"
12.50	Т/с "Кулагин и партнеры"
14.00, 15.50	23.50 Т/с "Тайны следствия"

11.55, 13.00	02.05 "До суда"
14.30	"Суд присяжных"
17.30	Т/с "Супруги"
	Т/с "Возвращение Мухтара"
20.30	Т/с "Москва. Три вокзала"
22.30	Т/с "Час Волкова"
00.35	Т/с "Дело Крапивинных"
01.30	"В зоне особого риска"
03.05	"Один день. Новая версия"
03.40	Т/с "Проклятый рай"

5 КАНАЛ

Профилактика до 11.00	
11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00	"Сейчас"
11.30	Д/ф "Опоссум: не ждали!"
12.00, 13.30	Х/ф "Противостояние"
16.00, 19.00	"Место происшествия"
17.00	"Открытая студия"
20.00	Т/с "Игра на выбывание"
21.00	Т/с "Дальнобойщики"
23.30	"Момент истины"
00.30	Х/ф "Злой дух Ямбуя"
02.20	Т/с "Рим"

ДТВ

09.00	М/ф "Тысяча мелочей"
11.00	"Как ухаживали кумиры"
11.30	21.30 "Нарушители порядка"
12.00, 12.30	Х/ф "Тесты для настоящих мужчин"
14.00, 14.30	22.30, 03.30 "Улетное видео по-русски"
14.30	Т/с "CSI: место преступления Лас-Вегас-9"
15.30, 16.00	19.00, 23.30 "Дорожные войны"
	"Война. Признание наркобаронов"
16.30	Х/ф "Не говори никому"
19.30	"Вне закона: преступление и наказание"
20.30	"Судебные страсти"
00.30	Х/ф "Как ограбить банк"
02.30	"Голые и смешные"

5 КАНАЛ

07.00, 07.10	11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 "Сейчас"
07.10	Д/с "Подводная одиссея команды Кусто"
07.55, 08.00	16.00, 19.00 "Место происшествия"
10.25	"Утро на 5"
10.25	Д/с "Криминальные хроники"
11.30	Д/с "Австралия: спасатели животных"
11.45, 11.55	13.30 Х/ф "Противостояние"
17.00	"Открытая студия"
20.00	Т/с "Игра на выбывание"
21.00	Т/с "Дальнобойщики"
23.30	Х/ф "Один из нас"
01.35	Т/с "Спрут"
03.50	Х/ф "Ярославна, королева Франции"

ДТВ

09.00	М/ф "Тысяча мелочей"
11.00	"Как ухаживали кумиры"
11.30	21.30 "Нарушители порядка"
12.00, 12.30	Х/ф "Голен к нестройной"
14.05, 14.30	18.30, 03.30 "Улетное видео по-русски"
14.30	Т/с "CSI: место преступления Лас-Вегас-9"
15.30, 16.00	19.00, 23.30 "Дорожные войны"
	"Война. Признание наркобаронов"
16.30	Х/ф "Как ограбить банк"
19.30	"Вне закона: преступление и наказание"
20.30	"Судебные страсти"
22.30	"Улетное видео"
00.30	Х/ф "Наемники"
02.30	"Голые и смешные"

16.05	Т/с "Ефросинья. Продолжение"
17.50	Т/с "Все к лучшему"
18.55	Т/с "Институт благородных девиц"
19.55	"Прямой эфир"
21.50	"Спокойной ночи, малыши!"
22.00	Т/с "Правила маскарада"
00.50	"Вести +"
01.10	"Тайна смерти Дзержинского"

ского"	на тему Паганини"	17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.50, 00.25	23.45	"6 кадров"	
02.00	02.45	"Зурхай"	00.30	Х/ф "Как я встретил вашу маму"	
КУЛЬТУРА					
15.00, 02.50, 03.50	08.00, 09.00	"Восточный экс-пресс". Погода	01.00	Х/ф "Коко Шанель"	17.00
"Наследники Гиппократата"	08.35	"Улан-Удэ: инструкция"		НТВ	
Т/ф "Мартин Иден"	09.30	"Точка зрения"		Д/с "Лихие 90-е"	20.00
15.35	09.40, 14.10, 19.00	"Улан-Удэ: ин-струкция"		Т/с "Супруги"	21.00
16.50, 20.30, 00.30	10.00, 23.00, 00.30	"Восточный экспресс"		16.30, 19.30	23.30
Новости куль-туры	10.30	Профилактические рабо-ты		ное происшествие"	Х/ф "Выйти замуж за капи-тана"
17.00	13.00	М/с "Битлджус"		17.00, 20.00, 00.15	Т/с "Спрут"
17.25	13.30	М/с "Как говорит Джин-джер"		Т/с "Возвращение Мухта-ра"	03.35
17.45	14.00	"Точка зрения"		Т/с "Москва. Три вокзала"	
Х/ф "Каникулы Петрова и Васечкина. Обыкновенные и неве-роятные"	14.30	"Дом-2. Live"		Т/с "Час Волкова"	
18.55, 02.55	15.35	Х/ф "Внутреннее про-странство"		Т/с "Дело Крапивиных"	
Д/с "Остров орангу-танов"	18.00, 20.00	Т/с "Интерны"		Д/с "Битва за Север"	
19.20	18.30, 20.30	Т/с "Универ"		"Квартирный вопрос"	
"Незабываемые голоса"	19.20	"Иордания - страна чудес". 6 ч.		"Один день. Новая версия"	
"Век полета: виражи и судьбы"	19.30	"Восточный экспресс"		5 КАНАЛ	
20.00	21.00	Х/ф "Мистер няня"		07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30,	
20.45	23.35	"Дом-2. Город любви"		23.00 "Сейчас"	
Ю. Катин-Ярцев. "Как нари-совать птицу..."	01.00	"Комеди-клуб"		07.10	Д/с "Подводная одиссея команды Кусто"
21.30				07.55, 16.00, 19.00	"Место проис-шествия"
Д/с "Как создавались им-перии. Рим"				08.00	"Утро на 5"
22.20				10.25	Д/с "Криминальные хро-ники"
Д/с "На фоне Пушки-на...1937"				11.30, 13.30	Х/ф "Злой дух ямбуя"
22.50, 03.25				Х/ф "Один из нас"	
"Великие романы XX века"					
23.15					
"Оперные театры мира"					
00.10					
Д/ф "Монастырь в Санкт-Галлене"					
00.50					
Х/ф "Клан Паскье"					
02.20					
С. Рахманинов. "Рапсодия					

02.45	08.00, 09.00	"Восточный экс-пресс". Погода			
АРИГ УС					
08.35	09.30	"Улан-Удэ: инструкция"			
09.30	09.40, 14.10, 19.00	"Улан-Удэ: ин-струкция"			
10.00, 23.00, 00.30	10.30	Профилактические рабо-ты			
10.30	13.00	М/с "Битлджус"			
13.00	13.30	М/с "Как говорит Джин-джер"			
14.00	14.30	"Точка зрения"			
14.30	15.35	Х/ф "Внутреннее про-странство"			
18.00, 20.00	18.30, 20.30	Т/с "Интерны"			
18.30, 20.30	19.20	Т/с "Универ"			
19.20		"Иордания - страна чудес". 6 ч.			
19.30		"Восточный экспресс"			
21.00		Х/ф "Мистер няня"			
23.35		"Дом-2. Город любви"			
01.00		"Комеди-клуб"			
ТИВИКОМ					
06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25,					

06.35, 12.45, 20.00, 23.30, 02.30	07.00, 09.30, 12.15, 19.30, 21.30,	23.00, 02.00	"Новости дня"		
СТС «БАЙКАЛ»					
07.35	07.50, 08.00	08.35	Д/ф "Собачий патруль"		
10.05	10.30	13.05	Х/ф "Только сильнейшие"		
15.00	16.00	16.30, 17.30	"Звезды зажигают"		
22.00	22.00	Т/с "Последние дни Земли"			
18.30	19.00	"Капри"			
19.00	20.25	"Города мира"			
20.25	00.00	"Актуальное интервью"			
00.00	03.00	Т/с "Сокровища мертвых"			
"Топ-модель по-американ-ски"					
СТС «БАЙКАЛ»					
06.00	18.30	19.00	Профилактика на канале		
18.30	19.00	Т/с "Папины дочки"			
19.00	19.30, 20.00	Т/с "Воронины"			
20.00	21.00	Х/ф "Амазонки"			
22.00		Т/с "Метод Лавровой"			
		Х/ф "Обмануть всех"			

01.00	Х/ф "Как я встретил вашу маму"				
НТВ					
15.00	Д/с "Лихие 90-е"				
15.30	Т/с "Супруги"				
16.30, 19.30	"Обзор. Чрезвычай-ное происшествие"				
17.00, 20.00, 00.15	"Сегодня"				
17.30	Т/с "Возвращение Мухта-ра"				
20.30	Т/с "Москва. Три вокзала"				
22.30	Т/с "Час Волкова"				
00.35	Т/с "Дело Крапивиных"				
01.35	Д/с "Битва за Север"				
02.30	"Квартирный вопрос"				
03.35	"Один день. Новая версия"				
5 КАНАЛ					
07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30,	23.00 "Сейчас"				
07.10	Д/с "Подводная одиссея команды Кусто"				
07.55, 16.00, 19.00	"Место проис-шествия"				
08.00	"Утро на 5"				
10.25	Д/с "Криминальные хро-ники"				
11.30, 13.30	Х/ф "Злой дух ямбуя"				
13.50	Х/ф "Один из нас"				

17.00	"Открытая студия"				
20.00	Т/с "Игра на выбывание"				
21.00	Т/с "Дальнобойщики"				
23.30	Х/ф "Выйти замуж за капи-тана"				
01.20	Т/с "Спрут"				
03.35	Х/ф "Гамлет"				
ДТВ					
09.00	М/ф				
11.30	"Как ухаживали кумиры"				
12.00, 21.30	"Нарушители поряд-ка"				
12.30	Х/ф "Последняя индულ-генция"				
14.05, 15.15, 18.30, 03.50	"Улетное видео по-русски"				
14.30	Т/с "CSI: место преступле-ния Лас-Вегас-9"				
15.30, 19.00, 23.30	"Дорожные во-йны"				
16.00	"Война. Признание нарко-баронов"				
16.30	Х/ф "Наемники"				
19.30	"Вне закона: преступление и наказание"				
20.30	"Судебные страсти"				
22.30	"Улетное видео"				
00.30	Х/ф "Приговоренный"				
02.50	"Голые и смешные"				

Четверг, 21					
ПЕРВЫЙ КАНАЛ					
06.00	"Доброе утро"				
10.00, 13.00, 16.00	"Новости"				
10.05	"Контрольная закупка"				
10.40	"Жить здорово!"				
11.50	"Федеральный судья"				
12.50	"Женский журнал"				
13.20	"Модный приговор"				
14.20	"Детективы"				
15.00	"Другие новости"				
15.20	"Понять. Простить"				
16.25	"Хочу знать"				
17.00	Т/с "Обручальное кольцо"				
18.00	"ЖКХ"				
19.00	"Новости с субтитрами"				
19.15	Т/с "След"				
19.55	"Давай поженимся!"				
21.00	"Пусть говорят"				
22.00	"Время"				
22.30	Т/с "Последняя встреча"				
23.30	"Человек и закон"				
00.30	Концерт "Городские пижо-ны". "Love"				
01.35	Х/ф "Последний король Шотландии"				
03.50	Х/ф "Папина дочка"				
«РОССИЯ»					
06.00	"Утро России"				
10.05	"С новым домом!"				
11.00	"О самом главном"				
12.00, 15.00, 17.00, 21.00	Вести				
12.30, 15.30, 17.30, 21.30	"Вести-Бурятия"				
12.50	Т/с "Кулагин и партнеры"				
14.00, 23.50	Т/с "Тайны следствия"				
15.50	Вести. Дежурная часть				
16.05	Т/с "Ефросинья. Продолже-ние"				
17.50	Т/с "Все к лучшему"				
18.55	Т/с "Институт благородных				

девиц"	"Прямой эфир"				
19.55	"Спокойной ночи, малыши!"				
21.50	Т/с "Правила маскарада"				
22.00	"Вести +"				
00.50	"Красное и белое. Вся прав-да об интербригадах"				
01.10	"Профилактика"				
КУЛЬТУРА					
07.30	"Евроныус"				
11.00, 16.50, 20.30, 00.30	Новости культуры				
11.15, 02.50, 03.50	"Программа пе-редач"				
11.25	Х/ф "Обнаженная маха"				
13.20, 22.50, 03.25	"Великие рома-ны XX века"				
13.50, 22.20	Д/с "На фоне Пушки-на...1937"				
14.15, 21.30	Д/с "Как создавались империи. Рим"				
15.00	"Наследники Гиппократата"				
15.30	Т/ф "Любовь Яровая"				
17.00	М/с "Сказки Андерсена"				
17.25	М/ф "Слоненок"				
17.45	Х/ф "Каникулы Петрова и Васечкина. Обыкновенные и неверо-ятные"				
18.55, 02.55	Д/с "Остров орангу-танов"				
19.20	"Незабываемые голоса"				
20.00	"Век полета: виражи и судь-бы"				
20.45	"Острова"				
23.15	"Оперные театры мира"				
00.10	Д/ф "Раума. Деревянный город на берегу моря"				
00.50	Х/ф "Клан Паскье"				
02.20	Произведения п. И. Чай-ковского в исполнении Г. Казазяна и "Вивальди-оркестра"				
02.45	Д/ф "Бенедикт Спиноза"				
АРИГ УС					

07.00	"Необъяснимо, но факт: бе-лый шум"				
08.00, 09.00, 12.40, 00.30	"Восточ-ный экспресс"				
08.30	"Улан-Удэ: инструкция"				
09.30	"Лунатики"				
09.55	М/с "Том и Джерри-2"				
10.25, 18.30, 20.30	Т/с "Универ"				
11.30	Т/с "Счастливы вместе"				
13.10	М/ф				
13.30	М/с "Эй, Арнольд!"				
14.00, 19.00	"Улан-Удэ: инструк-ция"				
14.20	"Иордания - страна чудес". 6 ч.				
14.30	"Дом-2. Live"				
16.00	Х/ф "Мистер няня"				
18.00, 20.00	Т/с "Интерны"				
19.20	"Точка зрения"				
19.30	"Восточный экспресс"				
21.00	Х/ф "Приключения Плутто Нэша"				
23.00	"Восточный экспресс". По-года				
23.35	"Дом-2. Город любви"				
01.00	"Комеди-клуб"				
ТИВИКОМ					
06.30	"Зурхай"				
06.35, 12.45, 20.00, 23.30, 02.30	"Середина Земли"				
07.00, 09.30, 12.15, 19.30, 21.30,	23.00, 02.00	"Новости дня"			
07.35	"Актуальное интервью"				
08.00	"Про-новости"				
08.25, 21.25	"Городские истории"				
08.35	Д/ф "Культурный шок"				
10.05, 14.50	М/ф				
10.30	Т/с "Виктория"				
13.05	Х/ф "Свой среди чужих, чу-жой среди своих"				
15.00	"Звезды зажигают"				
16.00	М/с "Трансформеры"				
16.25, 22.00	Т/с "Последние дни Земли"				
17.25	"Капри"				

18.25	Д/ф "Знаменитые галереи мира"	
19.00	"Радар-спорт"	
20.25	Т/с "Сокровища мертвых"	
00.00	"Топ-модель по-американски"	
03.00	"Ночной канал"	
СТС «БАЙКАЛ»		
06.00	М/с "Питер Пэн и пираты"	
06.55	М/с "Смешарики"	
07.00	"Новости"	
08.00,	20.00 Х/ф "Амазонки"	
09.00,	13.30, 19.30, 00.00 "Детали"	
09.30,	21.00 Т/с "Метод Лавровой"	
10.30	"6 кадров"	
13.00,	15.30 "Ералаш"	
14.00	М/с "Каспер, который живет под крышей"	
14.30	М/с "Скуби Ду, где ты?"	
15.00	М/с "Аладдин"	
16.30,	18.30 Т/с "Папины дочки"	
17.30	"Галилео"	
19.00	Т/с "Воронины"	
22.00	Х/ф "Директор"	
00.30	Х/ф "Как я встретил вашу маму"	
01.00	Х/ф "Манолете"	
НТВ		
07.00	"НТВ утром"	
09.30	Д/с "Кремлевские дети"	
10.30,	16.30, 19.30 "Обзор. Чрезвычайное происшествие"	
11.00,	14.00, 17.00, 20.00, 00.10	
"Сегодня"		
11.20	"В зоне особого риска"	
11.55	"До суда"	
13.00	"Суд присяжных"	
14.30	Т/с "Супруги"	
17.30	Т/с "Возвращение Мухоморова"	
20.30	Т/с "Москва. Три вокзала"	
22.30	Т/с "Час Волкова"	
00.35	Т/с "Дело Крапивинных"	

00.00, 02.50 "Новости дня"
07.35 "Радар-спорт"
08.00 "Про-новости"
08.25, 21.25 "Городские истории"
08.35 Д/ф "Тайны древности"
10.05, 14.50 М/ф
10.30 Т/с "Виктория"
13.05 Х/ф "Мы с вами где-то встречались"
15.00 "Звезды зажигают"
16.00 М/с "Трансформеры"
16.30 Т/с "Последние дни Земли"
17.30 "Капри"
18.30 "Уроки безопасности"
18.45 "Хит-парад интерьеров"
19.20 "Детектор"
20.30 "Дорожные войны"
22.00 "Сокровища мертвых"
00.50 "Топ-модель по-американ-

ски"
03.20 "Ночной канал"
СТС «БАЙКАЛ»
06.00 М/с "Питер Пэн и пираты"
06.55 М/с "Смешарики"
07.00 "Новости"
08.00 Х/ф "Амазонки"
09.00, 13.30, 18.30 "Истории в деталях"
09.30 Т/с "Метод Лавровой"
10.30 "6 кадров"
13.00, 15.30 "Ералаш"
14.00 М/с "Каспер, который живет под крышей"
14.30 М/с "Скуби Ду, где ты?"
15.00 М/с "Аладдин"
16.30, 19.00 Т/с "Папины дочки"
17.30 "Галилео"
19.30 Т/с "Воронины"
21.00 Х/ф "Такси"

22.35 "Даешь, молодежи!"
23.35 Х/ф "Челюсти"
02.00 Х/ф "О, счастливики!"
03.50 Х/ф "Си Джей-7"
НТВ
07.00 "НТВ утром"
09.30 Д/с "Кремлевские дети"
10.30, 16.30, 19.30 "Обзор. Чрезвычайное происшествие"
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 "Сегодня"
11.20 "В зоне особого риска"
11.55 "До суда"
13.00 "Суд присяжных"
14.30 Т/с "Супруги"
17.30 Т/с "Возвращение Мухтара"
20.30 Т/с "Москва. Три вокзала"
22.30 Т/с "Час Волкова"
00.20 "Песня для вашего столика"

01.35 "Чета Пиночетов"
02.20 Х/ф "Экспресс"
5 КАНАЛ
07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30 "Сейчас"
07.10 Д/с "Подводная одиссея команды Кусто"
07.55, 16.00, 19.00 "Место происшествия"
08.00 "Утро на 5"
10.25 Д/с "Криминальные хроники"
11.30, 13.30 Т/с "Оружие"
17.00 "Открытая студия"
20.00 Т/с "Игра на выбывание"
21.00 Т/с "Дальнобойщики"
23.00 Х/ф "Палач"
02.15 Х/ф "Чат-рум"

09.00 М/ф
11.00 "Тысяча мелочей"
11.30 "Как уходили кумиры"
12.00, 21.30 "Нарушители порядка"
12.30 Х/ф "Внимание! Всем по-стам..."
14.15, 18.50, 22.30, 03.50 "Улетное видео по-русски"
14.30 Т/с "CSI: место преступления Лас-Вегас-9"
15.30, 19.00, 23.30 "Дорожные войны"
16.00 "Война. Признание наркобаронов"
16.30 Х/ф "Ограбление заказывали?"
19.30 "Вне закона: преступление и наказание"
20.30 "Судебные страсти"
00.30 Х/ф "Жесть"
02.50 "Голые и смешные"

ДТВ**Суббота, 23**
ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.10 Х/ф "Гонка с преследованием"
09.10 М/с "Чип и Дейл спешат на помощь", "Гуфи и его команда"
10.00 "Играй, гармонь любимая!"
10.40 "Слово пастыря"
11.15 "Смак"
11.55 "Александр Кайдановский. Загадки Сталкера"
13.15 Т/с "Наследство"
17.15 Д/с "По следам великих русских путешественников"
18.20 Концерт "Восемь"
19.50 "Кто хочет стать миллионером?"
20.55 "Я - супермен"
22.00 "Время"
22.15 Х/ф "На крючке"
00.20 "КВН". Премьер-лига
02.00 Х/ф "Модная мамочка"

«РОССИЯ»
06.30 Х/ф "Впервые замужем"
08.30 "Сельское утро"
09.00, 12.00, 15.00, 21.00 Вести
09.10, 12.10, 15.20 "Вести-Бурятия"
09.20 Х/ф "Кадеты"
11.05 "Александр Кайдановский. Трагедия Сталкера"
12.20 Вести. Дежурная часть
12.50 "Честный детектив"
13.20, 15.30 Т/с "Дыши со мной"

17.30 "Субботний вечер"
19.25, 21.35 Х/ф "Белый налив"
23.50 Х/ф "Хроники измены"
01.55 Х/ф "Тупой и еще тупее"

КУЛЬТУРА
07.30 "Евроньюс"
11.00, 02.50 "Программа передач"
11.10 "Личное время"
11.40 Х/ф "Донская повесть"
13.10 "Заметки натуралиста"
13.40 Х/ф "Отдать швартовы!"
15.05 М/ф "Кошкин дом"
15.35, 02.55 Д/ф "Отчаянные дегустаторы отправляются... В 70-е"
16.35 Д/с "Веселый жанр невеселого времени"
17.15 "Театральная летопись"
18.05 Т/ф "Вишневы сад"
20.55 "Романтика романа"
21.40 Х/ф "Рассказ неизвестного человека"
23.15 Д/ф "Неприкасаемый. Александр Кайдановский"
00.15 Концерт "Короли песни"
01.20 Д/ф "Либераче из Багдада"
02.35 М/ф "Беззаконие"

АРИГ УС
08.00, 09.00 "Восточный экспресс"
08.30 "Улан-Удэ: инструкция"
08.50, 19.50 "Иордания - страна чудес". 7 ч.
09.30 "Боргойский бренд"
09.40 "Женская лига"
10.30 "Мунгэн сэргэ"

11.00 "Женская лига"
11.30 "Школа ремонта"
12.30 "Ешь и худей"
13.00 "Кто убил Оксану?"
14.00 "Comedi woman"
15.00 "Комеди-клуб"
16.00 "Битва экстрасенсов"
17.00 "Золотые"
19.00 Т/с "Универ"
19.30 "Улан-Удэ: инструкция"
20.00 Х/ф "Дикий, дикий Вест"
22.10 "Комеди-клуб"
23.00 "Дом-2. Город любви"
00.00 "Дом-2. После заката"
00.30 "Ху из ху"
01.00 Х/ф "Сайлент Хилл"

ТИВИКОМ
06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.50, 00.25 "Зурхай"
06.35, 09.35, 12.40 "Середина Земли"
07.00, 09.00, 12.00 "Новости дня"
07.35 "Бон аппетит"
08.05 М/с "Трансформеры"
08.50, 12.30 "Детектор"
10.00, 21.00 "Городские истории"
10.05 "Про-новости"
10.30, 19.00 "10 самых"
11.00 Д/ф "Неизвестные битвы России"
13.00 Т/с "Сокровища мертвых"
18.40 "Utumata"
19.30 "Вкусно"
20.00 "Тайны древности"
21.10 Х/ф "Тени прошлого"
23.10 "Ночной канал"

СТС «БАЙКАЛ»

06.00 М/с "Мир после мира"
08.00 М/ф
08.20 М/с "Смешарики"
08.30, 16.00 "Истории в деталях"
09.00 "Ералаш"
10.00 Т/с "Папины дочки"
11.00 "Моя семья против всех"
12.00 Т/с "Воронины"
14.00 "Обмен женами"
15.00 М/с "Аладдин"
16.30 "Даешь, молодежи!"
17.00, 18.30 "6 кадров"
17.30 Т/с "Мосгорсмех"
19.25 Х/ф "Такси"
21.00 Х/ф "Такси-4"
22.40 Х/ф "Роксана"
00.40 Х/ф "Свидание вслепую"
02.35 Д/ф "Уход в черное"

00.45 Х/ф "Громозека"
02.55 Х/ф "Диалог с садовником"

5 КАНАЛ

07.00 М/ф
09.05 Х/ф "4:0 в пользу Танечки"
10.40, 11.10 Х/ф "Сказки старого волшебника"
11.00, 19.30 "Сейчас"
13.05 Х/ф "Жизнь и удивительные приключения Робинзона Крузо"
14.55 Х/ф "Ставка больше, чем жизнь"
20.00 Т/с "Игра на выбывание"
00.00 Т/с "Рим"
02.05 Х/ф "Скажите им, что Вилли-бой здесь"
03.50 Х/ф "Здравствуй и прощай"

ДТВ

09.00 Т/с "Следствие ведут знатоки"
11.00 "Тысяча мелочей"
11.30 М/ф
12.35 Х/ф "Один шанс из тысячи"
14.20, 15.20 Т/с "Евлампия Романова. Следствие ведет дилетант"
16.30 "Самое смешное видео"
17.30 Х/ф "Егерь"
19.40 Х/ф "Желтый карлик"
21.50 Х/ф "Сластена"
23.50 "Улетное видео"
01.30 "Улетное видео. Самые опасные профессии России"
02.00 "Голые и смешные"
03.05 "Брачное чтение"
03.35 Т/с "Анатомия смерти"

НТВ

07.00 Т/с "Попытка к бегству"
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 "Сегодня"
09.20 Лотерея "Золотой ключ"
09.45 "Медицинские тайны"
10.20 "Внимание: розыск!"
11.20 "Живут же люди!"
11.55 "Кулинарный поединок"
13.00 "Квартирный вопрос"
14.20 Т/с "Знаки судьбы"
16.05 "Развод по-русски"
17.05 "Следствие вели..."
18.05 "Очная ставка"
19.00, 20.20 Т/с "Угро"
21.20 "Русские сенсации"
00.00 "Ты не поверишь!"

Воскресенье, 24
ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.35, 07.10 Х/ф "Барханов и его телохранитель"
07.00, 11.00, 13.00 "Новости"
08.50 "Служу отчизне!"
09.20 М/с "Черный плащ", "Гуфи и его команда"
10.10 "Здоровье"
11.15 "Непутевые заметки"
11.30 "Пока все дома"
12.25 "Фазенда"
13.15 К юбилею актрисы. "Люди-мила Чурсина. Я - ничья"
14.20 Х/ф "Уснувший пассажир"
15.50 Х/ф "Как стать принцессой"
17.55 "Своя колея". Памяти Владимира Высоцкого
20.00 Т/с "Судебная колонка"
22.00 "Время"
22.20 "Большая разница". Лучшее
23.25 "Yesterday live"
00.20 Х/ф "Я, робот"
02.20 Х/ф "Маленькая черная книжка"

«РОССИЯ»
06.15 Х/ф "Как вас теперь называть?"
08.15 Х/ф "Кадеты"
10.40 "Утренняя почта"
11.20 "Вести-Бурятия. Неделя в городе"
12.00, 15.00, 21.00 Вести

12.10 "С новым домом!" Идеи для вас"
12.25, 15.30 Т/с "Дыши со мной"
15.20 "Вести-Бурятия"
17.00 "Смеяться разрешается"
19.00 Х/ф "Дом для двоих"
21.35 Х/ф "Моя любовь"
23.45 Х/ф "Крылья ангела"
01.55 Х/ф "Тупой и еще тупее тупого: когда Гарри встретил Ллойда"

КУЛЬТУРА
07.30 "Евроньюс"
11.00, 02.50, 03.50 "Программа передач"
11.10 "Обыкновенный концерт"
11.40 Х/ф "Леон Гаррос ищет друга"
13.15 "Легенды мирового кино"
13.45 М/ф "Небесный замок Лапута"
15.45, 02.55 Д/с "Великие природные явления"
16.40 "Сферы"
17.20 Д/ф "Третий век Царского Села"
18.20 "Творческий вечер Б. Эйфмана"
19.50 Д/ф "Познание себя. Борис Эйфман"
20.30 Х/ф "Волга-Волга"
22.10 "Игорь Ильинский. Жизнь артиста"
23.05 "В гостях у Эльдара Рязанова"
00.25 Х/ф "Таинственная река"
02.35 М/ф "Сказки старого пиянина"

АРИГ УС
08.00, 08.55 "Эй, Арнольд!"
08.25, 10.00, 19.30 "Улан-Удэ: инструкция"
08.45 М/ф
10.25 "Женская лига"
10.45 "Скамейка"
11.00 "Школа ремонта"
12.00 "Суперинтуиция"
13.00 "Эй, толстый!"
14.00 Т/с "Универ"
15.00 Т/с "Интерны"
17.00 Х/ф "Дикий, дикий Вест"
20.00 Х/ф "Побег из Шоушенка"
23.00 "Дом-2. Город любви"
00.00 "Дом-2. После заката"
00.30 Х/ф "Случайный муж"

ТИВИКОМ
06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.50, 00.25 "Зурхай"
06.35, 10.30 "Вкусно"
07.05 Д/ф "Человек и время"
08.05, 21.50 "Городские истории"
08.10, 09.00 М/с "Трансформеры"
09.10 "Уроки безопасности"
09.30 "Хит-парад интерьеров"
10.00 "Радар-спорт"
11.00 Х/ф "12 стульев"
14.00 Т/с "На пределе. Группа "Антитеррор"-2"
17.30 Х/ф "Тени прошлого"
19.10 "Ваше право"
19.30 "В прокате"
20.00 Х/ф "Родня"
22.00 Х/ф "Белый шум"
00.00 "Ночной канал"

СТС «БАЙКАЛ»

06.00 М/с "Мир после мира"
08.00 М/ф
08.20 М/с "Смешарики"
08.30, 16.00 "Истории в деталях"
09.00 "Самый умный"
10.45 "Ералаш"
11.00 "Галилео"
12.00 "Снимите это немедленно"
13.00 Х/ф "Амазонки"
15.00 Т/с "Мосгорсмех"
16.30 "6 кадров"
19.20 Х/ф "Такси-4"
21.00 Х/ф "Человек эпохи Возрождения"
23.30 Шоу "Уральских пельменей". Лучшее
00.00 "Большая светская энциклопедия наблюдений за звездами"
00.30 Х/ф "Адреналин"
02.10 Х/ф "Вызов"

ние"
00.45 "Игра"
01.40 "В зоне особого риска"
02.20 Х/ф "Взрослая неожиданность"

5 КАНАЛ

07.00 Д/с "Кровь викингов"
07.55 Д/ф "Рожденная свободной: 50 лет спустя"
09.00 Х/ф "Весна"
11.00, 19.30 "Сейчас"
11.10 Д/ф "Волки индийской пустыни"
12.00 Д/с "Прогулка с чудовищами"
13.30 Т/с "Дальнобойщики"
20.00 Т/с "Ленинградец"
23.40 Х/ф "Клуб "Коттон"
02.10 Х/ф "Интервенция"

ДТВ

09.00, 11.30 М/ф
09.20 Т/с "Следствие ведут знатоки"
11.00 "Тысяча мелочей"
12.15 Х/ф "Желтый карлик"
14.20, 15.20 Т/с "Евлампия Романова. Следствие ведет дилетант"
16.30 "Самое смешное видео"
17.30 Х/ф "Жесть"
19.45 Х/ф "Три дня вне закона"
21.50 Х/ф "Воспитание Каина"
23.40 "Улетное видео"
01.30 "Улетное видео. Самые опасные профессии России"
02.00 "Голые и смешные"
03.05 "Брачное чтение"
03.35 Т/с "Анатомия смерти"

НТВ

07.00 Т/с "Попытка к бегству"
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 "Сегодня"
09.20 "Русское лото"
09.45 "Их нравы"
10.25 "Едим дома"
11.20 "Живут же люди!"
11.55 Д/с "Собственная гордость"
13.00 "Дачный ответ"
14.20 Т/с "Знаки судьбы"
16.05 "Развод по-русски"
17.05 "Следствие вели..."
18.05 "И снова здравствуйте!"
19.00, 20.20 Т/с "Угро"
21.20 "Чистосердечное призна-

(Түгэсхэл. Эхинийн урдаху ду-
гаарнуудта).

ЗУРГААДАХИ ҮЗЭГДЭЛ

Үүрэй сайжа байһан үе. Наяхан табигдаһан Хитад гүрэнэй талын хилэ. Талын ганса нарһанай хажууда туулгажа суглуулагдаһан Шэлдэй зангийн албата зон - үбгэд, хүгшэд, түрэл садануудын үйдхар гашуудалда дарагданхайнууд. Журам сахиса байһан хитадай сэрэгүүд. Үбгэд, хүгшэд тэрлигүүдэйнгээ утанууд хамсынуудаар нулимсаа ар-

Авторай дурадхал: Шэлдэй зан-
гисе саазалха үеһе харуулха ми-
ниш дурадхал. Шэлдэй зангийн хэ-
мэл тархи гэгээгэтын бэлдэхэ хэ-
рэгтэй.

Алууршан Шэлдэй зангисе са-
азалхаа дүтэлхэдөө, хара бүдөөр
нэмэрүүлэн хэмэл тархи асар-
жа, харагшадта шадаал хаа
мэдэгдэхгүйгөөр, нэхэржэ хууһан
артистые бэээрээ халхалан тархи
дээгүүрн хара бүдөө хаяаша болоод,
хэмэл тархия наадаһан артистын
гарт барюулха. Тишхэдээ алуур-

«Монгольская графика»

Буряад ороной Росси гүрэнэй бүридэлдэ өрөнөөр 350 жэлэй ойдо

ХИЛЭ ТАБИЛГА

шанад. Намгад, басагадай уйлалда-
хашье абьян дуулдана, эршүүлн
барагар харанууд, дуугай зогсо-
нод. Дүрбэн нэлмэнүүдэ нугалжа
барһан харуул сэрэгүүд Шэлдэй
зангисе дүрбэн тээһэнэ тойрон-
хой, малтагдаһан нүхэнэй хажуу-
да туужа асарна. Шэлдэй зан-
ги толгойгоо дээр үргэн, малтаһан
нүхэнэй дэргэд зогсоно. Хитад
сэрэгүүдэй ноёд сэлтэнэр сааза дуу-
дагшын үгэ хэлхые хүлэн зогсонод.
Сааза дуудаһа тугаар табиһан
томо барабан дээр хитад сэрэ-
гэй туһаламжаар гаража зогсоод,
нодэнэйгөө шэл. захасаагаад,
саарһа гаргажа, хитад маягтай-
гаар гониоотон уншана.

Сааза дуудажа:

- Манай агуухе Хитад Богдо
хаанай этигэмжэтэ министр Ляо
Вань Ородой гүрэнэй хатан ха-
най этигэмжэтэн Рагузинский хоё-
рой хилэ табилган дээр Бүрээ гол
дээр баталагдаһан хуулин ёһоор,
алишье талаһаан хилэ гарахые
нэгдэгшэд толгойн саазаар туура-
гдаха ёһотой.

1727 оной августын 20. Эгэ-
эл энэ үедэ манай хитадай талада
үлхэн Шэлдэй занги гэшэ зоноо
үгдөө оруулаад, зөөлгөжэ хилэ га-
раха нэдэлгэ гаргаба. Манай Хи-
тад гүрэндэ, Богдо хаанда урбажа,
хилэ элдхые хүсэгшэд бүхэн тол-
гойн саазаар туурагдаха ёһотой.
Үхэхынгөө урда тээ юу хэлхэбши?
Шэлдэй занги (атагадхыг эгн-
гүй):

- Пүүлшынхиеэ дуу дуулаха
хүсэлтэйб!

(Дуулажа эхилнэ, түрүүн аалиха-
наар, саашан бүри шанга болгоно).

**Хайбан хайбан харамни,
Хатар дундаа зогсолот.
Хайрата ганса бэемни
Хари газарта хосоролот.
Алаг эрэн нүдээ
Аниггүйгөөр хэбтэхэб.
Буряад ара нутагтаа
Бусаһан шэнги ханахаб.**

Хитадай сэрэгэй дарга:

-Хүрөө болго!
(Шэлдэй занги болингүй, дуугаа
саашан бүри хонгёо болгоно).

**Гүлгэн гүлгэн харамни
Гүйдэй дундаа зогсолот.
Гүлмэр гэнэн бэемни
Гүрэнэй хилдэ хаадалай.
Хара эрэн нүдээ
Хараһан зандаал хэбтэхэб.
Халуун Буряад нутагтаа
Хариһан шэнги ханахаб.**

(Иигэжэ дуулаһанайнгаа нүүлдэ
баатар эрэ нутагай зон тээшэ ха-
ража, гурба дахин дохёод, малтаа-
тай нүхэнэй амһарта нэхэрэн хууба
Тишхэдэнь хитад алуурша ерээжэ,
тархисень нүхэн дээр гүлблгөөд,
салигар хурса нэлмээр сабишаба. Ню-
тагайн зон гансанта нэгэн дуугаар
абяа гаралдажархина).

Хитадай сэрэгэй дарга:

- Эдэ зоние намнагты нөөргөнэ!
(Хитадай сэрэгүүд нутагайн зо-
ниие нөөргэнь Хитадай газар руу на-
мнана).

ХҮШЭГЭ

шан нюргаараа зал руу байһан зан-
даа гэдэргээ нэгэ алхам хээд, нэлмээ
гаргажа далайгаад, сабиһан шэн-
ги болохо. Тишхэдэнь саазалуул-
жа наадаһан артист баһал зал руу
нюргаараа унаха ёһотой, тишхэдэнь
тархья хушуулан хара бүд дороһоо
мухарюулжархиха ёһотой.

ДОЛООДОХИ ҮЗЭГДЭЛ

Уужам салуу хүндыдэ багахан го-
лой эрьедэ олон нэһе гэрнүүд, май-
ханууд табиатай. Бэе бэһэнэн холо
бэшэ хоёр столнууд хахад эрьсээр
углуутуулан табигдаһай. Саанань
хүшээгэ татаатай. Нэгэ хүшээгэдэнь
хоёр толгойтой бүрээд, нүгөөдэдэнь
шара луу гал могой зураатай. Хилэ
табиһанай һайндэрэй эхилжэ бай-
һан үе. Хоёр толгойтой бүрээд доро
голложо, Савва Владиславович Рагу-
зинский, хоёр тэнь воевода граф Би-
ливин, Тобольск гарнизоной коман-
дир Колычев гэшэд хууна. Шара
Луу доро голложо, Хитад гүрэнэй
этигэмжэтэн Ляо Вань хоёр сэл-
тэнэртээ хууна. Хоёр талын бан-
даб дээгүүр Бадан Тураахи, Ва-
сийл Булавин, Тасха Бодороогий
түрүүтэй Хориш арба нэгэн эсэгэ-
нэрэй түлөөлэгшэд болоод, бэшэшье
ноёд һайд, тэдэнэй хатад, айлшид,
албата зон дүхэригтэ хууна.

Граф Рагузинский (столһоо бо-
дожсо):

- Хилэ табилгын дүүрэнэй
һайндэрэй эхилхын урда тээ Хита-
дай Богдо хаан Юу Чжэнэй этигэм-
жэтэ Ляо Ваньда нэгэ гуйлта хэхэ
байнаб.

Ляо Вань (столһоо бодожсо, бил-
тагалан дохижсо, гонион харюуса-
на):

- Гляф Лягузинска, намһаа дул-
дыдаха ямар туһаламжа хэрэгтэйб,
хэлэгты.

Граф Рагузинский:

- Үсэгэлдэр минни бэшээшэ ба
оршуулагша Шодо Болторигой ии-
гэжэ мэдүүлэ. Танай засагта алба-
та зонийнгоо түлөө бээ тушааһан
Шэлдэй зангисе арад зонтойн
манай тала руу табигт гэжэ. Би
үсэгэлдэр танда мэдүүлэ нэмнайб.

Ляо Вань:

- 1727 оной августын 20-до хилэ
табилга тухай баталагдаһан хэлсээ
хуулин ёһоор Шэлдэй занги энэ
үглөөгүүр эртэ үүрээр саазалагдаа.

(Энэ үгэһе дуулахадаа, залд
гэһэн эхэнэр намгад амаа барин,
абяа гаралдажархина, эршүүлн
нэлмэнүүдэ хугалан хүрээжэ бодо-
нод.

Уряалаар ерэнэн Хитадай эти-
гэмжэтэй хоёр сэлтэнэртээ айн
хүрдөөшье хаа, шэгүүдэ хобхо та-
тан хубилгажа, нэлмэнүүдэйнгээ ба-
рюлда аһанад).

Граф Рагузинский (хоёр гараа
үргэн):

- Номгон бологты!.. Намай шаг-
нагты!

Тасха Бодороогий (хоёр нүхэд-
тээ нэлмээ барин, хитадуудта
дүтэлнэ).

- Шэлдэй зангийн толгойн түлөө
энэ гурбан хитадуудай хара тархи-
нуудые!

Бадан:

- Тасха! Гэдэргээ!..

Булавин:

- Хасагууд!.. Энэ хитадай эти-
гэмжэтэниие зондо ойронь хүр-
гүүлэнгүй, хилэ хүргэгты!

Граф Рагузинский:

- Дүрбэн хасагууд!.. Хитадай эти-
гэмжэтэнэй столы хоёр тэнь бай-
гаад, зондо ойронь бү хүргүүлэгты.
Би үшөө нэгэ асуудал Ляо Ваньһаа
нурахамни.

(Буутай, нэлмэтэй дүрбэн ха-
сагууд хитадуудай хууһан столы
хоёр тэнь хоёр хоёроороо харуул-
да зогсонод).

Граф Рагузинский:

- Ляо Вань! Шэлдэй зангисе саа-
залбат. Тээд хайшан гэхэб, халагла-
маар байна. Үглөөгүүр эртэ, юн
гэтэрээ яараа гэшэбта? Яахашье
аргагүй. Алишье талаһаа хилэ гара-
ха нэдэгшэды саазалха гэжэ Бүрээ
голой эрьедэ баталагдаһан хилэ та-
билгын трактат соо бэшэгдэнхэй ха
юм. Шэлдэй зангийн толгойгоор
баталагдаба ха юм. Ляо Вань ми-
нни һүүлшын асуудал гэхэдэ, нимэ
байна. Албата зонинь хаана гэ-
шэб?

Ляо Вань (Айшаһан хадаа дуугар-
жа ядана):

- Гля!.. гая!.. Гляф Лягузинскэ зо-
нинь. Хитадай тала руу табияд
үлдэгдэ.

Граф Биливин:

- Хэлэгтыл даа, этигэмжэтэ Ляо
Вань, юн гэтэрээ айшоо гэшэбта,
баарһан. Шэлдэй занги сааза-
луулхадаа, ямараар бээ бариха
байгааб?

Ляо Вань:

- Оо!.. Амаргүй зүрхэ зоригтой
хүн, толгойгоо дээр үргөөд ябаа.

Өһөдэһынгөө албатанарта гурба
дахин дохёо, луу дуулаа, һүүлшын
үгын орондо. Нүхэнэй урда сааза-
луулхаа өөрөө шанга гэшхэдэлээр
нэгэшье найгангүй өөрөө ерээд,
алууршанда толгойгоо табияд үгөө.

(Иигэжэ Шэлдэй зангийн сааза-
луулхынгаа урда ямараар бээ аб-
жа байһыгөө дуулахадаа, намгад,
ноёдтой хатад уйлалдана. Эршүүл
Тасха түрүүтэй нэлмэнүүдэ дээр
үргэн, бэе бээдэнь дариуулан хан-
хинуулжа, хитадуудай хууһан стол
тээшэ дугтаиһанад. Хитадай эти-
гэмжэтэд айжа бэгзылдэнэд. Хару-
улиад, хасагууд мэгдэжэ буунуу-
даа гартаа абанад. Граф Рагузин-
ский түргэн столһоо бодожсо, хоёр
гараа үргэн, номгоруулхые оролдон.
Граф Биливин нулаад гаргажа,
нүдэнэйнгөө нулимса аршана).

Граф Рагузинский:

- Зон дуулыт!.. Номгорыт! Хэ-
дышье Шэлдэй зангийн саазаар
хилэ табилга баталагдаашье ха-
дань бидэ Хитадай Богдо хаан
Юу Чжэнэй этигэмжэтэдэй ойро
хүрэхэ ёһогүйбди. Намтай сугтаа
хахад жэл шахуу энэ хилэ баталхын
түлөө Богдо хаан Хитадай импер-
атор Юу Чжэнтэй золгохы хүлеэжэ,
тэсэжэ, Бээжэн хото дээр байгаа-
биди гэжэ Шодо Болторигой Ва-
сийл Булавин хоёр мэдэнэ ха юм.
Хитадууд гэшэ айхабтар хэдэр,

үгөө ойлголсохо гэшэ ехэ бэрхэ-
тэй зон. Энэ этигэмжэтэн Ляо Вань
гээшэмнай хилэ табилганда Хита-
дай зүгһөө эгээл түрүүн минни үгэ
ойлгожо, Богдо хаантай зүбшөөл
хэхэдэм туһалһан хүн гэшэ. Тии-
мэ дээрһээ эндэ намаар уриг-
даад хууна гэжэ ойлгыт. Тиигэб-
шье Шэлдэй зангийн саазалагдаад
байхада, Ляо Вание нөөргөнэ хоёр
сэлтэнэртэйнь аюулгүйгөөр бусаа-
ха баатай болонобди.

Граф Биливин:

- Ляо Вань, минни танда мэдүүлхэ
юмэ гэхэдэ, Хитадай гүрэндэ ехэ
нааргатай байһан Охин тайжа ма-
най гарта байна.

Ляо Вань:

- Охин тайжа манай хүн, тээд яа-
хаб, танай хүниие саазалаагүй бай-
гаа хаань, андалдаха байгаабди.
Саазалаа хадань юушье гэжэ хэлэ-
хэ аргамгүй ха юм даа.

Граф Рагузинский:

- Хорунжи Булавин! Хасагуудаар
үдэшэ этигэмжэтэниие.

(Хасагай хорунжи Булавин тү-
рүүтэй зонуудай хоорондуур дүрбэн
хасагуудаар тойруулан, Хитадай
этигэмжэтэдые абажа гарана).

Граф Рагузинский (зондо ханда-
жа):

- Эсэгэ ороноймни улад зон!.. Би-
дэнэр хоёр ехэ гүрэнэй хоорондо
аяар Алас Дурнаһаа эхилжэ, Амур
мүрэнни зубшуулжа, Аргунай, Да-
урай дайдаар, Монголһоо нааша
бүхэ гол туласа хилэ тогтоохо та-
лаар айхабтар ехэ ажал хүдэлмэри
хэжэ дүүргэбди. Энэнһээ хой-
шо манай шэн зоригто ород ха-
сэг сэрэгшэд, һайн дурараа Рос-
сида хамжаһан бурад арадай мо-
рито сэрэгшэд гүрэнэйнгөө хилы
нүдэнэй эсэгы мэтэ наринаар са-
хижа, гададын дээрмэшэд болон
булимтаргшадые нангин газартаа
табихагүйн лабтай. Манай үргэн
ехэ ороной арад зон, ажана амга-
лан, зол жаргалтай хууха ёһотой.
Тиихнэ болтогой!

Зон:

- Болтогой!.. Болтогой!..

Хасэг сэрэгүүд:

- Ураа!.. Ураа!..

Граф Рагузинский:

- Минни хоёр гүрэнэй хоорондо
хилэ табиха ажалда эгээл ехэ туһа
хэһэн оршуулагшамни ба бэшээ-
шэмни ябаһан Шодо Болториков
ерэ нааша!

(Шодо Болторигой граф Рагузин-
скийн урда ошоожо, бэхсээ дохино).

Граф Рагузинский:

- Энэнһээ хойшо ши хори буряа-
дай ахалагша тайшаа болобош. Са-
ашадаа харин дайсадта добто-
луулхаа болиһон амгалан нюта-
гуудайнгаа арад зоние ударида-
жа, алба табарһын дүүргүүлжэ,
гүрэнэй хэрэг бүтээжэ хууха залуу
хүн гэшэш. Тайшаа болоһонойш
грамота болоод үшөө мүнгэн шан
баринаб.

(Шодо Болторигой доро дохин,
грамота шангыень абаад, гэдэргээ
болоно).

Граф Рагузинский:

- Ломбоцырен Тортөөс Түнхэн-
һөө!

(Тортөөс урдань ерээжэ, доро до-
хино).

Граф Рагузинский:

- Гүрэнэй хилэ табилгада та-
най гарһан оролдосые бидэндэ
шэн сэдхэлээр тэмдэглээд, тэрээ-
нэйтнай түлөө гүн ехэ баяр танда
хүргэнэбди. Тиигээд энэ хэһэн аша
туһа болон оролдосыетнай юугээр
харюулха гэшэбиди - гайхангүй
ама гарэгты.

Тортөөс:

- Танай үндэр түрэлтэ ноён граф,
намда нэгэ хонгор азаргатай, зуун
сагаан адуун хэрэгтэй.

Граф Рагузинский (Нюурын нэгэ
хэды гайхангай харад гээд):

- Зай, хайшан гэхэб, һайниие
хайнаа харюулха хэрэгтэй, зуун
толгой адуу танда олгохобди.

(Тортөөс урматгайгаар дохин, гэ-
дэргээ болоно).

Граф Рагузинский:

- Хамниган угсаатанай ахалагша
Мангалов.

(Мангалов графай урда ерээжэ,
бэхсээ дохино).

Граф Рагузинский:

- Гүрэн түрын шухала хэрэгтэ
шармайжа, хубитаяа оруулһанай
түлөө та, Обоо Мангалов, ямар
хайра шанда хүртэхэ хүсэлтэйбта?

Мангалов (нэгэ бага абяагүй бай-
жа, бодолгото болоһоной нүүлдэ):

- Манай хамниган яһатанай,
бидэнэрэй аша гушанарай хэтэ
мүнхэдөө эзэлжэ хууха газар, уһан
хэрэгтэй.

Граф Рагузинский (баяртай-
гаар):

- Зүб лэ даа, яһала сэсэн үгэ. Тээд
хаана, ямар нютаг ороние эзэлжэ
хууха дуратайбта, хэлэгты?

Мангалов:

- Зүүн тээгээ Торгийн табан
нарһан хүрэтэр Зэдэ нютагта, мүн
Байгал руу шудхаһан юһэн горхо-
дой хүндынүүдтэ нютагжан хууха
хүсэлтэйбди. (гэжэ хэлээд, Манга-
лов графта хоёрдохыё бэхсээ до-
хино).

Граф Рагузинский:

- Хүсэлыетнай хангахабди.
Тээд нютагуудта эзэн боложо
хуугты. Зүгөөр нэгэ орын сэбэ-
рээр элдэгдэн арһа оллогты, ми-
нни землемернүүд эзэмдэхэ газар,
уһанайтнай карта зуража үгэхэ.

(Яаралтайгаар Мангалов графта
дохёод, арһанда ошоно).

Граф Рагузинский (Иишэ тишиээ
зон соогуур хараашалан):

- Булавин хаанаб! Хаанаб Хорун-
жий Булавин?

Булавин (графай урда ерээжэ, сэр-
гээй ёһоор гудагад гэн мэндэшлээд,
сэхэ байжа):

- Танай үндэр түрэлтэ, Хитадай
этигэмжэтэниие хилэдэнь хүргөөд,
энэл хүрээжэ ерээбэ.

Граф Рагузинский:

- Хоёр гүрэнэй хилэ табиха хэ-
рэгтэ онсо ехэ оролдолго, шэн зо-
риг гарһананайтай түлөө Байгал
шадарай хасагуудай атаманаар та-
ниие томилоод, үнэмшэлгын гра-
мота болон мүнгэн шан баринаб.
Шэнэ уялгаартнай амаршалнаб.
(Булавинай гар барина).

Булавин (сэдхэлээ хүдэлгэн, шэ-
шэргэнэһэн хоолойгоор):

- Хилын түлөө толгойгоороо ха-
рюусахаб, танай үндэр түрэлтэ!

Граф Рагузинский (эльгэ хатан
энежэ):

- Толгойгоо гамна, энэ толгойш-
ни гүрэндэ, буряад арадай амга-
лан байдалда хэрэгтэй. (Байһан
зондо хандажа): - Зай, арад зон!..
Наадагты! Хүхигты! Би ошоожо,
нэгэ зааханшье хаань амархам.
Пайндэрлэгты, булгыетнай амга-
лан байдалай эхилһэнтэй амаршал-
наб!

(Граф Рагузинский столһоо бо-
дожсо, граф Биливинэй, Тобольскын
гарнизоной командир Колычевой
үдэшилгэтэйгөөр гаража ошоно. Ба-
дан Тасха Бодороогий хоёр Булави-
най гарын барин амаршалнад. Арад
зон гар гараа барисалдан, дүхэрилгэн
хүтэрэлдэжэ дуулалдана).

**Үглөөгүүр гараһан нарамнай
Үндын хөөрэн яларна.
Үлшэн дэлхэйн эльгэн дээр
Үнгын туяа сасарна.
Савва Владиславович**

Рагузинский

Сагай байдал шийдхэбэ.
Саанаһаа манжануудай тонохые
Сахижа хилээр болуулба.
Үзүүр үнгын үбһэндэ
Уһа шүүдэр мэлмэлзэнэл,
Үргэн ургасатай талаараа
Үхэр, малнууднай бэлшэнэл.
Хааһан хилтээ харууһалжа,
Хасагууд морёроо гүйдлэнэл.
Хэтэ мүнхэдөө жаргаха
Хуби заяамнай ерөөл.
Буряадхан араднай үнэржэжэ,
Бултадаал амгалан нуухамнай.
Бороотой баян дайдаараа
Бэлшэжэл атаржаг лэ
малууднай.

СҮЛӨӨ САГ - СЭНТЭЙ САГ

РАСПИСАНИЕ ХУРАЛОВ
ИВОЛГИНСКОГО ДАЦАНА

"Начинайте с сегодняшнего дня практику десяти благих деяний незамедлительно".

XII Пандито Хамбо лама Итигэлов.

Молебны проводятся в Иволгинском дацане ежедневно. 8, 15 и 30 дня по лунному календарю проводятся молебны "Отошо", "Ламчог Нинбо" и "Мандал Шива". Каждый понедельник и пятницу проходит обряд по ушедшим "Лного намше".

На 29 день лунного месяца проходит хурал "Арбан Хангал", посвященный десяти Защитникам Учения.

Приглашаем всех желающих принять участие в молебнах.

Авторай фото

«ХАМАР-ДАБААН ДЭЭГҮҮР – ПЕГАС»

Зунай аяама халуун июль нарын эхинд, намжаа сэсэгүүдэй халбарха үедэ Улаан-Үдэ хотын Революцийн талмай дээрэ Буряад Республикын Росси гүрэнэй бүридэлдэ орохоор 350 жэлэй ойн баярта дашарамдуулан, «Пегас над Хамар-Дабаном» гэхэн республикын уран зохёолшодой марафон үнгэрбэ.

Энэ уран зохёолшодой марафон Улаан-Үдэ хотын соёлой захиргаан болон Улаан-Үдэ хотын Исай Калашниковай нэрэмжэтэ номой сан бүридхэбэ. Марафоновой гол зорилгонь хадаа Буряад орон тухайгаа болон арадуудай хани баришаан тухай бэшэдэг уран зохёолшодой бүтээлнүүдые олондо мэдээжэ болгохо. Мүрүсөөн аяар дүрбэн шатаһаа бүридхэн юм. Түрүүшын шатадань аймаг бүхэн март, апрель нарын турша соо өөһэдынгөө уран зохёолшодой холбоон соо кандадуудаа шэлэбэ. Саашадаа номой сангай түбтэ бүридхэн ажа-

лаа тушааба, энэнэ хадаа хоёрдохи шатань болоо. Гурбадахи шатада номой сангай ажалшад суглуулхан шүлэгүүдээ бүридхэжэ, «Пегас над Хамар-Дабаном» гэхэн суглуулбари толилоо юм. Пүүлшын шатада арбан аймагууд болон Улаан-Үдэ хотын түлөөлэгшэд хабаадаа. Зохёолшод тайзан дээрэ аймагайнгаа уран зохёолшодойнгоо холбооной презентаци хэжэ, шүлэгүүдээ суглархан зондо уншаба. Эндэ ганса мэдээжэ уран зохёолшод бэшэ, мүн баһа ургажа ябаа залуу үетэн хабаадаа.

Марафоновой эхиндэ Улаан-Үдэ хотын соёлой управлениин дарга И.В.Ковалева баярай үгэ хэлэжэ, аймаг бүхэндэ уран шүлэгүүдэй суглуулбари барюулба. Саашадаа Росийн Уран зохёолшодой холбооной гэшүүд В.П.Алагуева, Т.П.Григорьева, Е.М.Бильтрикова, В.Ч.Дугарова, Л.Ш.Нимбуева гэгшэд шүлэгүүдээ уншажа, хайхан үгэнүүдые хэлэбэ. Тиихэдэ Азер-

байджанай соёлой түб «Яллы» гэхэн хатарая хатарба, «Оранжевый кот» гэхэн хотын соёлой гитарна дуунай бүлэг хэдэн дуу дуулажа, зоние баярлуулба. Стасов Владимир Красноярск хотоһоо Ольга Рагозинатай дуэт болон хүгжэм гүйсэдхөө. Кабанскын аймагай уран зохёолшодой холбоон номой санда CD-дискнүүдые болон номуудые бэлэглэбэ. Марафоновой дүүрэхэдэ, талмайда суглархан зон булта гар гараа хамтаруулжа, буряад арадай ёхор наада хатарба.

Энэ «Пегас над Хамар-Дабаном» гэхэн суглуулбари шэнжэлэгшэд О.Б.Бадмаева, С.С.Имехелова, А.К.Паликова, Л.Ц.Халхарова гэгшэд болоно юм. Эдэ шүүмжэлэгшэдэй хэһэн ажалайнь түлөө урма зоригые хүргэжэ, эбтэй эгтэй, золтой жаргалтай нуухыень хүсэхэ байнаб гэжэ номой сангай эрхилэгшэ Р.Ц.Цыбенкова хэлэнэ.

Оюун ЭЛШЭТЭМЭ.

СОГЧЕН ДУГАН

Чт. 14 июля (14) - Табан Харюулга. Начало в 9:00.

Пт. 15 июля (15) - Ламчиг Нинбо. Начало в 9:00.

Пт. 15 июля (15) - Дэважэн. Начало в 13:00.

Сб. 16 июля (16) - Сагаан Үбгэн (за домашний скот). Начало в 9:00.

Вс. 17 июля (17) - Сундый. Начало в 9:00.

Пн. 18 июля (18) - нуга намши (за ушедших). Начало в 9:00.

Вт. 19 июля (19) - Амгалан байдалай түлөө. Начало в 9:00.

Ср. 20 июля (20) - Банзарагша (для детей). Начало в 9:00.

Чт. 21 июля (21) - Бэрийн заһал (для молодоженов). Начало в 9:00.

Пт. 22 июля (22) - нуга намши (за ушедших). Начало в 9:00.

Сб. 23 июля (23) - Алтан гэрэл. Начало в 9:00.

Сб. 23 июля (23) - Лусад (почитание хозяйна воды). Начало в 11:00.

Вс. 24 июля (24) - Цэдо (за долголетие). Начало в 9:00.

Вс. 24 июля (24) - Намсарай (за финансовое благополучие). Начало в 9:00.

САХЮУСАН СҮМЭ

Ежедневно с 8:00 в Сахюусан дугане проводится служба "Балдан Лхамо ба Жамсаран Сахюусан".

24 июля - Намсарай (финансовое благополучие). Начало в 11:00.

ЖУД ДУГАН

Ежедневно проводятся службы: «Ямандага». Начало в 9:00.

«Табан харюулга» (Сагаан Шүхэртэй, Хамчу Нагво, Дорже Намжом, Шераб Нимбу, Ногоон ба Сагаан Дара Эхэ) на бурятском языке. Начало в 14:00.

15 июля - Сандуйва Жажуд. Начало в 9:00.

17 июля - Ямандага, Лхамо сахюусан. Начало в 9:00.

19 июля - Алтан гэрэл. Начало в 9:00 и 14:00.

20 июля - Дэмчог идам. Начало в 9:00.

20 июля - Цэдо (за долголетие). Начало в 14:00.

22 июля - Сандуйва Жажуд. Начало в 9:00.

24 июля - Ямандага, Намсарай сахюусан. Начало в 9:00.

ГУНРИГ ДУГАН

Ежедневно проводится служба "Гунриг хурал". Начало в 10:30. (в Дара Эхын Сүмэ).

Гунригай ного намши – служба за ушедших. Основной целью её проведения является помощь ушедшему в достижении чистых измерений Будд или же обретение им благоприятного рождения.

ЧОЙРА ДУГАН

Ежедневно проводится служба, посвященная Защитникам Учения - Гомбо и Гонгор Сахюусанам. Начало в 9:00.

С понедельника по субботу проводится хурал на бурятском языке:

"Табан харюулга" (Сагаан Шүхэртэй, Хамчу нагбо, Доржо Намжом, Шэрнин, Ногоон ба Сагаан Дари Эхэ). Начало в 14:00.

Можно заказывать обряды: "Шэрнин Дуйдод", "Мандал Шива".

МААНИИН ДУГАН

Ежедневно Доржо Жодбо, Санжад Монлам. Начало в 11:00.

14 июля - Ритуал подношения 108 Зула. Начало в 19:00.

15 июля - Нюнэй хурал (Арьяа Баалын маани). Начало в 9:00.

16 июля - Нюнэй хурал (Арьяа Баалын маани). Начало в 5:00.

16 июля - Табан харюулга (Сагаан Шүхэртэй, Хамчу нагбо, Доржо Намжом, Шэрнин, Ногоон ба Сагаан Дари Эхэ). Начало в 14:00.

17 июля - Алтан Гэрэл. Начало в 14:00.

18 июля - Юрөөл. Начало в 14:00.

19 июля - Юрөөл. Начало в 14:00.

20 июля - Сунды (собрание сутр). Начало в 14:00.

21 июля - Сунды (собрание сутр). Начало в 14:00.

22 июля - Зургаан юрөөл. Начало в 14:00.

23 июля - Цэдо, Зүгдэр Намжалма, Сагаан Дара Эхэ (за долголетие). Начало в 14:00.

24 июля - Алтан Гэрэл. Начало в 14:00.

Ежемесячно в Мааниин дугане Иволгинского дацана проводится ретрит Арьяа Баалын маани (Нюнэй хурал).

ЭТИГЭЛЭЙ ХАМБЫН ОРДОН

Ежедневно проводится "Шалши Сахюусан". Начало в 8:00.

ДАРА ЭХЫН СҮМЭ

Ежедневно проводится служба "21 Дари Эхэ". Начало в 9:00.

Телефон горячей линии:
8-800-100-3-108.

по номинации «Будамшуу» /2005 г./, дипломант республиканского конкурса газеты «Молодежь Бурятии» по журналистике /2007 г./ и т. д.

Со школьной скамьи Норбо увлекся народными танцами. Являлся солистом ансамбля детского танца «Ая-ганга». После окончания средней и при выборе профессии любовь к хореографии взяла вверх. Так он стал студентом факультета хореографии ВСГАКИ. Учится на 3-м курсе. И не расстается с ручкой, продолжает писать. Надо отметить, Нимаев успел отслужить в течение года в рядах армии /г. Чита, танковые войска. 2010 г./.

Пожелаем нашему земляку Норбо Нимаеву большого полета в творчестве, его творения - стихи, придет время, будут славить таежный и озерный край, родную Бурятию.

Мы в это верим. У Норбо - все впереди.

У НОРБО - ВСЕ ВПЕРЕДИ

Кажется, как – будто бы ещё вчера Норбо Нимаев, учась в школе, присылал нам в редакцию газеты «Ярууна» стихи. После небольших поправок они публиковались. От стихотворения к стихотворению его перо крепло. Со временем стал печататься и в республиканских газетах.

Н.Нимаев удостоен литературной премии редакции газеты «Ярууна» в поэтическом конкурсе «Кругом Россия - родной край» /2004 г./, занял 2-е место в конкурсе, посвященном 80-летию со дня образования Еравнинского района /2007 г./, является дипломантом Республиканского конкурса «Чудесный клад Бурятии» /2005г./, лауреат-автор престижного Республиканского конкурса «Лучшие люди Бурятии» по

по номинации «Будамшуу» /2005 г./, дипломант республиканского конкурса газеты «Молодежь Бурятии» по журналистике /2007 г./ и т. д.

Со школьной скамьи Норбо увлекся народными танцами. Являлся солистом ансамбля детского танца «Ая-ганга». После окончания средней и при выборе профессии любовь к хореографии взяла вверх. Так он стал студентом факультета хореографии ВСГАКИ. Учится на 3-м курсе. И не расстается с ручкой, продолжает писать. Надо отметить, Нимаев успел отслужить в течение года в рядах армии /г. Чита, танковые войска. 2010 г./.

Пожелаем нашему земляку Норбо Нимаеву большого полета в творчестве, его творения - стихи, придет время, будут славить таежный и озерный край, родную Бурятию.

Мы в это верим. У Норбо - все впереди.

Литобъединение «Булаг» (Еравна).

Я ШАГАЮ ПО АРБАТУ

Жизнь! Родником бессмертья
детям будь,

Звени и пой, жизнь,
без конца и края!
Галина Раднаева,
народная поэтесса/.

Великолепен наш Арбат,
Хорошеет день за днем,
У каждого в сердце он -
Краса и гордость горожан.
Арбат наш - зеленый оазис,
Часть суетной жизни городской,
Иду, наслаждаюсь воздухом
благоухающим,

И вот фонтан радует каскадами воды,
И скамеечки, и фонари как горят
Ночами, образуя гирлянду огней.
Как мило здесь все вокруг!
Все ново. Как это здорово!
Так и веет гостеприимством,
Радушием и дружелюбием.
И вновь, и вновь сказочный
мир Арбата
Так и манит к себе, в душе моей
светло!

Иду я не спеша по Арбату своему,
Среди встречаемых, озорных
сверстниц,

Ловлю их любовный взгляд.
Арбат пешеходная - сама история,
Нет конца восхищению моему:
С удовольствием позирую на фоне
Красивых зданий высоких,
Любуюсь творениями создателей
Этих шедевров прекрасных.
Вот и дом - музей истории города -
Свидетель бурных событий
ушедшего века.

Стены дома Голдобина,
гостеприимного хозяина,
Повествуют встречу высокого гостя,
Наследника царского престола.
И Триумфальная арка с видом
на Арбат,
Как эхо быстротечного времени:
Цесаревич Николай встречен,
когда был
Проездом по Эгитуйской долине,
Воспетой мною с гордостью
на сердце!
Было время, как мой дед Санжи,

Мастер слова, возвращался домой
После очередного дежурства,
Выпуска газеты «Үнэн»,
Шагал и любовался вечерним

городом,
Сколько интересных тем и набросок
Дарил ему тогда Арбат, будущий!
Счастлив я, показалось мне,
Будто прошагав я с дедом,
Переворачивая страницу истории.
Арбат наш - самое веселое место,
Жизнь здесь не просто кипит,
А, бурлит! Да еще как!
Идут, идут люди... поток людской,
Юность и красота слились воедино!
Это они, полные сил,
Энергий и оптимизма,
Устремленные жаждой жизни,
Открытый огромный мир душе и взору.
Шагаю я по Арбату своему,
Окрыленный мечтою в будущее!
Я молод! Судьбою не играю!
Лечу вперед во временном потоке!
Норбо НИМАЕВ,
студент ВСГАКИ.
Апрель, 2011 год.

ХҮҮП ЖАРАНАЙ СЭЛЭЭГШАН ТУУЛАЙ ЖЭЛ

ЗУНАЙ ҺҮҮЛШЫН
ХҮХЭГШЭН ХОНИН ҺАРА

Буряад литэ	18 Д	19	20	21	22	23	24
Европын литэ	18	19	20	21	22	23	24
Гараг	ДАБАА	МЯГМАР	ҺАГБА	ПҮРБЭ	БААСАН	БИМБА	НИМА
Нэрэ	ҺАРА	МАРС	МЕРКУРИ	ЮПИТЕР	СОЛБОН	САТУРН	НАРАН
Үдэр	ПОНЕД.	ВТОРНИК	СРЕДА	ЧЕТВЕРГ	ПЯТНИЦА	СУББОТО	ВОСКР.
Үнгэ	хүхэ	хүхэгшэн	улаан	улаагшан	шара	шарагшан	сагаан
Үдэр	Нохой	Гахай	Хулгана	Үхэр	Бар	Туулай	Луу
Мэнгэ	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан
Һуудал	түмэр	огторгой	уһан	уула	модон	хиш	гал

Гарагай 2-то зунай һуулшын хүхэгшэн Хонин нарын июлиин 18 (хуушанай 18).

Хүхэ Нохой, 6 сагаан мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Дашиниматай (амгалан байдалай, зол жаргалай) үдэр.

Бурханда зальбарха, лусууд ба тэнгэри тахиха, дасан хинд бодхохо, хэшэг даллага абхуулха, сан табиха, эм найруулха, хүрэнгэ эһээхэ, гэр байшан бариха, замда мур гаргаха, бэри буулгаха, хурим хэхэ, хэлсээнэй ажалшаниие абаха, урлаха үйлэдэ һуралсаха, ном заалгаха, буянай үйлэ үйлэдэхэ, угаал хэхэ, модо отолхо, тангариг үгэхэ, нүүдэлдэ хайн. Эхилжэ ном соносохо, холын замда ябаха, шэнэ дэгэл үмдэхэ, эд, юумэ үгэхэ, шарил шатааха, хүүгэдые хүлдэ оруулха, газаашань ябуулха, сэргэ хүдэлгэхэ, бузар буртагые зайсуулхада муу.

Хүнэй үһэ абабал, эд зөөри, үхэр мал гарзалха.

Гарагай 3-да июлиин 19 (хуушанай 19).
Хүхэгшэн Гахай, 5 шара мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр.

Дасан дуган һэргээхэ, арамнайлха, лама хубараг болохо, огторгойн үүдэ сахиха, гүрэм заһал хүүлэхэ, ехэ хүнтэй уулзаха, буянай үйлэ бүтээхэ, ном номлохо, замда ябаха, худалдаа хэхэ, шэнэ ноёниие табиха, дайсаниие дараха үйлэнүүдтэ хайн. Эм найруулха, модо отолхо, худаг малтаха, бэри буулгаха, хурим хэхэ, мал худалдаха, газар хахалха, нохой абаха, наймаа хэхэ, үбшэн эмнэжэ эхилхэ, дасан дуганай һуури табиха, гэр бүрихэ, нүүдэл хэхэ сээртэй.

Хүнэй үһэ абаа наа, хайн нүхэртэй ханилха.

Гарагай 4-дэ июлиин 20 (хуушанай 20).
Улаан Хулгана, 4 ногоон мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, бурхан, 8 лусууд тахиха, тахилда үгэлыгэ үгэхэ, харюулга хэхэ, ханаха, эм найруулха, түмэрөөр урлаха, бэшэг зурхай зураха, ураг садан болохо, худалдаа хэхэ, өөрын амидаралда ашатай ажал хэхэ, шэнэ барилга ашаглалгада оруулха, гэрлэхэдэ хайн. Ехэ гол гаталха, загаһа бариха, тангариг үгэхэ, хүүргэ бариха, һубаг татаха, үзэл үзэхэ, мори урилдуулха, нохой тэжээхэ, хүүгэдые үргэжэ абаха, лама болохо, ном соносохо, газаашань үгэхэ, хүрэнгэ эһээхэдэ харша.

Хүнэй үһэ абабал, үлсэхэлэн хоохон байдал оршохо.

Гарагай 5-да июлиин 21 (хуушанай 21).
Улаагшан Үхэр, 3 хүхэ мэнгын, уулада һуудалтай үдэр.

Бурхан, лусууд тахиха, бэшэг зурхай зураха, санаар

олгохо, дасан шүтээн бодхохо, «Чавдор», «Уһан балин», «Лудор», «Лусын балин» үргэхэ, номын үүдэндэ орохо, Очирпүрэвийн харюулга хэхэ, эрдэмдэ һураха, ном соносохо, номлохо, хэблэхэ, замда ябаха, номын хурал байгуулха, эм найруулха, залаха, модо тариха, бэри буулгаха, түрэхэ буянай үйлэ бүтээхэ, худалдаа хэхэ, үхэр, мори хургахада хайн. Газар һэндэхэ, харюулга хэхэ, модо отолхо, һубаг татаха, урлан бүтээхэ, дархалха, эрдэм ухаанда һуралсаха, сэргэ хүдэлгэхые тэбшэгты.

Хүнэй үһэ абаа наа, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 6-да июлиин 22 (хуушанай 22).
Шара Бар, 2 хара мэнгын, модондо һуудалтай үдэр.
Хутагын хурса үдэр. «Баасаннамду» үдэр.

Бурхан, тэнгэри тахиха, бурхан шүтээн, орон гэрээ арамнайлха, зурхай зураха, лама болохо, эм найруулха, эрдэмдэ һураха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, бэри буулгаха, тоосоо хэхэ, үзэл үзэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, урлаха ухаанда һуралсаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, модо тариха, һэеы гэр табихада хайн. Модо отолхо, тангариг үгэхэ, замда гараха, түрэл садан бололсохо, ном эхилэн заалгаха, эд хүрэнгэ зээлээр үгэхэ, нэхэхэ, нүүдэл хэхые хориглоно.

Хүнэй үһэ абабал, эдэг хоол, ундан элбэгжэхэ.

Гарагай 7-до июлиин 23 (хуушанай 23).
Шарагшан Туулай, 1 сагаан мэнгын, хиндэ һуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда, лусуудта зальбарха, тахиха, тарни уншаха, арамнай хэхэ, угаал хэхэ, наһанай буян бүтээхэ, эд, мал абаха, худаг малтаха, модо һуулгаха, ехэ хүндэ бараалхаха, ном заалгаха, замда гараха, харюулга хэхэ, һогтуу галзууе номгодхоходо хайн. Нялхые хүлдэ оруулха, газаашань ябуулха, мал худалдаха, түрэл садан бололсохо, газар хахалха, байшан эхилэн бариха, һубаг татаха, сэргэ хүдэлгэхэ, бэри буулгажа, хүрыгэ оруулжа болохогүй.

Хүнэй үһэ абаа наа, эд бараан, эдэг хоол, ундан олдохо.

Гарагай 1-дэ июлиин 24 (хуушанай 24).
Сагаан Луу, 9 улаан мэнгын, галда һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, хэшэг даллага абхуулха, лама болохо, дасан шүтээн бодхохо, эрдэм номдо хургаха, эм найруулха, буянай үйлэ бүтээхэ, мал адууһа хургаха, ехэ хүндэ бараалхаха, тоосоо хэхэ, үзэл үзэхэ, замда гараха, анда нүхэд бололсохо, түмэрөөр урлаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэдэ хайн. Арамнай хэхэ, онгосо, hala, модон тээрмэ урлаха, хүүргэ бариха, ханаха, төөнөхэ, газар малтаха, гэрэй һуури табиха, шэнэ гэр бариха, хүн, мал һамнаха, бэри буулгаха үйлэнүүд тохиромжогүй.

Хүнэй үһэ абабал, үбшэн, хамшаг хүрэхэ.

Буряад арадай ёһо заншал

Басаа Валера

ШАГАЙ НААДАН

Ажабайдал,
Ажалша зоной жаргал.
Ажаһуудал,
Амгалан тайбанай хүсэл.
Ажамидарал,
Арад түмэнэй найдал.

Холын бэлшээридэ тарахадаа,
Хотон боложо хамтархадаа,
Үбэлэй хүйтэн хаһада,
Нажарай дулаан сагта,
Сэмүүн жэлнүүдтэ гажараагүй,
Сагаалха бараалхаяа алдаагүй
Сагаан эдэстэй зоноймной,
Сагаан сэдхэлтэй арадаймнай
Элдэб олон заншалнууд,
Элинсэгэймнэй нааданууд
Эдир үетэндэ хүртөөгүй,
Эдэнэй хэрэгсэл болоогүй.

Нэгэшые юумэн дэлхэйдэ
Нэгэ хэмээрээ байдаггүй,
Түргэн сагай гүйдэлдэ
Түүхэ болоод лэ бусдаггүй.

* * *

Багашуулайшые,
залуушуулайшые,
наһатайшые зоной дуратай,
Бага үхибүүдые
хүмүүжүүлгэдэ үүргэтэй,
Бэе махабадайн ургахада туһатай,
Бодолоо гүйлгэжэ,
сэдхэлээ ханахын жэшээтэй,
Баггүй хонин
шагай нааданууд байлтай.

Угаймнай хүхюун эдэ нааданууд
Урданай зоной
бүгэдын шунал гэгдэһэн.
Тугал туулмаг соо
хадагалаатай шагайнууд
Тон олон үеые дамжажа ерэхэн.

Хэды холын сагта
хулинсагай ажаһууһан,
Хэзээ нэгэтэ тэдэнэй
суглуулхадажа эхилһэн,
Хэдэн үнгын будаг шэрэтэй,
Хара хүриншые,
хүрин улааншые зүһэтэй,

Алтан шарашье,
шэлдэн хүхэшые шанартай,
Абахада хүнгэншые,
харахада хүндэшые шэнжэтэй,
Үни удаан наадаһанһаа
боложо элэшэһэн
Үнин галабай шагайнууд
айл бүхэндэ байһан.

Наадаа хэн гүт, үхибүүд,
Налайгаа хэн гүт, наһатайшуул,
Шагай, баабхай
нааданхайнуудые барижа,
«Шагай шүүрэлгые»,
«шагай харбалгые» туршажа?

Малшадай үхибүүдэй «унаһан»,
«Морид» болгоожо урилдуулһан,
«Хорин модондо» һубарюулһан,
Хурдан шагайнуудые найшаамаар.

«Хонхо», «бүхын» нигалалдаан,
«Хоёр лама- хорин шүдхэрэй»
туласалдаан,
«Хонгордоолгын» абасалдаан,
«Хумпараагай» алдалсаан,
Шагайн таабари таасалгаан-
Шадамар бэрхынэ найшаамаар.

Далан найман шагайгаар
Далайн «мэлхэйе» бүтээжэ,
Зургаан шагайн хаясаар,
«Бүхэ» шагайн унасаар
Задалан абадаг хэн
тэрэниие хуражаа.
Үшөө «тэмээн» бууха,
«Үхэр» заатагүй байха -
Үргэн тэмсэлынь найшаамаар.

Шагай нааданай заримые
Шадал соогоо үзөөбди,
Үндэһэтэнэйнгөө һонорые,
Үнэлэн мэдэжэ гайхаабди.

Үбэл зунай нааданууд
Үшөө олон байһан даа.
Элинсэгэймнай зохёолнууд,
Элэһэн сагай үлэгдэлнүүд
Эрьелтэгүй холодоно гү,
Бусалтагүй ошоно гү?

Монгол графика «Алтан шагай».

Учредители: Президент, Народный Хурал, Правительство Республики Бурятия

Ген.директор-гл. редактор - Э.Д.ДАГБАЕВ
За редактора - Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА

Редакционная коллегия:
И.М.Егоров, Б.Г.Бальжиров, П.Л.Носков, М.В. Калашников, И.В.Смоляк (Правительство РБ), А.С. Коренев, Ц.Б.Батуев, В.Р.Булдаев, Ц.Э.Доржиев (Народный Хурал РБ), Т.В.Самбялова (зам.ген.директора-гл.редактора), Г.Х.Дашеева (редактор), С.Б.Байминова (ответсекретарь), Н.Д.Бадмаринчинов, Л.В.Очирова, А.А. Фадеева, В.Г.Гомбоева, Б.В.Балданов, В.Д.Дамдинова.

АДРЕС:
670000, г. Улан-Удэ,
ул. Каландаришвили, 23.
ГУП «Издательский дом
«Буряад үнэн».
Учредитель -
Правительство
Республики Бурятия

Подписной индекс 73877
Газета зарегистрирована ФГУ
«Восточно-Сибирское
межрегиональное
территориальное
управление».
Регистрационный №50079
e-mail: unen@mail.ru

Газета набрана и сверстана в компьютерном центре Издательского дома «Буряад үнэн». Отпечатано с готовых диалозитивов в ОАО «Республиканская типография» тиражом 4500 экз. Объем 7 п.л. Заказ №1066. 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 13. Подписана в печать 24.02.2011 в 17.00. Общий тираж изданий ИД «Буряад үнэн» - 18000 экз. Цена свободная.

ТЕЛЕФОНЫ: 21-54-54 - приемная, 21-68-08 - первый замгендиректора, 21-64-36 - редактор, 21-60-21 - замредактора, 21-60-21 - ответсекретарь, секретариат, 21-66-76 - компьютерный центр, 21-54-93 - отдел культуры и истории, 21-54-93 - отдел молодежи, 21-23-67 - бухгалтерия, 21-54-93- отдел социальных проблем, 21-63-86 - отдел экономики и политики, 21-55-97 - издательский отдел, 21-54-93 - редакция журнала «Одон», 21-50-52 –подписка и распространение.

Редакция принимает печатные рукописи. Рукописи и фото не рецензируются и не возвращаются. Автор несет ответственность за представленные материалы. За содержание объявлений редакция ответственности не несет. Все справки у рекламодателя.

* Материалы на платной основе.
ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ - каб. 1, 13 (1 этаж),
Тел.: 21-62-62, тел./факс: 21-54-54

Шүлэгүүд - багашуулда

Эрдэни ДУГАРОВ

ҮРЭЛ
ЮРӨӨЛНҮҮД

Аха эгэшэ зондоо
Та гэжэ хандахадаа,
Арадайнгаа ёһо заншал
Сахижа ябана гээшэлши.

Эхэ эсэгынгээ үрээлээр,
Энхэ тоонтынгоо үргэмжөөр
Бүдүүн боложо хүдэржөөрэй,
Хүмүүн боложо тодорой!

Аба эжидээ
ходоодо туһатай,
Ажал хэрэгтээ хэдыдээш
дуратай,
Аза талаантай,
абьяастай ябаарай,
Аша габыятай,
алдартай болоорой!

Бүдүүн зоной урдаһаа
Бодолгүйгөөр
бү дуугараарай!
Баһа тэдэнэй үгэ хүүртэ
Бололгүйгөөр
бү оролсоорой!

ЖОРОО
ХЭЛҮҮРНҮҮД

Ой-ой-ой -
Ой ошонхой,
Ан-ан-ан -
Ангуушан
Ан агнаһан.

Хаб-яб
Хаамжа хаагдаа.
Паб-һоб
Нохой хусаа.
Үү-үү-үү -
Үүдэн тайлдаа.
Жа-жа-жа -
Жана байгаа.

Уй-уй-уй -
Уйлхай уйлаа.
Уй-уй-уй-
Уйлаан хуйлаа.

Бүм-бүм-бүм -
Бүмбэгэ
Мон-мон-мон -
Монсогор.

Үү-үү-үү-
Үүдээр,үү,
До-до-до -
Доржо ороо.

Үүхи үүлэн
Зүүлэн дүүлин,
Нүү нүүһээр,
Пүүлэй һүүлдэ
Пүнэн хүнөө.

Сэ-сэ-сэ -
Сэсэг сэсэглээ.
Сэ-сэ-сэ -
Сэсэг басаган
Сэ-сэ-сэ-
Сэсэгыг ургуулһан.

ҮБГЭН БААБАЙН
БЭЛЭГ

Түгдэм хүбүүнэй
Түрэнэн үдэртэ
Түрэл гаралын,

Дүтын нүхэдын
Элдэб бэлэг бариба,
Эльгэлэн үрээбэ.
Үбгэн баабайн гансал
Үгэ дуугүйхэн һууба.
Ашынгаа хүлээн харахада,
Абаха бэлэг хараашалхада,
Үбгэн абань гарнуудыень
Үбсүүн дээрээ асаржа,
Үнэсэн энхэржэ хэлэбэ:
"Бэстэ ашамни шамдаа
Бэлэг болгон үгэнэб даа
Түрэнэн тоонто нютагаа,
Таряа, малаар баяжуулна
бээш;
Хүхэ үндэр тэнгэриесэ, -
Хүсэлэй оройдо хүрэнэ
бээш;
Үшөө энэхэн таалалгаяа, -
Гарбалаа сахижа ябана
бээш!»

Эрхэхэн бэшэ,
Бэрхэхэн хүүгэд
Эрдэм номдо һуража,
Эрхим боложо ябыт даа!

ТААБАРИНУУД

Стол дээрэм, урдам
Саб сагаан дүрбэлжэн.
Фломастераа абаад,
Футболистые зурахам.

Гартаа тэрэнээ баряад лэ,
Амандаа тэрэнээ
абаашаад лэ,
Эдэлхэдэм туһатай даа,
Удхахадам тааруу даа.

Моро монсогорхон
Монсогсоон.
Мухаридаг хүрэдэгхэн
Монсогсоон.
Наадахада зохидхон
Монсогсоон.

Урдам уурал бааяна,
Үнэрын угаа амтатай.

Уралаа шомбойлгон үлээнбэ,
Үлдэнэн гэдһээс садхаанаб.

Таабариин тайлбаринууд:
Саарһан, халбага, бүмбэгэ,
шүлэн.

НАЙН ҮГЭНҮҮД

Найн үгэнүүдые ходоодо
Хэлэжэ ябаха найн лэ!
Үглөөгүүр бодоходоо:
"Найн нойрсобо гүт?"
Унтахын урдахана:
"Найн унтаарайгты", али
"Найхан зүүдэ манаарайгты"
Хүнтэй ушархадаа:
"Найн байна гүт?" Али
"Мэндээ! Амар мэндээ!"
Хүниие үдэшэхэдөө:
"Найн ябаарайгты", али
"Харгытнай найхан байг!" -

"Сагаан эдеэн дэлгэрэг!"
Хүйтэнэй үедэ ушарбал:
"Хүйтэн бэшэ гү?"
Халуун үдэр золгобол:
"Халуун бэшэ гү?"
Үрээл тогтооходоо:
"Үрээл болтогой!"
Баяр хүргэхэдөө:
"Баярлааб.

Найн бэлэйт!"
Хүнтэй хахасахадаа:
"Баяртай!
Уулзатараа!" -
Гэхэ мэтэ хэлэһэн,
хүсэһэн,
Хэлэжэл, хэлсэжэл
баймаар
Найн үгэнүүд яһан
олон бэ даа!
Найн үгэнүүдые
Хэлэжэл ябанаб даа.

БОЛО НОН НОО
АМА ХҮРЭДЭГ

Айлда оробол,
Ашыень хүндэлжэ,
Яаражашье ябаа хаа,
Ямба хүндыень даажа,
Амар мэндыень хэлсэжэ,
Аяга сайгынь амасажа,
Эдэс бэлдэжэ байгаа хаань,
Эдэһнэнь ама хүрэгжэ,
Панаа сэдхэлын дүүргэжэ,
Найн сэнтэй үгэ хэлэжэ,
Гараха ёһон байхал -
Арадай найхан заншал!
"Болоһонһоо ама хүрэдэг,
Бууралһаа үгэ дууладаг.» -
Гэһэн арадай үгы баабайм
Гэршэ болгон хэлэжэ үгөөл.

ОНЬ НОН ҮГЭНҮҮДЭЙ
УДХААР

Айжа ябахада,
Аминда харша гэдэгтэл,
Ойдо ябахадаа,
Орбонһоо айжа тэрьедэбэ.
Тала гаража,
Табжархай табихадаа,
Бүдүүн үбһөнһөө
Бүдэрэн торожо унашаба.

Сошоһон хүн
Сохоһоош айха гэдэгтэл,
Соохор мэдээндээ
Собхорон бодоходоо,
Пүүдэрээ хараад,
Пүхээс далайба...

ДУУГАРАМГАЙДАА
ЯАЛТАЙБ

Аниргүй байха
Аргам үгы даа.
Шадаал хаа дуугараад лэ,
Шашанаш гэжэ
зэмэлүүлнэб.
"Хамар доро
Хахархай аман байнал гэжэ
Хайша хэрэг бү дуугара,
Элдэб эсээр
Энэ тэрье бү хэлэ,
Бэлин шэбшэг
Хэлэн дээрээ бү няа,
Олон табые
Ором оосогүйгөөр
бү шаша!

Аманай алдуугаар
Ашатын буянаа
Алдажа болохош,
Наһандаа зобохош,
Наашагүй ябахаш," -
Гэжэ Хүгшэн эжым
Гэмэрдэг гээшэл ходо.
Аниргүй байхал нэм,
Аргам теэд үгыл даа.
Амая үдөөд, шэдээд,
Аниргүй һуухам гү даа?..

Хүндэтэ униагшад, таанадай анхаралда бодото ажсабайдалда үзэгдэһэн энээдэтэй ушарнуудые дурадханабди. Доро үгтэһэн хөөрөөнүүд, «эбдэрхэй телефоной» дамжуулдагтал, нэгэ бага хубилаашье наа, гол удхала алдаагүй байха. Эльгэ хатама ушарнуудтай байралдаа наа, тэдэн тухайгаа бэшээсэ, редакцидамнай эльгээхыетнай гуйнабди.

НОГТУУШУУЛАЙ
ШҮТӨӨН

Энэ ушар нёдондо сагаалганай үедэ болоһон юм. Байза, Сагаа харын гурбадахи үдэр байһан хаш. Үдэшин боро хараанаар нэгэ айлда нилээд ама халамгай хүн тэмтэрэн ороод: «Са... Са-гаал... ган-ган...» - гэжэ үгсэ холбожо ядан, халхинда найгалзаһан бургаһандал, урагша-хойшоо гунхалзажа байба. Эзэн эхэнэр «яһаншье хашартай юм даа, дууһахаяа болиһон архиншад гээшэб» гэжэ ханаашье наа, ёһо заншалаа эбдэнгүй, айлшанаа дээрэ гаража һуухыень уряд, столлоо түхээржэ эхилбэ.

«Энэ ногтууда архи аягалхаар бэшэ. Өөрөө өөрыгөө таныхаа болиторгоо хатуу хараяа хүнтэрүүлэнхэй. Зуураа хүлөөрөө абталдаад унаа наа, ямар аюултай гээшэб. Рюмхэ соонь уһа хээд үгүүжэм саашаа. Юушье ууһанаа ойлгохогүй хэбэртэй», - гэжэ аман дороо гэмэрэн, халуухан сайгаа аягалжа байгараа, нүгөө таһалга сооһоо айлшанайнгаа «ом-маани» гэхье дуулажархиба. «Үгы, энэмни хэндээ мүргэшоо юм, манайда бурхан үгы нэмнай», - гэжэ гайхаад, эхэнэрэй ошожо харан гэхэнь, тэрэнь стенкын таг дээрэ табяатай үбгэнэйн дүр зурагта наманшалан дохинхой юм, ехэл оролдосотойгоор маани гэзые уншажа байгаа...

Үглөөдэрын эзэн эхэнэр баһал балгаша дуратайхан үбгээс гасаалжа: «Үү, тамнай гайтайлта, нютагаймнай ногтуушуулай шүтөөн болоболта! Тэдэнтэй Сагаалган бүхэндэ тандаа мүргэжэ байха гү?» - гэжэ асуугаа нэн.

НАЖААБА

Үргэн Бурядаймнай нэгэ нютагта олиггүйгөөр бэе бээс нажааха дуратай зон ажаһуудаг юм. Жэшээнь, хэн нэгэнэйнгээ хүнгэн машина абахада, бэшэниинь шадха бирахаараа баһал түмэр хүлэгтэ һуушаха;

спутникова тарелкэ тодхоходонь, хэдэн гэрэй оройнууд дээрэ, бороогой һүүлээр ургаһан мөөгөнүүд шэнги, тон тиимэхэн түхээрлэгнүүд би болохохо; гурбан зуун хүнэй түрэ найрай наярбал, нютагаархидай нэгэн, би юугээрээ дутаабиб гэхэндэл, үри зээлидэ орожо байгаад, үхи хүүгэдэйнгээ гэрлэлгын баярта гурбан зуун табин хүниие урижа, бээс зобоожорхихо; хэнэйб даа үхибүүн хари гүрэн хурахаяа ошобо гэжэ дуулаа наа, һүүлшынгээ мал тоншоожошье наань, хүүгэдээ хойноһоонь эльгээхэ...

Тээд нютагай зон бэе бээһээ эдэ мэтэ найн жэшээнүүдые абахынгаа хажуугаар заримдаа найргүйшье ашануудаа нажаажархидог байна. Тус ушарай хээсэ болоһые лаб хэлэжэ шадахагүйб. Таахада, зунайла саг байгаа ёһотой. Нэгэ эр хүн толгойгоо заһахынгаа тула хамганайнгаа «түрмэһөө» тэрьедэхэ гэхэдэ, гутал хубсаһаа олобогүй. «Зай яахаб, мүрын ганса. Талаан болоходоо, магазимнай гэрһэм холо бэшэ. Гүйдэлөөрөө ошоод ерэхэдэ, яашаха юм», - гэжэ тэрэ мангартай толгойдоо бодожо болоо. Юрэдөө, үнөөхимнай үдэр дунда дотор хубсаһараа хоройнгоо газар гараад, магазин руу дүүлхэ гэжэ байгараа, хамгандаа баригдаа гэхэ. Саашаа юунэй болоһые тухайлна ёһотойт. Тиимэ, зүб даа, удангүй энэ нютагай хэдэн эршүүл баһал дотор хубсаһараа газаргуур гүйгөөд абаа. Хэн нэгэнэй бүри салдагаар ябаа наа, «баатаршалгыень» нажааха зүрхэтэйшүүл олдохо аа гү?

НҮРӨӨТЭЙ
АВТООТВЕТЧИК

Сотово телефоной наа дэлгэржэ байһан үе. Хүдөө нютагай нэгэ эхэнэр үхибүүдэйнгээ бэлгэлэһэн шэб шэнэхэн телефоноор ишэ-тиишэнь хэрэгтэ-хэрэгүүдэ хонходожо, мүнгэнэй дайсан болобо. Хүүгэдэнь эхынгээ

телефондо түхэригүүдые хэжэ хашархадаа, мүнгэнэйнгөө хэмжээ мэдэжэ байхын тула, дараха кнопкконуудыень заажа үгөө нэн хаш. Тиин тэрэмнай үдэшэ бүхэндэ кнопкконуудаа дараад лэ: «Здравствуйте, скажите, пожалуйста, мой баланс... Спасибо большое, до свидания», - гэдэг болобо.

Сохом долоон хоногой үнгэрөөд байхада, айлшаар ерэхэн басаганиинь эжын-гээ ханаа үнөөндэ дарагдаһан шарай хараад, юунэй болоһые асуугаа хаш. «Мухаа, ши мунгыемни һураад үгыш даа. Бишни телефонист хамганай залхууртар хонходоно бэшэ гүб. Тугаарһаа хойшо мүнгээ хураха гээд, зүрхэлжэ ядажа, тэрэндэ хараалгана аа гүб гэжэ айшоод һуунаб. Харин найн хүн ханаашаар гэдэгтэл, шимни орожо ерэбэ ха юмши», - гэжэ эжын гуйба.

Басаганиинь харюудань энэжэ садаад: «Эжы, та хэнһээшье түбэгшээдэггүй аад, юундэ автоответчигһээ нитэрээ айшоод, халганажа, шэшэржэ һууна гэшэбта? Тэрэнтэй амиды хүн бэшэл, робот, автомат ха юм. Мянга зуушье һурыт, тэрэндэнтэй хамаагүйл», - гэжэ ойлгуулаа бэлэй.

«ВСЁ БУДЕТ ХОЛОШО»

Тэршээхэн, тоомгүйхэн Бэлигма хүгшэн эжыдээ айлшалһаар, нара үлүүтэйшгэ боложо байгаа. Эхэ эсэгэнь дүрбэтэйхэн басагаяа диилэжэ ядахадаа, һургаалида орожо, үнгэрмэ ехээр эрхэлхээс болихыень бээһээ холо болгоһон юм.

Хүгшэн эжын түрүүшгээр аша басаганингаа ашануудые хүлисэдэг байһан аад, аргынгаа барагдахада, шангардаг болоо: Бэлигма хүниие зөөлшэлшоо наа, үйлыень үзүүлжэ хаядаг бэлэй. Хүниие носохо ноолохо, олон табые шашаха, тэрэн соогоо үшөө балаад абаха шадалтай. Тухай барагайнгаа үхибүүдые заал наа бархируулжа халаха. Одоол ээрсэг шэнги монсогоножол, эршэгэнүүр шэнги эрьелдэжэл байдаг

үхибүүн.

Нэгтэ хүгшэн эжынгээ дуратай сериалай гараха болоходо, нэмээхэн марьянаар, н ю д э н э й н ь шэл абажа нюужархёод, тээ саа-нахана ошоод, тэрэнэйнгээ «ёгхо-ягха» гэжэ байжа шэлээ бэдэрхы-ень адаглан, пи-шаганаса энеэнэ. Хүгшэн эжын Бэлигмаа аргадажа ядахадаа, тэрэнэ конфетээр мэхэлжэ, нүдэнэйнгөө шэл гартаа оруулаад, тоомгүй ашаяа шэмхээд абаба. Иигэжэ тэрэ хоёр мүнөөдэртөө халбагаа хахараа гээшэ.

Зай, киногой эхилхэдэ, хүгшэн эжын телевизор руугаа шагаашаба. Харин басаган гэмээ сагааруулхын тула платияа газархи боошхотой уһантай «танисуулаад», хүрхэйшье хэбэр үзүүлэн юм гэртээ оробо. Хүнэй магтажа үгэхгүйдэ, үшөөшье бэрхэ болохо зорилготойгоор набтархан хандай дээрэ гараад, телевизор соохи эхэнэрэй бархирхы харан харан, платияа ооһорто үлгэжэ байһаар унашабал даа.

Пайса зорёолуулһан хүгшэн эжын зорюута ойлгоошогүй болоод, киногоол хаража һууна. Энэ үедэ телевизор соохи эхэнэр нүдээ аршажа байгаад, өөрөө өөртөө хэлэнэ: «Успокойся. Всё будет хорошо. Всё в порядке». Тиин Бэлигма үбдэгөө эльбэһээр бодожо, баһал нулимсануудаа аршаад: «Успокойся, упокойся. Со мной всё в порядке, всё будет холошо», - гэхэн юм.

Д.ЦЫБИКДОРЖИЕВА.